UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Lucija PINTERIČ

MEDGENERACIJSKI ODNOSI IN ODNOSI MED SPOLOMA NA SLOVENSKIH KMETIJAH

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

GENERATION AND GENDER RELATIONS ON SLOVENIAN FARMS

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2005

Diplomsko delo je zaključek Univerzitetnega študija kmetijstvo-zootehnika. Opravljeno je bilo na Katedri za agrarno ekonomiko, ruralno sociologijo in razvoj podeželja Oddelka za agronomijo Biotehniške fakultete v Ljubljani in na Znanstveno raziskovalnem centru (ZRC), Inštitutu za medicinske vede. Anketa je bila opravljena na različnih območjih Slovenije.

Komisija za dodiplomski študij Oddelka za zootehniko je za mentorico diplomskega dela imenovala doc. dr. Majdo Černič Istenič.

Recenzent: doc. dr. Luka Juvančič

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Jurij POHAR
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: doc. dr. Majda ČERNIČ-ISTENIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: doc. dr. Luka JUVANČIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Datum zagovora: 28. oktober 2005

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela.

Lucija Pinterič

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD Dn
DK UDK 631(043.2)=863
KG kmetijstvo/kmetije/ruralna sociologija/medgeneracijski odnosi/spol/ankete/Slovenija
KK AGRIS E50
AV PINTERIČ, Lucija
SA ČERNIČ ISTENIČ, Majda (mentor)
KZ SI-1230 Domžale, Groblje 3
ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
LI 2005
IN MEDGENERACIJSKI ODNOSI IN ODNOSI MED SPOLOMA NA SLOVENSKIH KMETIJAH
TD Diplomsko delo (univerzitetni študij)
OP XI, 63 str., 30 pregl., 17 sl., 2 pril., 59 vir.
IJ sl
JI sl/en
AI Namen diplomske naloge je bilo dobiti boljši vpogled v kmečko gospodinjstvo, njegovo medgeneracijsko strukturo in odnose med spoloma. Za pridobitev informacij smo uporabili vprašalnik, povzet po raziskavi Generation and Gender Survey. Anketiranih je bilo 110 oseb, ki živijo na kmetijah, polovica moških in polovica žensk vseh starostnih skupin. Rezultati so pokazali, da so medgeneracijski odnosi in odnosi med spoloma povezani z velikostjo kmetije, usmeritvijo kmetije, lastništvom kmetije, zagotovljenim nasledstvom, tipom podeželja in tipom vasi. Kmečke družine ohranjajo tradicionalne značilnosti, v smislu, da je par poročen. Parov, ki niso bili poročeni je le peščica. Kmečka gospodinjstva ohranjajo tradicionalno delitev dela. Tudi struktura gospodinjstva je večgeneracijska in opaženo je medgeneracijsko sodelovanje med člani gospodinjstva. Velik delež je tistih, ki se s kmetijstvom ukvarjajo kot z dopolnilno dejavnostjo. Predvsem je velik delež upokojencev, ki kmetujejo. Kmečko gospodinjstvo ima tako več različnih virov dohodka. Problematika nasledstva ostaja problem slovenskega kmetijstva. Delež samskih naslednikov in naslednic v našem vzorcu je visok. Na drugi strani pa starejša generacija zavira ambiciozne, potencialne naslednike, ki predolgo čakajo na predajo kmetije mlajši generaciji.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn
DC UDC 631(043.2)=863
CX agriculture/farms/households/rural sociology/generation relations/gender relations/questionnaires/Slovenia
CC AGRIS E50
AU PINTERIČ, Lucija
AA ČERNIČ ISTENIČ, Majda (supervisor)
PP SI-1230 Domžale, Groblje 3
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Zootechnical department
PY 2005
TI GENERATION AND GENDER RELATIONS ON SLOVENIAN FARMS
DT Graduation Thesis (University studies)
NO XI, 63 p., 30 tab., 17 fig., 2ann., 59 ref.
LA sl
AL sl/en
AB The purpose of this thesis was to determine relations between gender and generations on Slovenian farms. We used a questionnaire which was adopted from Generation and Gender Survey. There were 110 participants involved in a study, half of them were males and half females of all age groups. The results show that inter generational and gender relations are affected by the size and orientation of the farm, ownership, heritage and the size and type of a village. The rural families retain traditional customs in a sense that the couple is married although there are a few couples that are not married. The work is traditionally divided in a rural household, yet in the multigenerational households all the members are participating in all occupations. There are a lot of households where agriculture is practiced on a part time base. We also found many retired farmers representing a large share of labour input on the farms. Rural households have several sources of income. The question of succession is one of the main problems on Slovenian farms. There is a high percent of single successors. Furthermore, intergenerational tensions tend high especially in the case of farm succession. Elder generation hinders ambitious potential successors which have to wait for too long to take over the farm management.

KAZALO VSEBINE

		str.
	Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
	Key Words Documentation (KWD)	IV
	Kazalo vsebine	V
	Kazalo preglednic	VII
	Kazalo slik	IX
	Kazalo prilog	X
	Slovarček	XI
1	**UVOD**	**1**
1.1	CILJ DIPLOMSKE NALOGE	2
2	**PREGLED OBJAV**	**3**
2.1	KMEČKO GOSPODINJSTVO	3
2.1.1	**Kmečko gospodinjstvo kot upravljalec kmetije**	**3**
2.1.2	**Kmečko gospodinjstvo kot ponudnik dela**	**4**
2.2	POSEBNOST KMEČKIH GOSPODINJSTEV	5
2.2.1	**Sistemi vrednot**	**5**
2.2.2	**Razporejanje dela**	**8**
2.2.3	**Ekonomski položaj**	**9**
2.3	DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA ODNOSE IN ODLOČANJE V KMEČKEM GOSPODINJSTVU	11
2.3.1	**Izobrazbena raven**	**11**
2.3.2	**Kulturni odnosi in družina**	**12**
2.3.3	**Otroci**	**14**
2.3.4	**Zdravje in blaginja**	**15**
2.3.5	**Hirearhija vrednot**	**19**
3	**MATERIAL IN METODE**	**21**
3.1	DELOVNI HIPOTEZI	21
3.2	IZVEDBA ANKETE IN POTEK DELA	21
3.3	VSEBINA VPRAŠALNIKA	22
3.4	METODE	23
4	**REZULTATI**	**24**
4.1	SOCIODEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ANKETIRANIH	24
4.2	STRUKTURA GOSPODINJSTVA	28
4.2.1	**Organizacija dela v gospodinjstvu**	**29**
4.3	OTROCI	30
4.3.1	**Delitev opravil pri skrbi za otroke**	**31**
4.3.2	**Namen imeti otroke**	**31**
4.4	PARTNERSKI ODNOSI	32
4.4.1	**Kakovost partnerskih odnosov**	**33**
4.5	STARŠI IN DOM STARŠEV	34
4.6	ZDRAVJE IN BLAGINJA	37
4.6.1	**Čustvena podpora**	**38**

4.6.2 Blaginja 39
4.7 EKONOMSKI POLOŽAJ 41
4.7.1 Nezaposleni 41
4.7.2 Upokojenci 42
4.7.3 Delavno aktivni 42
4.7.4 Imetje gospodinjstva in ekonomska prikrajšanost 45
4.8 VREDNOTE, USMERITVE IN STALIŠČA 48
4.8.1 Stališča o veroizpovedi 48
4.8.2 Vrednotenje partnerske zveze in družine 49
4.8.3 Vrednote in stališča glede družbe in države 51
4.9 NASLEDSTVO 53
5 RAZPRAVA IN SKLEPI 54
5.1 RAZPRAVA 54
5.2 SKLEPI 56
6 POVZETEK 58
7 VIRI 59

ZAHVALA
PRILOGE

KAZALO PREGLEDNIC

str.

Preglednica 1: Delitev dela v gospodinjstvu 9

Preglednica 2: Izobrazbena raven vsega prebivalstva in gospodarjev na slovenskih kmetijah po spolu v deležih (%) 12

Preglednica 3: Struktura starostnih skupin anketirancev po spolu 22

Preglednica 4: Dejavnost anketiranca glede na spol 24

Preglednica 5: Izobrazbena struktura anketirancev po spolu 25

Preglednica 6: Položaj anketiranca na kmetiji 26

Preglednica 7: Nasledstvo na kmetiji 27

Preglednica 8: Tip naselja, v katerem živijo anketiranci 28

Preglednica 9: Oblika bivanja anketiranca 28

Preglednica 10: Organizacija dela v gospodinjstvu po spolu 30

Preglednica 11: Število vseh otrok v gospodinjstvu in mlajših od 15 let 31

Preglednica 12: Ali si anketiranec/ka želi še enega otroka, izraženo v deležih (%) 32

Preglednica 13: Pogostost nestrinjanja parov o morebitno spornih stvareh 34

Preglednica 14: Kako pari rešujejo nesoglasja, izraženo v deležih (%) 34

Preglednica 15: Bivanje anketirancev s svojimi starši 35

Preglednica 16: Primerjava stopnje izobrazbe staršev anketirancev in današnje stopnje izobrazbe iz popisa kmetijskih gospodarstev po spolu 35

Preglednica 17: Ocene zdravstvenega stanja anketirancev po starostnih razredih 37

Preglednica 18: Prisotnost kronične ali dolgotrajne bolezni anketirancev po starostnih razredih 38

Preglednica 19: Ali ste v zadnjih 12 mesecih s kom govorili o svojih osebnih izkušnjah in občutkih? 38

Preglednica 20: Koliko bodo v prihodnje lahko anketiranci obvladovali življenje na različnih področjih, izraženo v deležih (%) 39

Preglednica 21: Občutja anketirancev in prejemanje pomoči, izraženo v deležih (%) 39

Preglednica 22: Občutja anketirancev v zadnjem tednu, izraženo v deležih (%) 40

Preglednica 23: Način urejanja dohodka med anketirancem/ko in njenim/njegovo partnerjem/ko 41

Preglednica 24: Glavna dejavnost, s katero se ukvarjajo anketiranci po spolu 43

Preglednica 25: Delovni čas različnih poklicev anketirancev v deležih (%) 43

Preglednica 26: Mesečni zaslužek anketirancev različnih poklicev, razvrščeni v razrede 44

Preglednica 27: Urejenost osnovnih sanitarnih pogojev anketirancev 45

Preglednica 28: Imetje gospodinjstva 46

Preglednica 29: Delež anketirancev, ki nimajo partnerja/ke ali jih imajo, vendar ne živijo skupaj po spolu 53

Preglednica 30: Predaja kmetije nasledniku ali dediču 53

KAZALO SLIK

str.

Slika 1: Mesta anketiranja 21

Slika 2: Usmeritev kmetij, na katerih domujejo anketiranci v deležih (%) 25

Slika 3: Lastništvo kmetij, na katerih domujejo anketiranci/ke po spolu, izraženo v deležih (%) 26

Slika 4: Status anketirancev, prikazan v deležih (%) 32

Slika 5: Zadovoljstvo anketirancev s partnerskim odnosom, izraženo v deležih (%) 33

Slika 6: Trajnost partnerske zveze anketirančevih staršev, izraženo v deležih (%) 36

Slika 7: Ocena odnosa med staršema v anketirančevi mladosti v deležih (%) 36

Slika 8: Število otrok v anketirančevi nuklearni družini orientacije in število anketirančevih lastnih otrok, izraženo v deležih (%) 37

Slika 9: Razlike med otožnostjo, strahom, jokom in žalostjo, prikazane po spolu v deležih (%) 40

Slika 10: Zadovoljstvo anketirancev z upokojitvijo, ocenjeno na lestvici od 0 do 10, prikazano v deležih (%) 42

Slika 11: Kako se kmečko gospodinjstvo »prebije »skozi mesec glede na število članov gospodinjstva v deležih (%) 47

Slika 12: Stvari, ki si jih anketiranci lahko privoščijo v deležih (%) 47

Slika 13: Strinjanje anketirancev s trditvami o verskih obredih po spolu in starosti, izraženo v deležih (%) 48

Slika 14: Mnenje anketirancev o partnerski zvezi, zakonski zvezi in otrocih po spolu in starosti, izraženo v deležih (%) 49

Slika 15: Strinjanje s trditvami, ki se tičejo družine, otrok in staršev po spolu in starosti v deležih (%) 50

Slika 16: Mnenja anketirancev o tem, ali je za ostarele, otroke in denarne podpore odgovorna družba, družina ali obe v deležih (%) 51

Slika 17: Mnenje anketirancev o dajanju prednosti drugim na delovnih mestih v deležih (%) 52

KAZALO PRILOG

Priloga A: Izbrani rezultati ankete

Priloga B: Zgoščenka: Vprašalnik povzet po raziskavi Generation and Gender Survey z dodanimi vprašanji o značilnostih kmetij

SLOVARČEK

TIP NUKLEARNE DRUŽINE, sestavljajo dva odrasla in njuni biološki ali posvojeni otroci, ki živijo v skupnem gospodinjstvu.

TIP RAZŠIRJENE DRUŽINE, sestavljajo člani nuklearne družine in eden ali več bližnjih sorodnikov (stari starši, bratje, sestre, tete, strici in drugi).

REJENEC, tuj otrok, ki ga kdo za plačilo vzame v popolno oskrbo.

POSLI, (hlapci, dekle) osebe, delovna sila, ki praviloma s kmečko hišo niso bili v sorodu. Najeti so bili le za določen čas, praviloma pa so kmetje v hišo sprejemali le samske posle.

PREUŽITEK, zagotavljanje preskrbe starih ljudi v okviru kmečkega gospodarstva. Star kmečki par in včasih tudi njuni še nepreskrbljeni otroci so tako ostali pod okriljem domače hiše. Dobili so bodisi poseben prostor v kmečki hiši ali pa lastno preužitkarsko (kotarsko) hišo, ki se je nahajala poleg glavnih stanovanjskih poslopij kmetije.

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development**),** zajema 30 članic. Delo OECD pokriva ekonomske in socialne teme iz mikroekonomike, poslovanja, izobrazbe, razvoja znanosti in novosti.

PARITETNI DOHODEK, dohodkovna usklajenost po kateri v okviru celotnega državnega gospodarstva navadno izraža zahtevo kmetijski sektor. Da kmetovalec ostane na kmetiji in na njej sodobno, poklicno kmetuje, mora imeti takšen zaslužek, ki mu zagotavlja primerno kakovost življenja in razvoj temeljne dejavnosti.

1 UVOD

Podeželje kot delovni prostor je v svetu začel izgubljati svoj pomen po industrijski revoluciji, v Sloveniji pa po 2. svetovni vojni. Gradnja cest, telefonskega omrežja, novih stanovanjskih naselij, šol, vrtcev, bolnišnic, kulturnih središč in trgovin je mesta naredilo privlačna (Barbič, 1990). Nekateri so se vozili na delo v mesta iz podeželja, nekateri so se preselili v mesta. Razlike med mestom in podeželjem so bile vedno večje. Podeželje je bilo namreč v preteklosti odrinjeno na rob družbenega dogajanja. Mlade je vedno bolj vleklo v mesta in jih tudi danes, saj imajo na podeželju manjše možnosti za izobraževanje, šport, zabavo in druge dejavnosti (Černič Istenič, 2002).

Flere (1992) ugotavlja, da se danes razlike med mestom in vasjo zmanjšujejo. Industrija, ki se seli na podeželje, daje vasem svoj pečat, tudi ekonomske, elektronske komunikacije med mestom in vasjo ter med vasmi so vedno bolj intenzivne. Vas izgublja svojo zaprtost. Kljub vsemu temu pa na podeželju ostaja središče dela in življenja naselje, medtem ko je v mestih središče družinsko stanovanje.

Danes podeželje obravnavamo kot svojevrsten subjekt razvoja s svojimi posebnimi pogledi, interesi in potrebami. Pri družbenem razvoju podeželja ima posebno mesto kmetijstvo, ki je bilo včasih poleg gozdarstva edina in glavna gospodarska panoga na podeželju (Černič Istenič, 2002).

Ohranjanje poseljenosti podeželja in krajine je eden izmed ciljev kmetijske politike v Sloveniji, seveda poleg stabilne pridelave kakovostne in čim cenejše hrane ter zagotavljanja prehranske varnosti, varstva kmetijskih zemljišč pred onesnaženjem in nesmotrno rabo, trajnega povečevanja konkurenčne sposobnosti kmetijstva, zagotavljanja primerne dohodkovne ravni kmetijskim gospodarstvom in uresničevanja načel varstva okolja in ohranjanja narave (Zakon o kmetijstvu, Ur.l. 54/2000). Za uresničitev ohranjanja poseljenosti podeželja in krajine je potrebno upočasniti odhajanje ljudi iz podeželja v mesta, za to pa je nujen njegov gospodarski, socialni in kulturni razvoj (Černič Istenič, 2002).

V zadnjih devetih letih v Sloveniji povprečno ugasne sedem do osem kmetij na dan (Kovačič in Udovč, 2003). Kmetije, ki ostajajo so večinoma družinske kmetije (Dernulc in sod., 2002). Njihov obstoj je moč pojasniti z relativno nizkimi stroški, z nizkimi vzponi in padci potreb po širokem spektru plačljivih produktov, saj širok spekter produktov pridelajo na kmetiji, z visokimi stroški domače delovne sile, ki posledično poviša ceno najete delovne sile, tako da s tega vidika postajajo velike farme neprivlačne (tudi najeta delovna sila) in s pomočjo starejše generacije, ki se v celoti posveča kmetiji in predstavlja pomemben del delovne sile, saj se mlajša generacija vse pogosteje zaposluje v nekmetijskem sektorju (Schmitt, 1991).

V Sloveniji se vse bolj uvajajo dopolnilne dejavnosti, predvsem zaradi zaposlenosti družinskih članov na kmetiji in kot dodatni vir dohodka (Kovačič in Udovč, 2003). Slabih 6 % družinskih kmetij se ukvarja z dopolnilnimi dejavnostmi (Dernulc in sod., 2002). Naraščajoči dopolnilni dejavnosti sta: storitve s kmetijsko mehanizacijo in turistična

dejavnost (Erhart in sod., 2004). Naraščajoča turistična dejavnost je posledica tega, da meščani danes v podeželju prepoznavajo prostor miru, čistega zraka in pristnih odnosov med ljudmi. V mestni naglici sta sožitje z naravo in pristni odnosi odrinjena na rob (Barbič, 1990).

Spremembe pa niso zaznavne samo med mestom in podeželjem, ampak tudi med prebivalstvom, ki so zaznavne kot upadanje števila mladih in hitro naraščanje starejšega prebivalstva, padanje rodnosti in podaljševanje življenjske dobe. Posledično se spreminja tudi struktura družine in partnersko ter reproduktivno vedenje, ki se kaže kot naraščanje izvenzakonskih partnerskih zvez, porast razvez in naraščajoče število parov, ki se zavedno odločajo za življenje brez otrok. Omenjene spremembe močno vplivajo na medgeneracijske odnose in na odnose med spoloma. Danes se je formiral nov tip družine, ki ji pravimo »stebelna družina«. Njene značilnosti so, da je manjša in jo sestavljajo pretežno štiri generacije (Macura, 2001b).

1.1 CILJ DIPLOMSKE NALOGE

Diplomsko delo proučuje medgeneracijske odnose in odnose med spoloma na slovenskih kmetijah. Poudarek je na odnosu otrok-starš in partner-partner. Vključeni pa so tudi dejavniki, ki vplivajo na te odnose: razporeditev dela v gospodinjstvu, izobrazba, prisotnost bioloških in nebioloških otrok, dom staršev in osamosvojitev od doma staršev, število in značaj partnerskih zvez na kmetijah, položaj starejših družinskih članov, zdravstveno stanje in blaginja, rodnost, poklicno delo in vrednote posameznikov. V diplomsko delo je vključena analiza o velikosti kmečke družine in njeni strukturi.

Odnosi med generacijami in med spoloma v kmečkih družinah so opazovani preko velikosti in gospodarske usmeritve (živinoreje, poljedelstva, vinogradništva) kmetije, lastništva in statusa posameznih članov v gospodinjstvu, zagotovljenega nasledstva ter tipa naselja (obmestno, prevladujoče podeželsko območje in območje podeželskega praznjenja) in tipa vasi (sklenjene, obcestne vasi, zaselka, raztresene kmetije).

Cilj naloge je razširiti vpogled v življenje današnje kmečke družine v Sloveniji in preučiti kakovost medgeneracijskih odnosov in odnosov med spoloma med kmečkim prebivalstvom.

2 PREGLED OBJAV

2.1 KMEČKO GOSPODINJSTVO

2.1.1 Kmečko gospodinjstvo kot upravljalec kmetije

Kmečko gospodinjstvo v zahodni in srednji Evropi v 19. stoletju ni zajemalo le družinskih članov, ki so si bili v krvnem in priženjenem sorodstvu. Pogostokrat so bili v gospodinjstvo vključeni tudi samski posli, ki so živeli na kmetiji. Proti koncu 19. stoletja so posle, služinčad in druge pomožne delovne moči nadomestili družinski člani. Kmečko gospodinjstvo se je številčno vse bolj krčilo. V 20. stoletju kmečko gospodinjstvo vključuje le krvno in priženjeno sorodstvo (Sieder, 1998).
Kmečko gospodinjstvo je mogoče razdeliti na:

- **Preprosto družinsko gospodinjstvo,** v katerem sta jedro zakonski par z otroki ali brez, oziroma ovdovela oseba z otroki, nikakor pa ne samska oseba. V to gospodinjstvo niso všteti bratje in sestre enega od zakoncev.
- **Razširjeno družinsko gospodinjstvo** je tisto, ki ga poleg konjugalne enote sestavljajo še drugi sorodniki zakonskega para. Ti sorodniki so lahko starši, stari starši, vnuki, bratje, sestre, bratranci in sestrične ter drugi.
- **Mnogokratno družinsko gospodinjstvo** pa vključuje več zakonskih parov, ki so sorodstveno ali pa s poroko povezani med seboj (Černič Istenič, 1990, cit. po Laslett, 1978).

Kovačič (2001) ugotavlja, da kmečko gospodinjstvo narekuje intenzivnost dejavnosti na kmetiji in delo članov gospodinjstva. Kmetije so bile v preteklosti usmerjene le v samooskrbo, tudi danes je velik del le teh. Tiste kmetije, ki se ukvarjajo poleg kmetovanja še s kakšno drugo nekmetijsko dejavnostjo, imajo drugačne investicijske prioritete kot čiste kmetije. Bolj usmerjene so k izboljšanju življenjskega standarda, kar omogoča, da ima starejša generacija ločene prostore od mlajše generacije in nemalokrat vodi vsak svoje gospodinjstvo. Obe generaciji pa najdeta skupne točke pri delu na kmetiji, preskrbi otrok, ostarelih in bolnih.

V ruralni sociologiji je kmetija opredeljena kot socialni sistem, sestavljena iz družine, gospodinjstva in proizvodnega obrata, v katerega mora biti vključena podjetniška komponenta (Kovačič, 2001; Djurfeldt, 1996; Gidarakou, 1999). Kmečko gospodarstvo je tesno povezano s kmečko družino, še posebej pri družinskih kmetijah, na katerih je delovna sila kmečka družina. V Sloveniji je enačenje kmetije z družinsko kmetijo zelo pogosto. Obstajajo razlike med družinsko kmetijo in med kmetijo, ki je v družinski lasti. Za slednjo ni nujno, da jo obdeluje družina, ki jo ima v lasti. Dajanje kmetij v zakup je v Sloveniji redek pojav (Barbič, 1993).

Kmetija kot proizvodni obrat teži k pridobivanja dohodka in k proizvodnji za samooskrbo gospodinjstva. Družinskim članom daje zaposlitev, hkrati ustvarja premoženje družine in s tem zagotavlja njen obstoj (Kovačič, 2001; Djurfeldt, 1996). Kmetijo lahko razdelimo na več tipov glede na dohodek od kmetijske dejavnosti:

- **Čiste kmetije** so kmetije, ki pridobivajo dohodek samo od kmetije.

- **Mešane kmetije**, dobivajo dohodke od kmetijske in nekmetijske dejavnosti.
- **Dopolnilne kmetije,** dohodki so le od nekmetijske dejavnosti, pridobitve od kmetije pa so le za samooskrbo.
- **Ostarele kmetije,** dobivajo dohodek le od članov gospodinjstva, ki so starejši od 64 let.

V Sloveniji je največ mešanih kmetij in sicer kar 49,8 % sledijo jim čiste (21,3 %), dopolnilne (19,2 %) in ostarele (9,7 %) (Kovačič, 1996: 35).

2.1.2 Kmečko gospodinjstvo kot ponudnik dela

Kmečka gospodinjstva se s časom krčijo in generacijsko omejujejo na dve generaciji, na generacijo staršev in otrok. Leta 1990 je bilo med kmečkimi družinskimi gospodinjstvi še večina trigeneracijskih kmečkih gospodinjstev, kar pomeni, da je na podeželju še pomembna tradicija, pri kateri aktivni člani gospodinjstva skrbijo za starejše. Zaradi rahljanja medgeneracijskih vezi pa se povečuje bojazen starejših, da mladi zanje ne bodo skrbeli, ko jim bodo popustile življenjske moči. Iz tega razloga starejši mladim neradi predajo kmetijo v nasledstvo. Velja pa tudi obratno, saj je vse več kmečkih otrok, ki želijo zapustiti kmetijo (First-Dilič, 1986, cit. po Barbič, 1990). Barbič (1990) ugotavlja, da je bilo leta 1990 na podeželju dvakrat več večgeneracijskih gospodinjstev kot v mestih. Ti podatki kažejo na to, da so na vasi še vedno močne tradicionalne vezi, oziroma, da v mestu hitreje izginjajo.

Ohranjanje medgeneracijskih odnosov je izredno pomembno še posebej danes, ko se srednja generacija sooča z velikimi pritiski oziroma obveznostmi. Na eni strani je skrb za otroke, na drugi pa za ostarele, še posebej na vasi je ta vzorec zelo izrazit. Vendar pa, če je stara generacija zdrava, lahko srednjo razbremeni. V gospodinjstvo se lahko vključujejo kot vzgojitelji otrok, negovalci bolnih, pomagajo v gospodinjstvu in so vir ekonomske pomoči (Pentek, 1999).

Trg dela v kmetijstvu se že vrsto let prepleta z drugimi dejavnostmi. Delež zaposlenih v kmetijstvu je majhen. Zaposlitev v nekmetijski dejavnosti pa je odvisen od več dejavnikov. Mednje sodijo človeški viri, regionalna identiteta, podjetniška inovativnost, kulturna razvitost območja, aktivnost naravnega okolja. Fizična oddaljenost območja zaposlitve danes vse manj vpliva na možnost zaposlitve izven kmetijskega sektorja zaradi napredne tehnologije (Juvančič in Bryden, 1998). V večini OECD držav je brezposelnost na podeželju večja kot v urbanih območjih. Poleg tega so ženske nekoliko podcenjene v smislu delovne sile. Samozaposlitev na kmetiji je alternativna strategija za kmečka gospodinjstva. Na odločitev o samozaposlitvi pa vpliva veliko dejavnikov: gospodinjstvo, lokacija, plača, prisotnost majhnih otrok, brez možnosti udeležbe v vrtcu in drugo (Bollman in Brydon, 1997).

Kmečka družina ima veliko vlogo pri obsegu in kakovosti delovne sile. Večja družina ima več delovne sile. Najbolj se to odraža pri sezonskih delih, kjer lastna delovna sila omogoči obstoj in razvoj kmetije (Kovačič, 2001).

2.2 POSEBNOST KMEČKIH GOSPODINJSTEV

2.2.1 Sistemi vrednot

Vzpostavitev partnerskega odnosa oziroma navezovanje medsebojnih stikov je eden najpomembnejših dejanj v življenju človeka. Partnerski odnos je odnos med dvema odraslima osebama, kjer gre za medsebojno navezanost in bližino. Vključuje pa lahko tudi čustveno, ljubezensko in spolno navezo. V nadaljevanju je partnerstvo pojmovano kot čustveno ljubezenski odnos med dvema odraslima osebama (Musek, 1995a). Ločimo dve vrsti partnerskih odnosov, prvi je, da partnerja živita skupaj. Druga vrsta partnerstva je, da partnerja ne živita v skupnem gospodinjstvu imata pa čustveno, ljubezenski odnos (Macura, 2001a). Prijateljstvo in partnerstvo sta naravni potrebi, vrednoti in odraz kulture človeka (Musek, 1995a).

Raziskava Rodnostno vedenje Slovencev je pokazala, da se zmanjšuje interes za vstop v zakonsko zvezo. Izrazito pri tistih, ki so že imeli izkušnjo s partnersko ali zakonsko zvezo in so že živeli s partnerjem ter pri mlajših generacijah, starih od 15 do 19 let in od 20 do 29 let. Vedeti moramo, da moški že tako vstopajo v partnerske zveze nekoliko kasneje od žensk. Hkrati pa se v svetu pojavlja sindrom večkratnih partnerstev, ki v Sloveniji še ni tako izrazit. Morda je vzroke iskati v vrednotenju družine in poroke današnjega človeka. Zaradi odlaganja partnerstev na kasnejše obdobje je tudi rojstvo prvega otroka pozno in to lahko v prihodnosti negativno vpliva na rodnost (Kožuh-Novak in sod., 1998).

Morda je bila pestrost generacij na kmetiji v 19. stoletju še bolj poudarjena, saj so živele tudi do širi generacije v eni družini. Moramo pa vedeti, da so bili včasih člani družine tudi posli in rejenci (Makarovič, 1995).

V 19. stoletju so na kmetijah veljala določena družbena pravila. Eno od teh je bila obvezna poroka, ki je bila brezpogojna, če je kdo želel priti do posesti, kmečkega gospodarstva ali ohraniti posest, ki jo je podedoval od staršev. Kupovanje in prodajanje kmečke posesti ni bilo v navadi. Kmečkega gospodinjstva si ni bilo moč predstavljati brez zakonskega para, torej kmeta in kmetice. Umrljivost žensk je bila v tistem času visoka, predvsem jih je večina umrla ob porodih. Pogoste so bile situacije, ko se je kmet tudi do trikrat poročil. Seveda je bila nevesta vedno mlajša, tako, da so bile lahko starostne razlike kar velike. Obratnih situacij je bilo bolj malo (Sieder, 1998).

Poroka na kmetiji v 18. in 19. stoletju ni bila osebna odločitev posameznika. O poročnih načrtih je odločala zemljiška posest staršev (dediščina), dota, interes hišne in vaške skupnosti. Manjšo veljavo sta imeli telesna privlačnost in osebno izžarevanje, predvsem pa nista bili odločilni. Posameznik je bil vpet v tradicijo in je moral spoštovati prenos posesti iz roda v rod. Sklenitev zveze so pripravljali starši in sorodniki, v skrajnih primerih pa so najeli posrednika (»zvodnika«), ki je bil nagrajen, da je pomagal utreti pot zakonskemu paru. V primeru, da se posameznik ni strinjal z »razumno« odločitvijo staršev o poroki, je bil deležen odklonilnega in kaznovalnega obnašanja (sramotilne šege). Nemilostnega položaja pri iskanju partnerja za poroko pa ni bil deležen samo dedič, ampak tudi drugi otroci. Nenapisano pravilo je govorilo o tem, da so hčere oddajali v zakon od najstarejše do

najmlajše. Vedno so najprej oddali najstarejšo v hiši. Doto je določil kmečki par (Sieder, 1998).

Barbič (1993) omenja, da je na slovenskih kmetijah večje število samskih naslednikov, kot naslednic. Vzrok je verjetno v tem, da je praviloma naslednik moški. Ženske si poiščejo zaposlitev v nekmetijski dejavnosti. Tiste, ki pa se poročijo na kmetijo, pa v veliki meri opustijo zaposlitev v nekmetijski dejavnosti, ki so jo imele pred poroko. Podatek iz Raziskave o kmečki družini kaže, da je bilo pred poroko zaposlenih v nekmetijski dejavnosti 42,7 % kmečkih žensk. Po poroki jih je ostalo zaposlenih le 26,1 %. Vzrok je verjetno v prevzemu kmetije, saj opustijo zaposlitev v prid kmetovanja in gospodinjenja. Kmečke ženske odločitev za poroko na kmetijo postavijo pred dejstvo, da na ta račun opustijo zaposlitev v nekmetijski dejavnosti. Delo na kmetiji nima določenega delavnega časa, ne pozna praznikov in dopusta (Barbič, 1993). Gidarakou (1999) ugotavlja, da je zaposlitev ženskam izredno pomembna. Ženske si na kmetijah pogostokrat najdejo svojo zaposlitev v dopolnilnih dejavnostih. Zaposlitve na kmetiji za ženske so: kmečki turizem, pridelovanje raznih poljščin, prodajanje na tržnici in druge majhne podjetne storitve, ki so koristne v danem okolju. Te dejavnosti so ključne za zadrževanje mladih žensk na kmetijah pred odhodom v urbana okolja.

Poroka na kmetijo bi po rezultatih raziskave (Barbič, 1994) predstavljala slovenskim ženskam-delavkam kar nekaj ovir in sicer jih najbolj moti, da ima: kmet premalo prostega časa, težko delo in življenje na kmetiji, kmetovanje ob delu pomeni veliko obremenitev, kmet nima letnega dopusta, možje ne pomagajo v gospodinjstvu, manjše možnosti za zaposlitev v bližini kmetije, slabo razvito družabno življenje na podeželju, in na podeželju so slabše možnosti za kulturno delovanje. Kmečka dekleta pa so poroki na kmetijo manj naklonjena zato, ker kmetice nimajo urejenega porodniškega dopusta, kmečki poklic v družbi ni cenjen, premajhen zaslužek od kmetijstva, izšolale so se za drug poklic, kmečki fantje nimajo časa za sklepanje znanstev, na deželi ni zasebnosti. Rezultati raziskave so pokazali, da si kmetje težko dobijo ženo, če tudi imajo visok življenjski standard. Gidarakou (1999) je mnenja, da imajo dekleta tudi drugje po svetu negativno mnenje o zaposlitvi na kmetiji in s tem življenju na kmetiji. Število samskih moških (Brangeon in Jegouzo, 1999, cit. po Giderakau, 1999) je tako na kmetijah večje, kot na podeželju.

Partnerska zveza se lahko konča na več načinov. Poznamo razpad partnerske zveze neporočenega para, razvezo oziroma ločitev ali pa smrt enega od partnerjev. Rezultati raziskave Rodnostno vedenje Slovencev so pokazali, da so vse prve partnerske zveze partnerjev, starih od 15 do 19 let in od 20 do 29 let razpadle. Vzroki so bili v starosti, saj so bile te zveze, sklenjene v najstniških letih. Delež razpadlih zakonov je manjši pri tistih, ki so začeli skupno življenje s poroko, kot pri tistih, ki so že prej živeli skupaj in se kasneje poročili. Iz rezultatov je tudi razvidno, da je pri poročenih ženskah (rojenih od 1950 do 1955) manj razvez, kot pri tistih, ki so živele v zunajzakonski skupnosti. Tako lahko sklepamo, da so zakonske zveze trdnejše od zunajzakonskih (Kožuh-Novak in sod., 1998). Makarovič (1995) ugotavlja, da je najmanj razvez med zakonci na kmetijah in v kmečko-delovnih družinah. Vzrok za to lahko poiščemo v veri, otrocih, mnenju sosedov in navsezadnje v kmetiji, kmečkih opravilih, ki zahtevajo od zakoncev neko sodelovanje pri razporeditvi kmečkih del. Barbič (1993) se strinja in dodaja, da kmetija daje članom družine ekonomsko in socialno varnost, ki je ni moč razdeliti na več delov. Pri ohranjanju

kakovostnega partnerstva na kmetijah pomaga tudi pozitivno mišljenje in iskanje pozitivnih lastnosti pri partnerju/ki, to velikokrat pripomore pri reševanju težav, trdi Makarovič (1995). Zakonci v urbanem okolju lažje sprejmejo razvezo kot kmetje (Barbič, 1993).

Prenos posestva iz starejše na mlajšo generacijo ohranja kontinuiteto obstoja in delovanja kmetij. Obstoj kmetije je pogojen z dejstvom, da ima kmetija naslednika. To dejstvo tudi spodbuja razvoj in napredek kmetije, če tega ni, potem manjka temeljni motiv za nadaljnje delo in vlaganje v kmetijo in enota ugasne (Barbič, 1991; Kovačič, 2001).

V 18. in 19. stoletju je bilo dedovanje različno glede na to, ali je bilo to na območju z načelom nedeljivosti ali na območju z načelom deljivosti dediščine. Znotraj območja nedeljivosti so obstajale razlike, nekje je dedoval najstarejši otrok in nekje najmlajši. V nekaterih delih Evrope se niso strogo oprijemali pravil nasledstva, ampak so po temeljitem razmisleku zapustili kmetijo tistemu, ki je bil za gospodarjenje, delo in koristi staršev, ki so želeli čim dlje ostati na položaju, najbolj primeren (Sieder, 1998).

Stanje glede dedovanja kmetij v Sloveniji postaja danes vse večji problem. Govorili smo že o migracijah mladih iz podeželja zaradi različnih vzrokov. Tem dogajanjem se pridružuje še problem dedovanja na kmetijah, dedičev je vse manj. Razloge lahko iščemo v starejši generaciji, ki ni pripravljena pravočasno predati kmetije mlajši generaciji (Barbič, 1991). Kovačič (2001) omenja dva vidika problematike nasledstva. Prvi je staranje kmečkega prebivalstva, drug pa starost naslednikov. Hribernik (1994) ugotavlja, da se prebivalstvo demografsko stara, kar pomeni, da je vse več neaktivnega prebivalstva, ki je izven delovnega procesa, prepuščenega družini oziroma kakšni drugi instituciji. Pri kmečki populaciji je ta pojav še bolj izrazit in hkrati predstavlja velik problem v slovenskem kmetijstvu. Kovačič (2001) navaja, da je zaskrbljujoč razred kmetov, starih od 55 do 64 let, ki predstavlja kar 14,0 % kmečkega prebivalstva. Starostni razred kmetov od 65 do 74 let pa obsega 8,4 % vsega kmečkega prebivalstva. Problem pa niso le starejši, ampak tudi nasledniki kmetij in njihova starost. Sinovi kot dediči so v Sloveniji še vedno zastopani v dveh tretjinah. Več kot polovica moških naslednikov je starih nad trideset let in približno polovica od teh ni poročena. Izgredi o zagotovitvi potomstva so torej slabi. Okoli 40 % slovenskih kmetij nima zagotovljenega naslednika. Enak odstotek pa je takšnih, ki ne kažejo zanimanja za kmetijsko dejavnost. Trenutno le črpajo kmetijske obrate brez kakršnega koli vlaganja vanje.

Prevzem kmetije pomeni tudi spremembo razmerij med starejšo in mlajšo generacijo. Gospodarju, ki vodi kmetijo, to daje neke vrste moč, pravice, vrednost, s tem si prisluži poslušnost družine in tistih, ki delajo na kmetiji. Gospodar ima pri predaji kmetije pomisleke in stiske. Makarovič (1995: 241) navaja, da so kmetje mnenja: »Noben ne da rad gospodarstva iz rok pred smrtjo, če izročiš posestvo, nimaš pravic, dotlej te morajo ubogati.« Predaja posesti res pomeni zmanjšanje veljavnosti položaja starejšega para. Včasih se je ta par odselil v samostojno stavbo. Takšen par je postal preužitkarski par. Danes pa starejši par živi skupaj z mlajšim parom ali pa ima v isti hiši svoje gospodinjstvo (Makarovič, 1995).

Mlajše generacije dajejo vedno večji poudarek družini kot največji vrednoti (Bajzek, 1995). Družina je danes, ugotavlja Musek (1995b), edinstvena celica. V njej se prepletajo odnosi med spoloma in generacijami. Prepletajo se temeljne vloge človeštva, generacij, obstoja, starševstva, vloge spolov in druge. Družina je svet v malem, kjer se oblikuje osebnost posameznika, na naravni, duhovni in družbeni ravni. Družina je nepogrešljiva in tudi nenadomestljiva. V današnjem svetu družino obravnavamo kot vrednoto, ki je na samem vrhu hierarhične lestvice vrednot.

2.2.2 Razporejanje dela

Opravila na kmetiji delimo na tipično ženska, moška in skupinska. Černič Istenič (2002) ugotavlja, da se v gospodinjska dela večinoma vključujejo le ženske. Preglednica 1, prikazuje, da se gospodinjska opravila delijo pretežno na ženska in moška. Med ženska opravila sodijo: kuhanje, pomivanje posode, pospravljanje, pranje, likanje, šivanje, pomivanje oken in vsakdanji nakupi. Moški pa se bolj vključujejo v opravila, kot so: manjša popravila v hiši, beljenje prostorov, popravljanje kmetijskih strojev in avtomobilov. Skrb za otoke in ostarele je največkrat žensko delo, medtem, ko si starša igro z otroki pogosto delita. Gospodinjstvo vključuje tudi skrb za socialne zadeve, šolstvo, davke in drugo, kar v kmečkih gospodinjstvih pogosteje opravljajo ženske, moški pa so bolj motivirani za opravke na kmetijski zadrugi, občini, krajevni skupnosti in za pravne zadeve. Odločanje o finančnih zadevah gospodinjstva si porazdelita oba.

Odločanje v gospodinjstvu je pomembno za življenje v kmečkem gospodinjstvu. Černič Istenič (2002) navaja, da skorajda ni področja sprejemanja odločitev, kjer bi odločal le moški ali le ženska. Odločitve v večini kmečkih gospodinjstev sprejemata mož in žena skupaj. Ker so tri generacije družine v kmečkem sloju kar trikrat bolj pogoste na podeželju kot v mestnem okolju je tudi vpliv večjega števila članov gospodinjstva na odločitve v gospodinjstvu večji.

Preglednica 1: Delitev dela v gospodinjstvu v deležih (%) (poročene kmečke ženske N = 136) (Černič Istenič, 2002: 7)

	Anketi ranka	Partner	Otroci ženske	Otroci moški	Starši	Drugi odrasli	Si delijo	Različno	Najeta pomoč
Kuhanje	66,7	0,0	0,9	0,0	9,9	2,7	13,5	6,3	0,0
Pomivanje posode	62,7	0,0	2,7	0,9	4,5	0,0	24,5	4,5	0,0
Pospravljanje	62,6	1,9	2,8	0,9	1,9	0,0	25,2	4,7	0,0
Pranje	78,9	0,0	2,8	0,0	1,8	0,0	11,9	4,6	0,0
Likanja	79,6	0,0	4,6	0,0	0,9	0,0	12,0	2,8	0,0
Šivanje, krpanje	76,0	1,0	1,9	0,0	6,7	0,0	9,6	4,8	0,0
Vsakdanji nakupi	49,5	10,1	4,6	0,9	0,9	0,0	24,8	9,2	0,0
Manjša popravila v hiši	4,6	73,4	0,9	2,8	0,0	0,9	12,8	4,6	0,0
Pleskanje, namešč. polic…	12,8	42,2	1,8	0,9	1,8	2,8	19,3	4,6	13,8
Pomivanje oken	76,9	0,0	4,6	0,0	0,9	0,0	13,0	3,7	0,9
Igranje z otroki	30,1	2,7	2,7	0,0	1,4	0,0	54,8	8,2	0,0
Pomoč otrokom pri dom.nalogah	54,2	3,4	5,1	0,0	5,1	0,0	23,7	8,5	0,0
Obisk otroka pri zdravniku	57,0	3,8	3,8	2,5	2,5	0,0	26,6	3,8	0,0
Negovanje bolnega otroka	58,8	2,4	3,5	0,0	3,5	0,0	27,1	4,7	0,0
Skrb za ostarele in bolne člane	47,9	2,1	0,0	0,0	6,3	0,0	33,3	10,4	0,0
Popravila kmet. strojev	0,0	75,0	0,0	7,3	2,1	0,0	3,1	3,1	9,4
Popravilo avtomobila	0,0	60,8	0,0	6,2	0,0	0,0	2,1	2,1	28,9

2.2.3 Ekonomski položaj

Kmetijstvo je bila včasih edina oziroma osnovna ekonomska veja na vasi. Do nedavnega je to veljalo, vendar Flere (1992) ugotavlja, da se danes pojavljajo naselja s pestrim razmerjem med kmetijstvom in drugimi panogami.

Dohodek iz kmetijstva (Hamilton, 1986 cit. po Hill, 2000: 62) je razlika, ki ostane od prodaje proizvodov na kmetiji z vsemi plačanimi stroški. Stroški kmetijskega obrata vsebujejo plače (v kmetijstvu so redek pojav), najemnine, amortizacijo in drugo. Kmetov

dohodek pa poleg že omenjenega sestavlja tudi osebni dohodek kmeta. Slednji dohodek je tisti, ki ga kmet pridobi z dejavnostjo bodisi v svojem prostem času ali v neki nekmetijski dejavnosti (Hill, 2000).

Dohodek gospodinjstva je dohodek članov gospodinjstva. Večina dohodka se seveda pripisuje kmečkemu paru in se domneva, da njuni odraščajoči otroci nimajo prihodkov. Odrasli otroci, ki so zaposleni izven kmetije pa ni nujno, da denarno prispevajo k dohodku gospodinjstva. Njihov prispevek je delo na kmetiji, če niso prezaposleni z zaposlitvijo, predvsem pa prispevajo svoj delež ob sezonskih opravilih (velikokrat tudi, če ne kmetujejo). Podobna situacija kot z odraslimi otroki je z upokojenimi starši ali drugimi sorodniki, ki živijo na kmetiji. V prihodek kmečkega gospodinjstva po moramo vključiti tudi nedenarni prihodek, ki so nominalne in realne dobrine. Prvi problem je identifikacija teh dobrin in drugi je izbira metode za ovrednotenje. Recimo, da kmetica dobi od sosede jajca v zameno za pomoč pri raznih opravilih. Malo je verjetno, da se bo ta dobrina prištela k dohodku gospodinjstva, čeprav jo je mogoče ovrednotiti, saj je cena določena. Nemerljive in neocenljive dobrine oziroma prednosti na kmetiji pa so psihične. Zadovoljstvo z opravljanjem poklica, tesen stik z naravo in druge prednosti poklica, ki niso zanemarljive (Hill, 2000).

Dohodek od kmetijstva (Barbič, 1990) je očitno povezan z naravnimi danostmi (obsegom kmetijskih zemljišč, njihovo nadmorsko lego), zagotovljeno nedeljivostjo kmetije (zaščitena kmetija), delovno silo na kmetiji, vitalnostjo gospodinjstva (številom članov gospodinjstva) ter privrženostjo gospodarja/gospodarice svojemu poklicu (pripravljenost obdelovati del neobdelanih ali slabo obdelanih zemljišč) (Flere, 1992). Chilowa (1998) omenja, da ima vpliv na dohodek tudi trg s svojimi cenami in nezanemarljivo je tudi ekonomsko vlaganje v kmetijski obrat. Kako vpliva vlaganje v kmetijo na kmečko gospodinjstvo, je od gospodinjstva do gospodinjstva različno in odvisno od njihovega ekonomskega stanja. Sofer (2001) omenja, da je dohodek na kmetiji pogostokrat nižji od dohodka iz nekmetijskih dejavnosti. Chase (1999) se strinja in dodaja, da je razlika pogojena z različnostjo okolja, narave dela, in sezonskih karakteristik dela. Dohodek kmetije pa kreira tudi delitev dela po spolu in časovni vložek v kmetijsko dejavnost.

Za Slovenske kmetije in tudi kmetije drugih držav Evropske unije je v veliki meri značilno, da član kmečkega gospodinjstva ne pridobiva vsega svojega dohodka iz kmečkega gospodarstva, ampak določen delež njegovega dohodka predstavljajo tudi dopolnilne in dodatne dejavnosti. Pogoste so zaposlitve izven kmetije (Kovačič, 1996, cit. po Oblak in sod., 2003; Sofer, 2001). Vzrok za dopolnilne zaposlitve v Sloveniji je v majhnosti slovenskih kmetij. Zaradi kombiniranja dohodkov na kmetijah je vse manj čistih kmetij (Kovačič, 1996, cit. po Oblak in sod., 2003). Oblak in sod. (2003: 274) navajajo, da: »Večina slovenskih kmetij nima pogojev za doseganje paritetnega dohodka in ne nudi polne zaposlitve družinskim članom, pogosto tudi ne osnovnemu nosilcu kmetijske proizvodnje na kmetiji«. Žal v Sloveniji ne razpolagamo s podatki o dohodkovnem stanju kmečkih gospodinjstev. Narejene so nekatere analize, vendar so osredotočene le na določene sektorje in upoštevajo le dohodek iz kmetijstva, ki pa ni realni pokazatelj finančnega stanja kmečkih gospodinjstev. Na podlagi anket, ki so bile opravljene v Sloveniji na kmečkih gospodinjstvih (Oblak in sod., 2003), je bilo ugotovljeno, da nizek dohodek iz kmetijske dejavnosti še ne pomeni, da je stanje v kmečkem gospodinjstvu

slabo. Kmetijski dohodek je lahko le en del dohodkov. Juvančič in sod. (2005) ugotavljajo, da pri čistih kmetijah kmetijska dejavnost ne dosega tretjine dohodka gospodinjstva, če upoštevamo vložke v kmetijo in celodnevni delavnik kmeta. Anketa je tudi pokazala, da kmečka gospodinjstva stremijo doseganju paritete dohodkovne ravni. Za doseganje tega cilja kombinirajo dohodke iz kmetijske in nekmetijske dejavnosti. Variabilnost deleža dopolnilnih nekmetijskih dohodkov je v Sloveniji velika. Trend dohodkov iz kmetijstva pada, tako da lahko v prihodnje pričakujemo intenziviranje proizvodnje večjih kmetij. Manjše kmetije pa morajo resno razmišljati o kombiniranju kmetijskega in nekmetijskega dohodka (Oblak in sod., 2003). Znano je, da tudi čiste kmetije ne dosegajo visokih dohodkov iz kmetijske dejavnosti. Juvančič in sod. (2005) ugotavljajo, da je dohodek različen pri kmetijah z različnimi usmeritvami (Juvančič in sod., 2005). Dopolnilne dejavnosti so predvsem pomembne za tiste družinske člane, ki jim naravne danosti oziroma obseg kmetijskega dela ne daje polne zaposlitve (Kovačič in Udovč, 2003).

Mlajša generacija se raje zaposlujejo zunaj kmetije, s slednjo dejavnostjo pa se ukvarjajo ob službi. Vedno bolj pogosto se tudi dogaja, da odgovornosti in delo na kmetiji prevzemajo nase upokojenci in zaposleni zunaj kmetije. Takšna situacija vpliva na razvoj agrarne strukture in gospodarski položaj kmetij. Od tega je odvisen tudi interes za strokovno izobraževanje s področja kmetijstva. Tistim, ki jim kmetijstvo ni glavna dejavnost, dajejo pri izobraževanju prednost drugim dejavnostim (Kovačič in Udovč, 2003).

2.3 DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA ODNOSE IN ODLOČANJE V KMEČKEM GOSPODINJSTVU

2.3.1 Izobrazbena raven

Šola je bila v 19. stoletju kmečkemu prebivalstvu tuja institucija. Otroci so jo obiskovali pretežno v zimskem času, ko ni bilo žetve, spravila in drugih kmečkih opravil. Otroci visokogorja pa so tudi pozimi pogosto zamujali šolo, saj jim je visok sneg onemogočal dostop do šole. Na splošno velja, da so bili kmetje tisti čas nenaklonjeni do pošiljanja otrok v šolo. Šolskemu sistemu je šele konec 19. stoletja uspelo doseči, da je šola postala obvezna in da so otroci redno obiskovali šolo (Sieder, 1998).

Danes je izobrazbena struktura na kmetijah boljša kot je bila v 19. stoletju, čeprav je osnovnošolska izobrazba še vedno najbolj zastopana (preglednica 2). Raziskave so pokazale, da imajo mlajše starostne skupine višjo izobrazbo, kot starejše. Izobrazba kmetov je nekoliko nižja od povprečne slovenske (preglednica 2). Razlike med spoloma pa so velike. V prihodnosti se predvideva, da bo doseglo kmečko prebivalstvo vsaj srednjo poklicno šolo, oziroma višjo stopnjo izobrazbe. Vedeti pa moramo, da je interes mladih za strokovno kmetijsko izobraževanje majhen (Kovačič in Udovč, 2003).

Preglednica 2: Izobrazbena raven članov kmečkih gospodinjstev na slovenskih kmetijah po spolu v deležih (%) (Černič Istenič, 2002).

Izobrazba	Vsi	Moški	Ženske	Gospodarji	Gospodarice
Brez osnovne šole	1,1	1,1	1,3	0,9	1,7
Nepopolna osnovna šola	4,8	4	5,7	9,6	11,6
Osnovna šola	27	21,7	32,0	40,5	65,4
Poklicna šola	25,4	32,5	18,7	31,7	10,6
Srednja šola	29,5	28,8	30,1	13,7	8,5
Višja izobrazba	5,6	4,9	6,3	1,9	1,3
Visoka izobrazba	6,6	7,0	5,9	1,7	0,9
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Dobra izobrazba je danes predpogoj za uspešno poklicno delo. Na izobrazbo danes gledamo kot na nekaj, kar obogati življenje (Macura, 2001a). Na splošno so po svetu in tudi v Sloveniji, moški bolj izobraženi kot ženske (preglednica 2). Ta razmerja se zadnje čase izenačujejo, saj se ženske vse bolj vključujejo v izobraževalni proces (Kožuh-Novak in sod., 1998). V okviru projekta, Farm Data in Practice na Nizozemskem (Ondersteijn, 2003) je bilo ugotovljeno, da je izobrazba močno povezana z odločitvami, ki jih sprejema gospodar/ica na kmetiji. Boljša izobrazba kmetov prispeva k intenziviranju proizvodnje, izboljšanju upravljanja kmetije in njenemu napredovanju. Do podobnih ugotovitev je prišla v svoji raziskavi tudi Gasson (1998). Raven izobrazbe kmetov je pomembno povezana z njihovimi možnostmi iskanja uporabnih in kvalitetnih informacij, sledenja napredka v tehnologiji in drugim trendom v kmetijstvu. Bolj izobraženi kmetje se lažje prilagajajo na administrativne zahteve države in na spremembe ter zahteve trga (Gasson, 1998).

2.3.2 Kulturni odnosi in družina

Pojem družine se je skozi čas spreminjal. V 16. stoletju je pomenil hišno skupnost, bodisi skupnost sorodnikov, ki bivajo skupaj pod isto streho, bodisi skupnost oseb, ki bivajo skupaj pa niso nujno v krvnem sorodstvu ali svaštvu (Flandrin, 1986 cit. po Černič Istenič, 1990).

Giddens in Birdsall (2002) opredeljujeta družino kot skupino oseb, ki so v krvnem sorodstvu. Takšno skupino naj bi sestavljala starša z otroki. V sorodu so si tisti, ki so povezani med seboj s krvnimi vezmi (mati, oče, potomci) ali s poroko (mož, žena). Zakonska skupnost je definirana kot sociološko priznana in zaželena spolna skupnost dveh odraslih. S poroko se potrdi sorodstvo teh dveh odraslih oseb. Tako postaneta del širšega sorodstvenega prostora. S poroko postanejo bratje, sestre, starši in drugi, sorodniki partnerju. Giddens in Birdsall (2002) razdelita družino na dva tipa:

- **Tip nuklearne družine**, ki jo sestavljata dva odrasla in njuni biološki ali posvojeni otroci, ki živijo v skupnem gospodinjstvu.
- **Tip razširjene družine**, sestavljajo člani nuklearne družine in eden ali več bližnjih sorodnikov (stari starši, bratje, sestre, tete, strici in drugi).

Rešeno stanovanjsko vprašanje (Macura, 2001a) je prvi pogoj za družinsko življenje. Olajša začetek odnosov med partnerjema ter otroki in starši in omogoča lažji razvoj teh zvez. Urejeno gospodinjstvo omogoča mladim ljudem zgodnejše začetke družinskega življenja. Nerešeno stanovanjsko vprašanje in neurejeno gospodinjstvo (Macura, 2001a) lahko pripelje do razočaranj, ki prehajajo v partnerski odnos in ovirajo starševsko vlogo. To je tudi eden glavnih razlogov, da se starši kasneje odločajo za rojstva otrok in jih odlagajo, dokler nimajo urejenega gospodinjstva. Problemi nastanejo tudi pri zasebnosti mladega para, saj če je mlada družina nima, to lahko negativno vpliva na zvezo in na otroke.

Dostojen dom in urejeno gospodinjstvo (Macura, 2001a) omogočata primeren odnos med tremi generacijami. Mlajši družini omogoča zasebnost. Na ta način si družina lahko življenje oblikuje po svoje in je ne omejuje mnenje starejših v družini. Istočasno pa neodvisno življenje vzame mladim staršem veliko časa in tako potrebujejo pomoč starejše generacije pri varstvu otrok.

V otroštvu imamo ožji življenjski prostor, kasneje se ta razširi, tudi zaradi izboljšanja življenjskega standarda (Gaymu, 1999, cit. po Macura, 2001a). Ta pa je seveda odvisen od naših zahtev po udobju (Macura, 2001a).

Pozno zapuščanje doma staršev je postala stalnica evropskih držav. Podaljšano sožitje staršev in odraslih otrok je vedno večje. Posledično mladi starejši kasneje vstopajo v partnerske zveze in se kasneje odločajo za starševstvo. Vzroki za to so v podaljšanem izobraževanju in slabih možnostih za pridobitev lastnega stanovanja. Nepremičninski trg, cene stanovanj in gradnje so vedno bolj nedostopne za mlade populacije. Bivanje pri starših pa ni finančno obremenjujoče, saj starši redko zahtevajo od svojih odraslih otrok plačilo za bivanje. Tisti, ki so že zaposleni, tako lahko uživajo višji življenjski standard. Po podatkih raziskave iz leta 1999, živi pri starših 96 % mladih, starih med 20 in 24 let, 73 % starih med 25 in 29 let in 33 % starih od 30 do 34 let. Mladi tako ne zapustijo doma svojih staršev, vse dokler se ne uveljavijo v svojem poklicu (Ule in Kuhar, 2003).

Nezanemarljiv odstotek odraslih otrok teži k temu, da si dom ustvarijo v neposredni bližini sorodnikov. Na ta način mladi zmanjšajo šok, ki ga doživijo starši ob odhodu njihovih odraslih otrok. Bližina sorodnikov, bratov, sester, staršev jim daje občutek povezanosti (Ule in Kuhar, 2003).

Kmečka družina (Sieder, 1998) je enotnost proizvodnje, potrošnje in načina življenja. Takšen način življenja je že v preteklosti zahteval točno določeno organizacijo dela. Delo je bilo razdeljeno po spolu in po dopolnjujočih vlogah. Delitev dela v družini in način življenja je v veliki meri narekovala usmerjenost kmetije oziroma oblika kmečkega gospodarstva. Družine različnih oblik gospodarstva so se razlikovale med seboj. Sieder (1998) jih je razdelil na: živinorejske, poljedelske, drvarske in vinogradniške tipe gospodarstev. Ne glede na tip gospodarstva pa je vedno veljalo in velja še danes, da o pripadnosti kmečki družini odloča dejstvo, kdo je v krvnem sorodstvu s kmečkim parom. Danes kmečko družino po tipologiji Barbič (2000) delimo na:

- **Propadajočo tradicionalno kmečko družino**,
- **Vitalno tradicionalno kmečko družino**

- **Vitalno demokratično kmečko družino**

V 18. in 19. stoletju so imela kmečka gospodarstva svojevrstno preskrbo ostarelih. Tako imenovani preužitek naj bi oskrbel starejši kmečki par do konca življenja, ob enem pa so ostali vsi člani gospodinjstva pod okriljem istega kmečkega gospodarstva. Starejši par je dobil svoje prostore v razsežnostih hiše ali pa celo svojo preužitkarsko hišo, ki je bila v sklopu kmetijskega gospodarstva. Tovrstne hiše so bile predvsem v zaselkih in tam, kjer so prevladovale razpršene kmetije, saj ni bilo stiske s prostorom. V pokrajinah, kjer je vladala stiska s prostorom, je bil kmečki par deležen izbe, oziroma je delil dnevni prostor z ostalimi prebivalci. Preužitek je bil povezan s predajo dediščine, ta pa je zahtevala poroko dediča. V nekaterih pokrajinah sta kmet in kmetica do smrti vztrajala na čelu družine, drugje pa je predaja kmetije pomenila zamenjavo za preužitek (Sieder, 1998).

Dvojni preužitek se je pojavljal v mnogih pokrajinah. Staremu kmetu se je v preužitek pridružil še sin, ki je vnuku predal kmetijo. S podaljševanjem življenjske dobe v 19. stoletju je postal ta pojav še izrazitejši, saj se je število trogeneracijskih družin povečalo. Preužitek je bila dostojna rešitev za preskrbo starejših. Nemalokrat pa je prišlo do trenj med gospodarjem in naslednikom. Predvsem je problem predstavljal čas, kdaj predati kmetijo. Starejši kmet je vztrajal pri vlogi gospodarja, saj mu je preužitek občutno znižal status. Takšna situacija je dodatno obremenila kmečko gospodinjstvo z napetostmi v odnosih (Sieder, 1998).

Čas, ki so ga kmetje preživeli kot preužitkarji, se je s časom spreminjal. Raziskava iz leta 1899 prikazuje, da je trajal čas preužitka na Češkem in v Avstriji od 15 do 25 let, na Švedskem pa tudi do 26 let. Na Bavarskem so kmetje predajali kmetijo med 45. in 50. letom starosti. Pri ekonomsko dobro situiranih kmetijah so kmetje prej prestopili v preužitek, saj to ni bila prevelika ekonomska obremenitev za kmetijo. V nekaterih pokrajinah so bili preužitkarji neodvisni in niso živeli na račun ekonomije gospodinjstva. Nekateri so imeli prihranke ali pa kakšno žival (kokoši, kravo, svinjo) in nekaj zemlje za samooskrbo (Sieder, 1998).

Vzroki za preužitek ni bila samo predaja kmetije nasledniku, ampak tudi ovdovelost kmeta ali kmetice. Posledica je bila predaja kmetije, če je bil dedič že »zrel« za prevzem. V primeru, da še ni izpolnjeval pogojev, se je s predajo počakalo nekaj let ali pa se je začasno predalo vlogo gospodarice na enega od sorodnikov. Začasna predaja funkcij je bila predvsem značilna za večje kmetije. V nekaterih pokrajinah, kjer ovdovelost ni pomenila predaje kmetije in posledično preužitka, je obstajala zakonska delitev premoženja. Ovdoveli je imel pravico, da sam vodi gospodarstvo. Razmere v različnih pokrajinah so bile tako različne, da ne moremo pojma preužitka, njihovih vzrokov in dolžine poenotiti (Sieder, 1998).

2.3.3 Otroci

Kmečki otroci danes ne sodelujejo več kaj dosti pri gospodinjskih opravilih, podobno kot tudi podeželski otroci ne (Černič Istenič, 2002; Chase, 1999). Razlike med spoloma pa vseeno obstajajo in so vidne tako, da se otroke ženskega spola bolj vključuje v

gospodinjska dela kot otroke moškega spola. Slednji bolj sodelujejo v produkcijski sferi kmetije. Otroci ženskega spola nikoli pri nobenem delu ne delujejo samostojno, ampak vedno le kot pomoč. Tudi pri odločanju imajo manj besede kot otroci moškega spola na kmetiji. Starši hčerkam ponavadi ne načrtujejo kmetijske kariere, čeprav se danes v Sloveniji pogosto pojavlja problem nasledstva. Moški otroci imajo tako manj možnosti za izbiro kariere. Takšno ravnanje pa dokazuje, da se miselnost kmetov ni kaj dosti spremenila, saj še vedno velja, da za kmetijsko delo ni potrebna izobrazba (Černič Istenič, 2002).

Raziskava o kmečki družini je pokazala, da 89 % anketirancev meni, da so otroci na podeželju v primerjavi z otroki v urbanem okolju prikrajšanji za marsikaj. Anketiranci menijo, da imajo otroci na podeželju slabše možnosti za izobraževanje in zunajšolske dejavnosti. Otroci na kmetijah imajo po mnenju anketirancev manj prostega časa in so prikrajšani za počitnice, saj jim delo na kmetiji vzame skoraj ves prosti čas. Otroci na kmetiji so po mnenju anketirancev deležni manj pozornosti staršev, manj družbe in stikov z ljudmi, kar vpliva na njihovo raven samostojnosti, saj so posledično manj samostojni in samozavestni (Barbič, 1993).

Vendar je prednosti, ki jih imajo podeželski in kmečki otroci, nekoliko več kot pomanjkljivosti. Anketiranci se strinjajo s tem, da ima njihovo okolje več prednosti za otroke, kot urbano. Prednosti so: čisto okolje, zdravo življenje, stik z naravo in živalmi, domača hrana, večja prometna varnost, večja svoboda, sproščenost in več prostora za gibanje, boljša vzgoja, manj slabe družbe, več družbe vrstnikov, več dela in delavnih navad, domače varstvo, več stika s starši in starimi starši (Barbič, 1993).

Vzgoja otrok v urbanem okolju in na kmetijah se razlikuje, že zaradi različnega načina življenja. Kmečke matere redko pošiljajo svoje otroke v vrtce, saj menijo, da je za otroka najbolje, da se z njim ukvarja lastna mati ali stara mati. Velikokrat pa tudi starši nimajo možnosti poslati otroka v vrtec, zaradi oddaljenosti. Za kmečko vzgojo je značilno, da starši kmalu naučijo otroke delati, saj močno poudarjajo pomen delovnih navad. Ponavadi še pred šolo, otroci na kmetiji že delajo. Čeprav je dela manj, kot ga je bilo včasih, ker danes veliko dela olajša moderna tehnologija, se otroci vseeno po svojih najboljših močeh vključujejo v kmečka dela, čeprav veliko manj kot so se njihovi starši (Makarovič, 1995).

Danes vzgoja tako kmečkih kot nekmečki otrok (Makarovič, 1995) temelji na pogovoru in lepih besedah. V preteklosti pa je bil, kot ugotavlja Makarovič (1995: 236), večji poudarek na tepežu in komunikaciji z nemo govorico: »oče nas je samo pogledal in smo ubogali«. Zamrlo pa je tudi plašenje in zastraševanje otrok. Za današnjo vzgojo je značilno nagrajevanje otrok. Nagrade so tako materialne kot denarne. Starejše generacije govorijo o nagrajevanju kot o pohvali.

2.3.4 Zdravje in blaginja

Zdravje je eden najprepričljivejših kazalcev kakovosti življenja. Za kakovost življenja so pomembni nekateri predpogoji za zdravo življenje. Občutek varnosti, imeti pomembno vlogo v družbi, primerna izobrazba, dostojen dom in ustrezen zaslužek, ki je potreben za

zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb so dejavniki, ki močno vplivajo na duševno in telesno zdravstveno stanje posameznika (Černigoj Sadar in Brešar, 1996).

Intenziteta bolezenskih simptomov se pri moških in ženskah povečuje s starostjo. Pri moških je bilo opaženo, da živijo bolj rizično od žensk. Imajo več zdravju škodljivih navad, ki se kopičijo. Pri skoraj dveh petinah moških so bile ugotovljene dve ali tri razvade, ki škodijo zdravju, medtem, ko je takšnih žensk le ena petina. Bolezenski simptomi različnih bolezni, kronična utrujenost pa se pogosteje pojavljajo pri ženskah. To je moč pojasniti s tem, da je zdravstveno stanje žensk bolj povezano z socialnim stanjem kot pri moških. Ženske z višjim socialnim položajem so bolj ozaveščene kot moški in si poiščejo razne oblike razbremenitve, ki koristijo zdravstvenemu stanju (Černigoj Sadar in Brešar, 1996).

V Sloveniji se je na splošno po letu 1990 zdravstveno stanje prebivalstva poslabšalo. Razlike pa obstajajo znotraj Slovenije, med vzhodnim delom, kjer je več kmečkega prebivalstva, večja brezposelnost, stara industrija (nižji ekonomski standard in slabše razvita socialna infrastruktura) in zahodnim delom. Ženske v vzhodni Sloveniji živijo dve, moški pa tri leta maj kot tisti v zahodni Sloveniji. Dolžina življenja je odvisna tudi od izobrazbe in stopnje ekonomske razvitosti (Černič Istenič, 2002). Leta 1997 so bili moški v Sloveniji povprečno stari 71 let, ženske pa 78,6. Največ Slovencev umre zaradi bolezni srca in ožilja, novotvorb in telesnih poškodb (Population in Europe…, 1998).

Podatkov o zdravstvenem stanju kmetov v Sloveniji je zelo malo. Raziskave, ki pa so bile narejene, ne kažejo večjih razlik v zdravstvenem stanju kmečkega prebivalstva, podeželskega ali mestnega. Morda je potrebno le omeniti, da so se bolečine v različnih predelih skeleta pojavile pogosteje pri kmečkih ženskah, starejših od 50 let kot pri podeželskih in mestnih ženskah (Černič Istenič, 2002).

Thurston in sod. (2003) ugotavljajo, da so kmetje posebna podskupina podeželskega prebivalstva, vsaj kar se tiče potreb po zdravstveni negi. Številne raziskave po svetu nakazujejo, da so kmetje bolj zdravi in živijo dlje od ljudi, zaposlenih v drugih sektorjih. Obstajajo pa tudi podatki, ki relativizirajo takšno sliko (Stiernström, 1999). Kmetovanje je namreč eden najnevarnejših poklicev, kar se tiče poškodb in smrti. Raziskave so pokazale, da je tveganje še večje, saj kmetje pogosteje zbolevajo za boleznimi pljuč, raka na koži in depresijo. Umrljivost kmetov je približno izenačena z nekmečkim prebivalstvom. Bolezenska stanja pa so manj pogosta kot pri nekmečkem prebivalstvu, vendar je potrebno vedeti, da so rezultati kmetovega dela popolnoma odvisni od njegovega zdravstvenega stanja. Ključ za zboljšanje zdravstvenega stanja kmetov je preventivno osveščanje o nevarnostih poklica ter kvalitetna in zadostna zdravstvena oskrba (Thurston in sod., 2003; Blair, 2002; Stiernström, 2001).

V raziskavo, ki je bila izvedena v Kanadi (Thurston in sod., 2003) je 66,8 odstotkov vprašanih svoje zdravje v primerjavi z drugimi osebami iste starosti ocenilo za dobro do odlično. Raziskava je vključevala tudi vprašanje o odsotnosti iz dela zaradi bolezni. Več kot polovica moških in 47,5 odstotkov žensk je navajalo, da niso bili v zadnjem letu odsotni od dela zaradi bolezni. Moški so bili odsotni povprečno 3,1 dni, ženske pa 2,5 dneva. Tako je bilo ugotovljeno, da so kmetje relativno dobrega zdravja, kar je pokazalo

tudi število zaužitih tablet. Morda so le izstopale tablete proti bolečinam, sledili so antidepresivi, nato pomirjevala in nato tablete za spanje (Thurston in sod., 2003).

Kmetovanje kot poklic lahko pripomore k razvoju nekaterih bolezni. Vprašani iz zgoraj omenjene raziskave so bili zaskrbljeni zaradi svojega zdravja. Najbolj so bili zaskrbljeni glede problemov z respiratornimi organi, poškodbami, izpostavljenosti kemikalijam, kožnih bolezni, izgube sluha, stresa, težav s hrbtom in drugimi boleznimi. Ženske so bile bolj zaskrbljene glede zdravja družine in problemov z bolečinami v skeletu. Moški pa so poudarjali probleme s sluhom, vidom, bolečinami v križu in probleme s skeletom. Zaskrbljenost zaradi poškodb in nesreč pri delu družinskih članov pa je veliko večja pri ženskah kot pri moških (Thurston in sod., 2003). Verjetno upravičeno, saj Zwerling in sod. (2001) menijo, da so poškodbe glavni vzrok za bolezni in smrtnost kmetov. Raziskava, Country Rural Health Study na Iowi je pokazala, da je odstotek poškodb na podeželju večji kot na urbanih področjih (Zwerling in sod., 2001).

Ogroženost zdravja otrok, ki živijo na kmetijah, je večja od tistih, ki ne živijo na kmetijah. Epidemiološke raziskave so pokazale, da so otroci, ki živijo na kmetijah, bolj podvrženi alergijam, kot tisti, ki živijo v drugem okolju. Vzrok za to ogroženost otrok so raziskovalci našli v velikem številu in raznovrstnosti mikrobioloških snovi, ki se nahajajo na kmetijah. Tisti, ki živijo na kmetiji in imajo stik z živalmi, imajo dobre pogoje za razvoj alergij (Lauener in sod., 2002).

Obveščanje o zdravstvenih problemih, ki težijo kmečko prebivalstvo, je zelo pomembno. Pomembno je predvsem osveščanje ljudi o boleznih srca in ožilja ter raku. Čeprav teh bolezni ni bilo na seznamu zaskrbljenosti kmetov za svoje zdravje, to še ne pomeni, da niso te bolezni prisotne (Thurston in sod., 2003).

Blaginja je v Slovarju slovenskega knjižnega jezika opredeljena kot obilje materialnih dobrin. Hill (2000) omenja, da življenjski standard omejuje kvaliteto življenja kmečkega prebivalstva. Načini kako lahko življenjski standard vpliva na ljudi so: sreča, korist, zadovoljstvo, zdravje, izobrazba, zaposlitev, kvaliteta dela, odločitve in drugo. Življenjski standard pa ne moremo meriti po koristih ali končnih produktih, ki jih kmet pridela, saj bi to bilo preveliko poenostavljanje. Na žalost pa se velikokrat enači blaginja in koristi. Življenjski standard kmeta določa stopnja porabe dobrin in dela (Hill, 2000). Černič Istenič (2002) ugotavlja, da se dohodek kmečkega gospodinjstva in podeželskega bistveno ne razlikujeta. Razlikuje pa se število družinskih članov, ki jih je v kmečkem gospodinjstvu več in v vlaganju v kmetijski obrat. To dejstvo naredi kmečko gospodinjstvo skromnejše od podeželskih. Kmetje v ekonomskem smislu posvečajo manj pozornosti počitnicam, aktivnostim v prostem času in izobraževanju otrok. Več sredstev pa namenjajo plačevanju položnic, vlaganju v kmetijski obrat.

Kmečka in podeželska gospodinjstva so podobno opremljena: z električno napeljavo, vodovodom in imajo urejen odvoz smeti. Praktično vsa gospodinjstva imajo hladilnik in zamrzovalno skrinjo, stranišče s splakovalnikom in kopalnico, TV sprejemnik, pralni stroj in telefon. Zanimivo pa je, da je okoli 81 % kmečkih in podeželskih gospodinjstev brez urejene kanalizacije v hiši. Razlike med podeželskimi in kmečkimi gospodinjstvi je moč

zaznati le v opremljenosti bele tehnike in modernih telekomunikacijskih naprav, kot je internet (Černič Istenič, 2002).

Kvaliteto življenja (Makarovič, 1996) je moč določiti tudi z medsebojno pomočjo oziroma dajanjem in prejemanjem pomoči. Dajanje medsebojne pomoči je na podeželju vezano na vas in le redko se zgodi, da si sovaščani različnih vasi pomagajo. Za današnji čas je značilno zapiranje v družinski krog. Sklenjene vasi so bolj podlegle temu urbanemu načinu življenja kot raztresene vasi. Tak način življenja pa seveda ne pomeni, da so vse vrste pomoči in medsebojnega sodelovanja na podeželju in na kmetijah zamrle, nasprotno razvile so se moderne oblike. Poznamo različne oblike medsebojne pomoči:

- Medsebojna pomoč pri kmetijskih delih je praktično že zamrla, morda se pojavlja le še tam, kjer ročno sadijo in pobirajo krompir, pri košnji in spravilu na hribovitih območjih, pri obiranju trte in sadnega drevja, ličkanju koruze, gozdnih opravilih in gradnji stanovanjskih oziroma gospodarskih poslopij. Pri okopavanju koruze, sejanju in v vinogradništvu je medsebojna pomoč tako rekoč zamrla. Večji kmetijski obrati za pomoč najamejo delovno silo.
- Menjava proizvajalskih sredstev in delovne sile se pojavlja pri medsebojnem sodelovanju lastnikov traktorjev in lastnikov drugih strojev. Manjše število traktorjev na območju je vzrok za večje sodelovanje vaščanov. Vaščani, ki so lastniki moderne mehanizacije, pomagajo z uslugami sovaščanom.
- Pomoč pri nepričakovanih nesrečah je od vseh ostalih vrst pomoči najbolj izrazita. V primeru požara sovaščani pomagajo pri gašenju, preskrbi družine in živali na kmetiji v času, ko so brez doma in pri gradnji novega doma. Tudi pri drugih vrstah nesreč so zelo odprti in pomagajo prizadetim na materialnem in moralnem področju.
- Pomoč ostarelim in osamelim vaščanom je pomembna, saj je v drugi polovici 20. stoletja zaradi povečanja starejšega prebivalstva naraslo tudi število osamelih gospodinjstev. Nekateri se zaradi bolezni in starosti ne morejo vključevati v procese medsebojne pomoči. Značilno je, da jih obišče vaški župnik, socialna delavka in pa tudi nekateri vaščani (Makarovič, 1996). Družinski člani so tisti, ki so lahko v veliko pomoč starejšim sorodnikom (Liefbroer, 1994, cit. po Hojnik Zupanc, 1994). Pomagajo lahko v gospodinjstvu, prinašajo stvari iz trgovine ali pa nudijo čustveno podporo. Hojnik Zupanc (1994) ugotavlja, da hčerke bolj pomagajo v gospodinjstvu in čustveno podpirajo svoje ostarele starše kot sinovi.

Na podeželju so zelo pomembne sosedske skupnosti, skupnost sorodnikov in vaške skupnosti, ki tvorijo mrežo medsebojne pomoči. Načeloma imajo ljudje v strnjeni vasi, tesnejšo povezavo le z eno hišo (enim gospodinjstvom), tudi z ostalimi hišami so načeloma povezani, vendar ne tako, kot z izbrano. Na podeželju ima še vedno veliko veljavo to, da so dobri sosedski odnosi zelo pomembni (Makarovič, 1996).

V preteklosti, do srede 20. stoletja so si vaščani veliko bolj pomagali kot danes. To je predvsem veljalo za sezonska dela. V Sloveniji je bilo to značilno predvsem za dela, kot so okopavanje, gnojenje, obrezovanje in druga vinogradniška dela. Košnja in spravilo krme sta bila v preteklosti dogodka, ki sta potrdila naklonjenost dajanja medsebojne pomoči. Izposoja živine in orodja je bil pogost pojav na podeželju. Prav tako je bilo v preteklosti v

veliki meri običaj izposojati si praznično obleko oziroma poročno obleko (Makarovič, 1996).

2.3.5 Hirearhija vrednot

Pojave in dogajanja, ki jih ljudje ocenjujemo za lepe, koristne, resnične, dobre, svete, pravilne in ustrezne imenujemo vrednote. Opisovanje vrednot je mogoče na več načinov. Mnogi misleci so jih že proučevali. Nekateri od njih so vrednote ocenjevali na podlagi nevrednot. O teh lahko govorimo, ko pomislimo na: slabo, lažno, grdo, škodljivo, neprijetno, nekoristno, neustrezno in nepravilno (Musek, 1993).

Posamezni avtorji delijo vrednote na različne načine. Musek (1993) deli vrednote na:

- hedonske vrednote, ki so povezane s težnjo po čutnem in materialnem uživanju,
- potenčne vrednote, ocenjujejo dosežke, ugled in vrednote moči,
- moralne vrednote, označujejo etično ravnanje, značajske vrednote, poštenost, demokracijo in svobodo,
- vrednote izpolnitve pa so verske in druge kulturne vrednote, tudi estetske, duhovne, doživljanje življenja in ljubezni ter druge.

Razvojna hierarhija vrednot pri osebni rasti človeka se najprej nagiba k hedonskim in potenčnim vrednotam, pozneje pa k moralnim in izpolnitvenim. Te razlike v prioritetnosti vrednot v določenem življenjskem obdobju so velikokrat vzrok vrednotnih neskladij med starejšimi in mlajšimi generacijami. Različno razvrščanje vrednot po pomembnosti pa ni različno le med starejšimi in mlajšimi generacijami, ampak tudi med različnimi kulturami, verskimi skupnostmi, družbenimi sistemi itd. Danes so v sodobni demokraciji najbolj cenjene vrednote: svoboda, strpnost, enakopravnost. V versko orientiranih družbah pa so zelo pomembne verske vrednote (Musek, 1993; Musek in Pečjak, 1993).

Musek (1993) meni, da se človek ne rodi z že izoblikovanimi vrednotami. Življenje in družba ga pripeljeta in izučita o vrednotah, da kasneje človek sam oceni, kaj je dobro in v skladu z družbenimi normami in katera dejanja so moralna itd. Vrednote so za nas izredno pomembne, saj dajejo našemu vedenju in življenju pomen in smisel (Musek, 1995a). Pomembno je vedeti, da si vsak posameznik izoblikuje svoj vrstni red vrednot, ki vpliva na njegovo ravnanje. Vsako ravnanje, ki odstopa od družbenih vrednot pa velja za odklonsko vedenje (Musek, 1993).

Vrednote posameznika (Macura, 2001a) imajo lahko velik vpliv na odnose. Moramo pa upoštevati tudi obraten proces, da imajo odnosi lahko velik vpliv na oblikovanje vrednot posameznika. Vrednote so spremenljiv sistem. Musek (1995a: 61) navaja: »Moramo se zavedati, da so vrednote in vrednostne usmeritve med najbolj stabilnimi, doslednimi in zanesljivimi osebnostnimi značilnostmi posameznika«. Znotraj te stabilnosti, ki jo lahko enačimo s stabilnostjo samopodobe, pa se kažejo spremembe in razvojni trendi, ki jih srečujemo v različnih obdobjih odraslega človeka. Vse spremembe so verjetno tudi odraz izkušenj, trenutne življenjske situacije, ki so različne pri osebah različnih starosti. Že omenjene spremembe močno vplivajo na hierarhijo zgoraj omenjenih vrst vrednot (Musek, 1995a).

V raziskavi, ki je zajemala več kot 900 oseb obeh spolov in različnih starosti, je bilo ugotovljeno, da je ljubezen najpomembnejša vrednota, takoj za njo je zdravje, svoboda in družinska sreča (Musek, 1995a).

V kategorijo najbolj cenjenih vrednot v Sloveniji sodijo vrednote družinske sreče, razumevanje s partnerjem, ljubezen in otroci. Tako lahko ugotovimo, da imajo družinske vrednote pri nas izredno visoko mesto. Danes je pogosto slišati, da družinske vrednote izgubljajo svoj pomen, vendar to ni res. Res pa je, da je bilo v zadnjem času veliko narejenega za destabilizacijo družine, predvsem preko medijev. Žal nestabilnost družine negativno vpliva na človeka tako s strani socialnega kot psihološkega delovanja človeka (Musek, 1995b). Spodbudne so besede, ki jih navaja Musek (1995a), da vrednotenje družine v zadnjih časih narašča. Tudi druge raziskave v preteklosti so pokazale veliko naklonjenost do družinskih vrednot oziroma do družine kot institucije (Kožuh-Novak in sod., 1998).

V kmečkem okolju so vrednote morda bolj poudarjene, že zaradi strukture družinskih gospodinjstev. Kmečko gospodinjstvo je pogosto večgeneracijsko. Tako sta nemalokrat v istem gospodinjstvu starejši in mlajši zakonski par. Nekako je samoumevno, da mlajši par izkazuje neko spoštovanje starejšemu paru. Spoštovanje starejših je ena najpomembnejših vrednot v kmečkih družinah, ki se prenaša iz roda v rod. Obstajajo pa tudi izjeme. Preiskave so pokazale, da je spoštovanje starejših prisotno že pri majhnih otrocih, še posebej pa je to izrazito na samotnih kmetijah (Makarovič, 1995).

3 MATERIAL IN METODE

3.1 DELOVNI HIPOTEZI

H_0: Odnosi med generacijami in spoloma na slovenskih kmetijah niso povezani z velikostjo, usmeritvijo kmetije, lastništvom kmetije, zagotovljenim nasledstvom kmetije, tipom kraja in tipom vasi.

H_1: Odnosi med generacijami in spoloma na slovenskih kmetijah so povezani z velikostjo, usmeritvijo kmetije, lastništvom kmetije, zagotovljenim nasledstvom kmetije, tipom naselja in tipom vasi.

3.2 IZVEDBA ANKETE IN POTEK DELA

Za pridobitev informacij smo uporabili anketno metodo. Vprašalnik je bil povzet po vprašalniku Gender and Generation Survey delu mednarodnega programa, v koordinaciji Population Activities Unit (PAU), ki jo sestavlja Economic Analysis Devision (EAD) v okviru United Nation Economic Commission for Europe (UNECE) (GGP, 2004). Vprašalnik je prevedla skupina raziskovalcev na Inštitutu za medicinske vede, Znanstvenoraziskovalnega centra (ZRC), Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU). Za namene te naloge so bila anketnemu vprašalniku dodana še vprašanja o značilnostih kmetij.

Zbiranje podatkov z anketnim vprašalnikom je potekalo od januarja do marca 2005. Anketiranje je potekalo na območju celotne Slovenije. Anketiranje s posamezno osebo je v povprečju trajalo 90 minut. Vprašanih je bilo 110 anketirancev, ki živijo na kmetijah. Več kot polovica anketiranih je živelo na Dolenjskem, na območju od Ivančne gorice do Dolenjskih toplic. Anketiranje pa je potekalo tudi na Notranjskem, Štajerskem in Gorenjskem (slika 1).

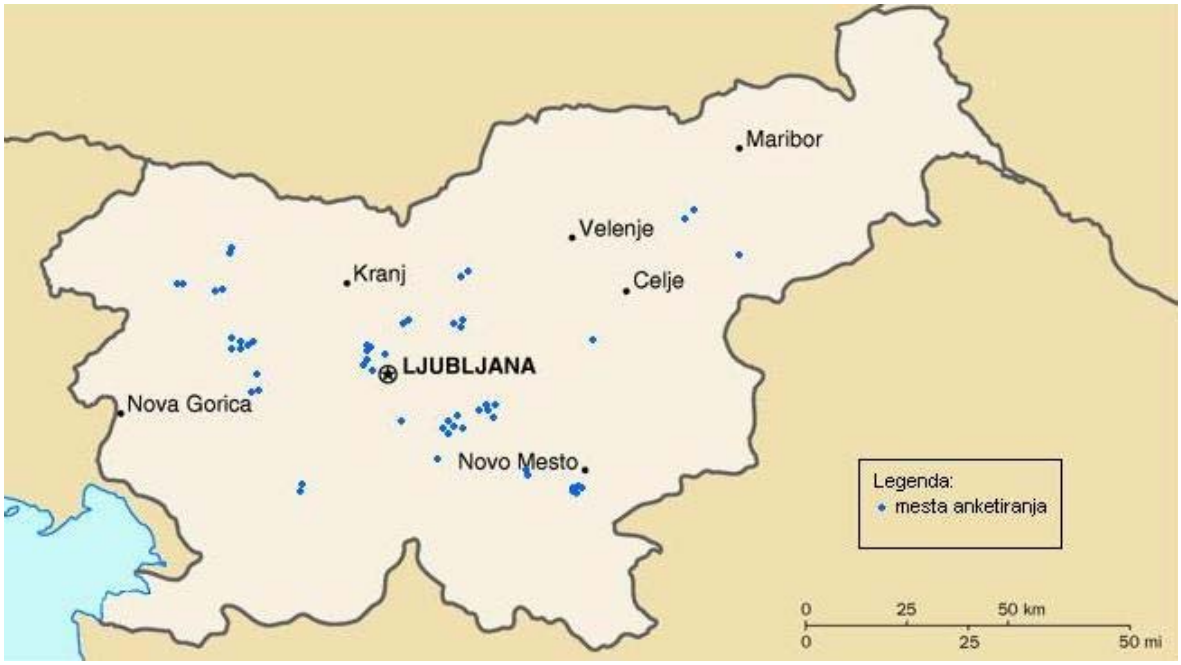

Slika 1: Mesta anketiranja

Anketirance smo obiskali na njihovem domu. Uporabljeno je bilo kvotno vzorčenje. Kvota (Kalton in Vehovar, 2001) je določeno število oseb z določenimi lastnostmi, ki jih vključimo v vzorec. Anketiranci so bili izbrani glede na spol in starost, približno polovica je bila moških in polovica žensk iz petih starostnih skupin v intervalu desetih let: 1. skupina 20-30 let, 2. skupina 31-40 let, 3. skupina 41-50 let, 4. skupina 51-60 let in 5. skupina nad 61 let (preglednica 3).

Preglednica 3: Struktura starostnih skupin anketirancev po spolu

	Starostni razred					Skupaj
	1	2	3	4	5	
Moški	11	12	10	11	10	54
Ženske	11	11	13	12	9	56
Skupaj	22	23	23	23	19	110

Na ta način smo zajeli odraslo kmečko populacijo vseh starostnih skupin in obeh spolov.

3.3 VSEBINA VPRAŠALNIKA

Vprašanja v anketi so večinoma zaprtega tipa, so pa tudi izjeme. Sem spadajo večinoma vprašanja o dohodku. Vprašalnik v papirnati obliki obsega 69 strani, v elektronski pa 201 stran. Vsebinsko je razdeljen na več poglavij in podpoglavij:

1. Gospodinjstvo zajema popis članov gospodinjstva, nastanitev in izobrazbo;
2. Otroci, to poglavje vsebuje, varstvo otrok, otroke, ki ne živijo z vprašancem/ko, pastorke in vnuke;
3. Partnerski odnosi je poglavje, ki nam daje vpogled v način bivanja anketiranca/ke, njegovega /njenega partnerja/ke;

4. Organizacija dela v gospodinjstvu in kakovost partnerskih odnosov;
5. Starši in dom staršev je poglavje, ki govori o bivanju anketirančevih staršev, pokaže osnovne podatke o anketirančevih starših v času njihovega otroštva in danes številu bratov, sester anketiranca/ke;
6. Rodnost je poglavje, ki govori o številu želenih otrok;
7. Zdravje in blaginja pokaže zdravstveno stanje na splošno in zajame tudi podatke o psihičnem stanju vprašanih;
8. Dejavnost in dohodek anketiranca/ke;
9. Partnerjeva/partnerkina dejavnost in dohodek;
10. Imetje gospodinjstva, dohodek gospodinjstva in denarne zadeve, je poglavje, ki daje vpogled v ekonomsko prikrajšanost in dodatne vire dohodka;
11. Vrednote, usmeritve in stališča;
12. Podatki o kmetiji

3.4 METODE

Podatke smo analizirali s pomočjo računalniškega programa SPSS (Statistical Package for Social Sciences). Podatke smo statistično obdelali s statistično tehniko hi kvadrat (χ^2) testom, ki omogoča primerjavo med eksperimentalno porazdelitvijo in hipotetično, teoretično pričakovano porazdelitvijo (Williams in Monge, 2001).

$$\chi_E^2 = \sum_{i=1}^{k} \frac{(E_i - T_i)^2}{T_i} \qquad \ldots (1)$$

E_i - eksperimentalna frekvenca, T_i - teoretična pričakovana frekvenca

$H_0 : \chi_E^2 \leq \chi_T^2$, $H_1 : \chi_E^2 > \chi_T^2$

Rezultati so prikazani v obliki frekvenčnih in kontingenčnih tabel ter grafov.

4 REZULTATI

4.1 SOCIODEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ANKETIRANIH

Anketirali smo 54 moških in 56 žensk, enakih starostnih razredov. Vsi anketiranci/ke so bili rojeni v Sloveniji in imajo slovensko državljanstvo. Povprečna velikost kmetije, kjer anketiranci/ke domujejo, je 13,7 ha. Standardni odklon je znašal 12,7 ha, kar pomeni, da smo s tega vidika zajeli zelo heterogen vzorec posameznikov. Anketiranci/ke se ukvarjajo z različnimi dejavnostmi, kar prikazuje preglednica 4, kjer so dejavnosti anketirancev prikazane tudi po spolu. Največ je zaposlenih ali samozaposlenih. Naslednja najbolj zastopana kategorija so upokojenci/ke, teh je kar 25,7 %. Spremenljivko dejavnost smo morali zaradi statistične analize preoblikovati, tako da smo več kategorij združili med seboj. Tako operiramo s tremi kategorijami dejavnosti in te so: zaposlen ali samozaposlen, upokojen in drugo. V nekaterih primerih pa smo združili tudi razred upokojencev in razred drugo. Med dejavnostjo anketiranca/ke in velikostjo kmetije, usmeritvijo kmetije, zagotovljenim nasledstvom, tipom naselja in tipom vasi nismo našli statistično značilnih razlik. Razlike pa obstajajo med dejavnostjo anketiranca/ke in lastništvom kmetije ($\chi^2 = 20{,}4; p < 0{,}01$). Največ vprašanih, lastnikov kmetij je upokojencev (52,9 %), zaposlenih lastnikov pa je le 32,4 %.

Preglednica 4: Dejavnost anketiranca glede na spol

Dejavnost anketiranca	Moški		Ženske		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Zaposlen/a ali samozaposlen/a	31	57,4	20	36,4	51	46,8
Pomaga v druž. podjetju ali na kmetiji	3	5,6	3	5,5	6	5,5
Nezaposlen/a	2	3,7	9	16,4	11	10,1
Študent/ka, na šolanju	5	9,3	4	7,3	9	8,3
Upokojen/a	13	24,1	15	27,3	28	25,7
Na porodniškem, starševskem dopustu	0	0,0	1	1,8	1	0,9
Skrbi za dom ali družino	0	0,0	3	5,5	3	2,8
Skupaj	54	100,0	55	100,0	109	100,0

V našem vzorcu ima dokončano poklicno srednjo šolo (1, 2 ali tri letni program), največ moških (Preglednica 5). Med ženskami pa je najpogosteje zastopana skupina, ki ima dokončano 4 ali 5 letno srednjo šolo. Delež nedokončane osnovne šole je majhen, prav tako delež višje in visoke izobrazbe. Trenutno se izobražuje 22 anketirancev, od tega 11 moških in 11 žensk. V naslednjih treh letih pa se namerava začeti izobraževati le 8 anketirancev. Pri analizi podatkov smo združili različne stopnje izobrazbe v tri razrede: osnovno šolo ali manj, poklicno srednjo šolo in 4 letno srednjo šolo ali več. Po potrebi pa smo oblikovali dve izobrazbeni stopnji in sicer: manj kot 4 letne srednja šola in srednja šola ali več. Med izobrazbo in velikostjo kmetije, zagotovljenim nasledstvom nismo našli statistično značilnih razlik. Razlike pa se kažejo med izobrazbo in usmeritvijo kmetije ($\chi^2 = 6{,}2; p < 0{,}05$). Tisti, ki imajo poklicno srednjo šolo ali manj se v večjem deležu

odločajo za usmeritev v živinorejo, kot tisti, ki imajo končano vsaj 4 letno srednjo šolo. Statistično značilne razlike smo našli tudi med izobrazbo in lastništvom kmetije ($\chi^2 = 6{,}4; p < 0{,}05$) in sicer, tisti s poklicno srednjo šolo ali manj so pogosteje lastniki kmetij, kot tisti, ki so bolj izobraženi. Tudi med izobrazbo in tipom naselja ($\chi^2 = 4{,}6; p < 0{,}05$) obstajajo razlike in sicer v urbanem okolju in okolici je kar 64,7 % tistih, ki imajo 4 letno srednjo šolo ali več. Prebivalci kmečkih gospodinjstev pa imajo nižjo izobrazbo od prebivalcev v urbanem okolju in njegovi okolici. Prav tako imajo nižjo izobrazbo tisti, ki živijo v zaselkih in na samotnih kmetijah od tistih, ki živijo v sklenjenih in obcestnih vaseh ($\chi^2 = 16{,}9; p < 0{,}01$).

Preglednica 5: Izobrazbena struktura anketirancev po spolu

Izobrazba	Moški		Ženske		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Nedokončana osnovna šola	3	5,6	3	5,5	6	5,5
Dokončana osnovna šola	13	24,1	18	28,2	31	28,2
Poklicna srednja šola	18	33,2	9	24,6	27	24,6
4 ali 5 letna srednja šola	17	31,5	21	34,5	38	34,5
Višja izobrazba	1	1,9	2	2,7	3	2,7
Visoka izobrazba	2	3,7	3	4,5	5	4,5
Skupaj	54	100,0	56	100,0	110	100,0

Kmetije, na katerih smo anketirali, so različnih usmeritev. Največ se jih ukvarja z živinorejo (64,5 %) (slika 2).

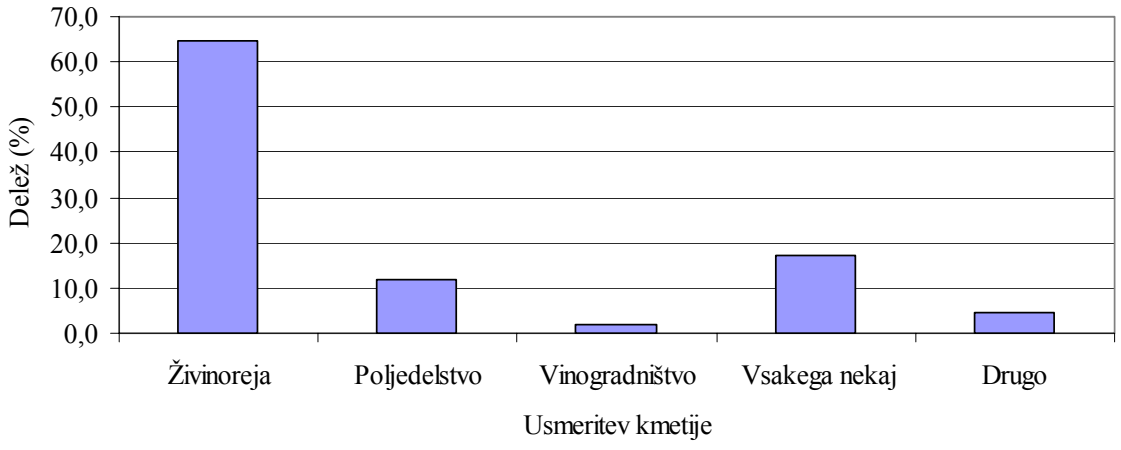

Slika 2: Usmeritev kmetij, na katerih domujejo anketiranci v deležih (%), (N = 105)

Lastništvo kmetij je različno. Največ lastnikov najdemo ravno med našimi anketiranci (32,1 %) (slika 3). Skoraj v enakem deležu (33,1 %) so lastniki kmetij očetje-tasti in matere-tašče, kar pomeni, da je kmetija pretežno še vedno v rokah staršev oziroma starejšega para. Med anketiranci je lastnikov kmetij več moških kot žensk, prav tako je na kmetijah lastnik pogosteje oče kot mati (slika 3).

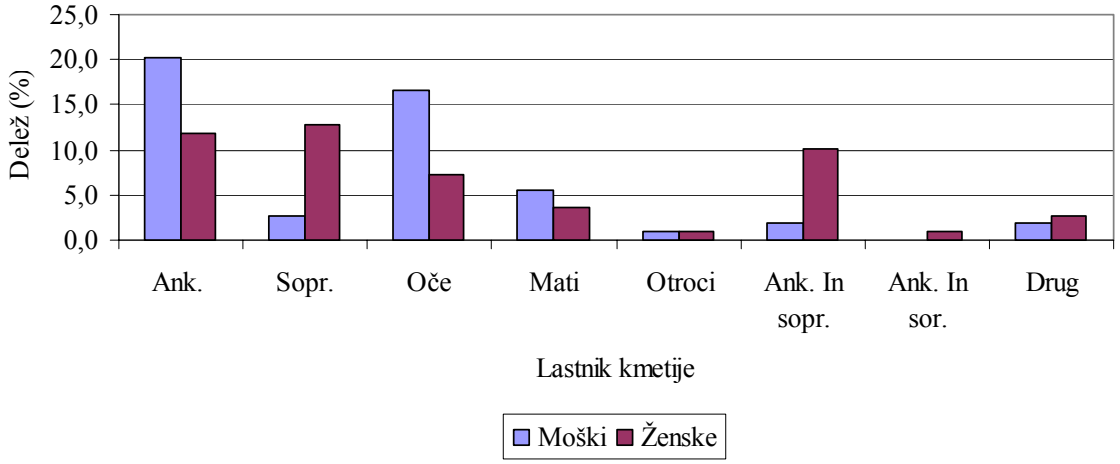

Ank. –anketiranec/ka; Sopr. –soprog-a; Ank. in sopr. – anketiranec/ka in soprog-a; Ank. in sor. – anketiranec/ka in sorodniki

Slika 3: Lastništvo kmetij, na katerih domujejo anketiranci/ke po spolu, izraženo v deležih (%), (N = 109)

Za potrebe statistične analize smo spremenljivko lastništva preoblikovali tako, da smo združili nekatere kategorije in dobili tri: lastnik je anketiranec/ka, lastnik je soprog/a, lastnik je nekdo drug. Po potrebi pa smo združili tudi drugi in tretji razred. Med lastništvom kmetije in velikostjo kmetije, usmeritvijo kmetije, zagotovljenim nasledstvom, tipom naselja in tipom vasi ni statistično značilnih razlik.

Preglednica 6: Položaj anketiranca na kmetiji

Položaj na kmetiji	Moški		Ženske		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Vodim kmetijo	31	57,4	13	24,5	44	41,1
Sem partner/ka pri vodenju kmetije	11	20,4	16	30,2	27	25,2
Samo pomagam pri delu	12	22,2	18	34,0	30	28,0
Le gospodinjim ali drugo	0	0,0	6	11,3	6	5,6
Skupaj	54	100,0	53	100,0	107	100,0

Naši anketiranci živijo na kmetijah, to pa še ne pomeni, da tudi kmetujejo. Med njimi vodi kmetijo 41,1 % vprašanih, ostali člani gospodinjstva pa jim pomagajo pri delu. Skoraj četrtina je partnerjev možu, ženi ali komu od staršev pri vodenju in delu na kmetiji. Približno četrtina (28,0 %) jih pomaga le pri delu na kmetiji. Majhen delež jih tudi gospodinji (5,6 %). Ugotovili smo, da obstajajo statistično značilne razlike med položajem anketiranca/ke na kmetiji in spolom ($\chi^2 = 15{,}5; p < 0{,}01$). Več moških vodi kmetijo (57,4 %) kot žensk, ki večinoma pomagajo pri delu na kmetiji ali pa gospodinjijo (preglednica 6).

Preglednica 7: Nasledstvo na kmetiji

Nasledstvo	N	(%)
Gospodar je še mlad in še ne razmišljajo o nasledniku	30	27,3
Kmetija ima naslednika, ki še ni dopolnil 15 let	7	6,4
Kmetija ima naslednika, ki dela samo na kmetiji	8	7,3
Kmetija ima naslednika, ki dela na kmetiji in opušča zaposlitev	1	0,9
Kmetija ima naslednika, ki dela na kmetiji in je zaposlen	45	40,9
Kmetija ima naslednika, ne živi na kmetiji, po prevzemu se vrača	5	4,5
Kmetija nima naslednika, ima pa dediča, ki ne namerava kmetovati	8	7,3
Kmetija nima niti naslednika niti dediča	1	0,9
Ostalo	5	4,5
Skupaj	110	100,0

Obetavnih naslednikov, ki bodo z veliko verjetnostjo nadaljevali s kmetovanjem na domači kmetiji, je le 8,2 %. Velik je delež tistih, ki še ne razmišljajo o predaji kmetije, kar 27,3 % (preglednica 7). Opuščanje kmetovanja je v Sloveniji pojav, ki smo mu priča zadnjih nekaj let. Tudi rezultati ankete to dokazujejo, saj kar 8,2 % kmetovalcev nima naslednika ali pa ima dediča, vendar ta ne namerava kmetovati. Kategorija kmetij, ki ima naslednika, ki dela na kmetiji in je zaposlen in bo po prevzemu kmetije obdržal zaposlitev je najbolj zastopana (40,9 %). Iz tega podatka sklepamo, da je velik delež kmetij v proučevani populaciji, kjer je kombinirana kmetijska in nekmetijska dejavnost.

Za obdelavo podatkov smo združili prvo, sedmo in osmo kategorijo iz preglednice 7 in tako dobili kategorijo tistih, ki nimajo naslednika. V drugi kategoriji pa smo združili vse ostale in tako dobili tiste, ki imajo zagotovljenega naslednika. Zagotovljeno nasledstvo kmetije in velikost kmetije sta povezana v tej smeri, da je pri večjih kmetijah v več primerih urejeno vprašanje nasledstva, statistično značilne razlike obstajajo ($\chi^2 = 8{,}4; p < 0{,}01$). Razlike obstajajo tudi med zagotovljenim nasledstvom in usmeritvijo kmetije ($\chi^2 = 3{,}9; p < 0{,}05$). Na živinorejskih kmetijah imajo v večjem deležu (70,0 %) urejeno vprašanje nasledstva kot na kmetijah, ki se ukvarjajo s katero drugo dejavnostjo. Nasledstvo kmetije je povezano tudi s spolom ($\chi^2 = 5{,}9; p < 0{,}05$). Več moških kot žensk meni, da je vprašanje nasledstva na njihovi kmetiji rešeno.

Zanimalo nas je, v kakšen tipu vasi domujejo anketiranci. Poznamo več tipov vasi: sklenjeno, obcestno vas, zaselek in raztresene kmetije (kmetije na samem) (Kovše, 2000). V našem vzorcu največ vprašanih živi v obcestni vasi (43,6 %), v sklenjeni vasi jih živi 35,5 %, v zaselku 15,5 % in na samotni kmetiji le 3,7 %.

Podatke smo preverjali tudi glede na tip naselja, ki je lahko: mestno območje, obmestje, značilno podeželsko območje in območje praznjenja. Tipi naselja se členijo še na podtipe: mestna krajevna skupnost (0), obmestna krajevna skupnost (3), značilno podeželsko ravninsko območje (23), značilno podeželsko gričevnato območje (22), značilno podeželsko hribovito in gorsko območje (21), območje potencialnega praznjenja (13),

območje intenzivnega praznjenja (12) in območje zmernega praznjenja (Kovačič in sod., 2000).

Preglednica 8: Tip naselja, v katerem živijo anketiranci

Tip naselja	N	Delež (%)
0-mestna KS	10	9,2
3-obmestna KS	7	6,4
23-značilno podeželski - ravninsko območje	53	48,6
22-značilno podeželski - gričevnato območje	25	22,9
21-značilno podeželski - hribovska in gorska območja	11	10,1
13-območje potencialnega praznjenja	2	1,8
12- območje intenzivnega praznjenja	1	0,9
1-območje zmernega praznjenja	0	0,0
Skupaj	109	100

Skoraj polovica vprašanih (48,6 %) živi v značilnem podeželskem ravninskem območju, najmanj pa na območjih intenzivnega praznjenja (0,9 %) (preglednica 8).

4.2 STRUKTURA GOSPODINJSTVA

Število članov gospodinjstva je zelo različno. Največ gospodinjstev šteje štiri člane. Le trije anketiranci živijo sami. Dve gospodinjstvi štejeta osem članov. Povprečno število članov kmečkega gospodinjstva v proučevani populaciji je 4, s standardnim odklonom 1,5 člana. Največ anketirancev, več kot polovica, živi v nuklearni družini prokreacije (preglednica 9), kar pomeni, da anketiranec/ka živi s partnerjem/ko in otroki. Naslednja najbolj zastopana oblika bivanja je nuklearna družina orientacije, kar pomeni, da anketiranec/ka živi v gospodinjstvu svojih staršev. Med obliko bivanja anketiranca in velikostjo kmetije, usmeritvijo kmetije, lastništvom kmetije, nasledstvom kmetije, tipom naselja in tipom vasi nismo našli statistično značilnih razlik.

Preglednica 9: Oblika bivanja anketiranca

Oblika bivanja anketiranca	Moški		Ženske		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Živi sam	0	0,0	3	5,4	3	2,7
Živi s partnerjem/ko	6	11,1	6	10,7	12	10,9
Nuklearna družina-prokreacije	24	44,4	32	57,1	56	50,9
Enoroditeljska družina	0	0,0	1	1,8	1	0,9
Živi s partnerjem/ko in dr. sorodniki	1	1,9	1	1,8	2	1,8
Razširjena družina-prokreacije	7	13,0	4	7,1	11	10,0
Enoroditeljska družina-razširjena	2	3,7	2	3,6	4	3,7
Nuklearna družina-orientacije	7	13,0	6	10,7	13	11,8
Drugo	7	13,0	1	1,8	8	7,3
Skupaj	54	100,0	56	100,0	110	100,0

4.2.1 Organizacija dela v gospodinjstvu

Rezultati kažejo tipično organizacijo del v kmečkem gospodinjstvu. Primerljivi so z rezultati iz Predloga nacionalnega načrta za vključevanje žensk v razvoj podeželja (Černič Istenič, 2002) (preglednica 1). Pripravljanje dnevnih obrokov, pomivanje posode in pospravljanje so v večji meri ženska opravila. Moška opravila, pa so bolj popravila v in izven stanovanja. Plačevanje računov in skrb za finančne zadeve, skupne družabne dejavnosti in nakup hrane so dela, ki si jih moški in ženske v našem vzorcu delijo skupaj (preglednica 10). Statistično značilne razlike se kažejo med pomivanjem posode in spolom ($\chi^2 = 74{,}6; p < 0{,}01$), ženske namreč pogosteje pomivajo posodo kot moški. Tudi nakupovanje hrane ($\chi^2 = 21{,}7; p < 0{,}01$) in pospravljanje (sesanje) stanovanja ($\chi^2 = 54{,}3; p < 0{,}01$) je pogosteje žensko opravilo, kot moško. Majhna popravila ($\chi^2 = 58{,}7; p < 0{,}01$) so pogosteje moška opravila kot ženska. Organiziranje skupnih družabnih dejavnosti je opravilo, ki ga tudi opravljajo pogosteje ženske kot moški ($\chi^2 = 20{,}4; p < 0{,}01$). Razlike smo opazili tudi med velikostjo kmetije in pomivanjem posode ($\chi^2 = 8{,}5; p < 0{,}05$), pripravljanjem dnevnih obrokov ($\chi^2 = 10{,}2; p < 0{,}05$), nakupovanjem hrane ($\chi^2 = 10{,}3; p < 0{,}05$), sesanjem stanovanja ($\chi^2 = 10{,}2; p < 0{,}05$) in plačevanjem računov ($\chi^2 = 8{,}7; p < 0{,}05$). Večja kot je kmetija, bolj se ta opravila porazdelijo med člane in nečlane gospodinjstva. Na manjših kmetijah je opazno, da so ta opravila bolj usmerjena le v anketiranca/ko. Med lastništvom kmetije in plačevanje računov ($\chi^2 = 15{,}4; p < 0{,}05$) tudi obstajajo statistično značilne razlike v smislu, da največ lastnikov kmetij skrbi za plačevanje računov. Pripravljanje dnevnih obrokov ($\chi^2 = 11{,}8; p < 0{,}01$), nakupovanje hrane ($\chi^2 = 13{,}7; p < 0{,}05$) in plačevanje računov ($\chi^2 = 12{,}9; p < 0{,}01$) so opravila, ki jih na kmetijah, z urejenim vprašanjem nasledstva, pogosteje opravljajo tudi druge osebe, bodisi člani gospodinjstva bodisi nečlani in ne samo anketiranec/ka in partner/ka. Tudi tip naselja vpliva na organizacijo dela v gospodinjstvu, našli smo statistično značilne razlike med tipom naselja in pripravljanjem obrokov ($\chi^2 = 8{,}2; p < 0{,}05$). V urbanem okolju pripravljata anketiranec/ka in partner/ka pogosteje obroke skupaj, kot to par počne na podeželju. Pri organiziranju družabnih dejavnosti ($\chi^2 = 7{,}6; p < 0{,}05$) je na podeželju to opravilo pogosteje prepuščeno drugim članom družine in ne anketirancu/ki ali partnerju/ki kot v urbanem okolju.

Preglednica 10: Organizacija dela v gospodinjstvu po spolu

Gospodinjska opravila		Vprašani		Oba		Partner		Drug		Skupaj	
		N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Pripravljanje obrokov	Moški	5	9,3	1	1,8	33	61,1	15	27,8	54	100,0
	Ženske	50	89,3	0	0,0	0	0,0	6	10,7	56	100,0
Pomivanje posode	Moški	3	5,5	4	7,4	30	55,6	17	31,5	54	100,0
	Ženske	46	82,1	3	5,4	0	0,0	7	12,5	56	100,0
Nakup hrane	Moški	9	16,7	15	27,8	17	31,5	13	24,0	54	100,0
	Ženske	28	50,0	15	26,8	2	3,6	11	19,6	56	100,0
Pospravljanje	Moški	5	9,4	5	9,4	24	45,3	19	35,9	53	100,0
	Ženske	42	76,4	3	5,4	1	1,8	9	16,4	55	100,0
Popravila	Moški	42	77,8	2	3,7	2	3,7	8	14,8	54	100,0
	Ženske	5	8,9	6	10,7	32	57,2	13	23,2	56	100,0
Plačevanje računov	Moški	15	27,8	20	37,0	7	13,0	12	22,2	54	100,0
	Ženske	22	39,3	19	33,9	8	14,3	7	12,5	56	100,0
Družabne dejavnosti	Moški	5	9,3	22	40,7	11	20,4	16	29,6	54	100,0
	Ženske	22	39,3	23	41,1	1,0	1,8	10	17,8	56	100,0

Vprašani-anketiranec/ka; Oba-anketiranec/ka in partner/ka; Drug-druga oseba

V proučevanih gospodinjstvih nismo zasledili najete delovne pomoči. Prisotna pa je pomoč drugih članov in nečlanov gospodinjstva, prikazana v kategoriji, drugi (preglednica 10). Ta kategorija zajema vse tiste, ki redno pomagajo pri gospodinjskih opravilih: otroke, starše anketiranca, partnerjeve starše, druge sorodnike in nesorodnike.

Ocenjevali smo tudi zadovoljstvo pri delitvi opravil v gospodinjstvu med anketiranimi in njihovimi partnerji. Anketirance smo prosili, da ocenijo na lestvici od 0 (popolnoma nezadovoljen/a) do 10 (naravnost odličen), kako so zadovoljni z delitvijo opravil v gospodinjstvu med njim/njo in njegovim/njenim partnerjem/ko. Rezultati so nam pokazali, da so moški bolj zadovoljni ($\bar{x} = 8{,}9; \delta = 1{,}4$) z delitvijo opravil v gospodinjstvu kot ženske ($\bar{x} = 7{,}0; \delta = 2{,}8$).

4.3 OTROCI

Število otrok v kmečkih gospodinjstvih v zajetem vzorcu se giblje od enega do pet otrok. Kar 34,5 % anketirancev je brez otrok. Največ vprašanih ima dva otroka (preglednica 11). Povprečno imajo gospodinjstva v našem vzorcu 1,3 otroka, s standardnim odklonom prav tako 1,3 otroka. Posvojenih otrok ali otrok v reji v proučevanem vzorcu nismo našli.

Statistično značilnih razlik med številom otrok v kmečkem gospodinjstvu in velikostjo kmetije, usmeritvijo kmetije, lastništvom kmetije, zagotovljenim nasledstvom, tipom naselja in tipom vasi nismo našli.

Preglednica 11: Število vseh otrok v gospodinjstvu in mlajših od 15 let

Št. otrok	N	Delež (%)	Št. otrok<15	N	Delež (%)
0	38	34,5	0	75	68,2
1	23	20,9	1	15	13,6
2	31	28,2	2	15	13,6
3	11	10,0	3	5	4,5
4	5	4,5	4	0	0,0
5	2	1,8	5	0	0,0
Skupaj	110	100,0	Skupaj	110	100,0

Št. otr.<15- število otrok, ki so mlajši od 15 let

Podatke o številu otrok, mlajših od 15 let, smo potrebovali pri analizi o skrbi otrok v gospodinjstvu. Anketirancev, ki imajo v družini enega otroka, mlajšega od 15 let, je 13,6 % in prav toliko je tistih z dvema otrokoma, mlajšima od 15 let (preglednica 11).

4.3.1 Delitev opravil pri skrbi za otroke

Naše anketirance smo spraševali, kdo v njihovem gospodinjstvu oblači otroke in skrbi, da so otroci primerno oblečeni. V večini primerov to delajo ženske, vendar je opaziti, da se teh opravil lotevajo tudi moški, vendar v manjši meri. Otroke ponavadi pospremijo spat ženske in prav tako ostanejo doma, če so otroci bolni. Pri igri z otroki je mogoče opaziti nekoliko večje udejstvovanje moških kot pri prejšnjih opravilih, vendar se ženske še vedno bolj posvečajo otrokom, tudi pri igri. Vožnja otrok v vrtce in šole je približno enako porazdeljena med moške in ženske, čeprav je tudi tu opaziti, da to delo večkrat opravljajo ženske kot moški. Statistično značilnih razlik med delitvijo opravil pri skrbi za otroke in usmeritvijo kmetije, velikostjo kmetije, dejavnostjo, lastništvom kmetije zagotovljenim nasledstvom, tipom naselja in tipom vasi nismo našli.

Moški so na splošno bolj zadovoljni ($\bar{x} = 8{,}3; \delta = 2{,}4$) z delitvijo opravil pri skrbi za otroke med partnerjema, kot so ženske ($\bar{x} = 7{,}3; \delta = 2{,}9$). Kar 33,3 % moških in enak delež žensk pa je popolnoma zadovoljnih. Povprečna ocena zadovoljstva z delitvijo opravil je 7,8 standardni odklon pa je 2,7.

Urejeno redno varstvo za otroke ima 36,0 % anketirancev. Na osnovi tega lahko sklepamo, da imajo pri preskrbi otrok še vedno veliko vlogo stari starši.

4.3.2 Namen imeti otroke

Pri načrtovanju in ustvarjanju družine je zelo pomembna želja. Naše anketirance/anketiranke smo povprašali, ali želijo imeti še kaj otrok oziroma koliko. Na vprašanje so odgovarjale vse anketiranke, ki so bile mlajše od 50 let in so imele ali imajo partnerja in vsi moški, ki so imeli ali imajo partnerko. Njihovi odgovori so prikazani v preglednici 12. Opazimo tendenco, da si moški želijo več otrok od žensk. Tistih, ki niso odločeni pa je skoraj enako žensk kot moških.

Preglednica 12: Ali si anketiranec/ka želi še enega otroka, izraženo v deležih (%)

Št. otrok	Da		Ne		Ne ve		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Moški	9	30,0	15	50,0	6	20,0	30	100,0
Ženske	3	10,3	20	69,0	6	20,7	29	100,0

Največ anketiranih si želi imeti še dva ali pa enega otroka. Željo po treh ali štirih otrocih je komaj zaznati. Ta trend je verjetno pogojen s stroški, ki jih s sabo prinesejo otroci in z načinom mišljenja, saj danes otroci niso več zaznani kot delovna sila na kmetiji.

4.4 PARTNERSKI ODNOSI

Anketiranci, ki živijo s svojimi partnerji (73,6 %), so večinoma poročeni (slika 4). Najbolj izstopa delež tistih, ki so poročeni in tistih, ki nimajo partnerja. Slednjih je skoraj 20 %. Takšni rezultati so pričakovani, saj na kmetijah še vedno velja, da se par, ki živi skupaj, »mora« poročiti, že zaradi načina razmišljanja para, okolice in družine.

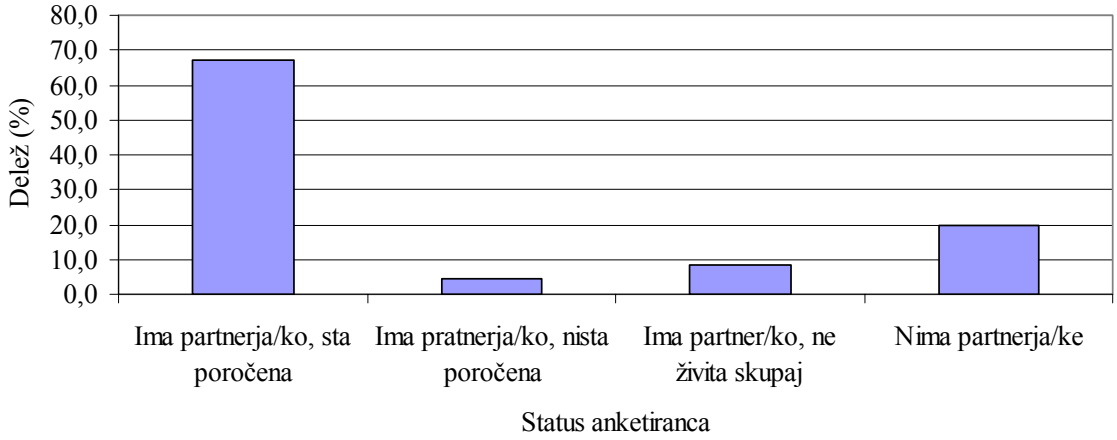

Slika 4: Status anketirancev, prikazan v deležih (%), (N = 79).

Anketirance/ke smo povprašali tudi o njihovi zgodovini partnerstev. Z vprašanjem, koliko partnerskih zvez so imeli v preteklosti, smo ugotovili, da je imelo le osem vprašanih več kot eno partnersko zvezo v svojem življenju. Na osnovi tega lahko sklepamo, da moški in ženske, ki živijo na kmetiji, ne menjajo pogosto svojih partnerjev.

Precej vprašanih in njihovih partnerjev ima enako izobrazbo. Brez osnovne šole je le 2,5 % parov, dokončano osnovno šolo pa ima 16 % parov. Kar 44 % parov ima dokončano srednjo šolo. Primerov, ki bi oba partnerja imela dokončano visoko ali višjo šolo, v našem vzorcu ni bilo. Ostali pari imajo različno izobrazbo. Stopnja izobrazbe med vprašanim in njihovim partnerjem je lahko tudi zelo različna. Pri paru, ki je kar najbolj izstopal, je imel anketiranec/ka osnovno šolo, partner/ka pa višjo šolo. Tudi pri dejavnosti smo našli skupne točke med vprašanimi in njihovimi partnerji.

Pri največ parih sta oba zaposlena ali samozaposlena (34,8 %). Upokojenih parov je 19,1 %, ostali pa so mešani tako, da je eden zaposlen, drugi nezaposlen ali eden gospodinji in je drugi zaposlen, eden na porodniškem dopustu in drugi samozaposlen.

4.4.1 Kakovost partnerskih odnosov

Anketirance smo prosili, da ocenijo z ocenami od nič do deset, kako so zadovoljni z odnosom s svojim partnerjem. To vprašanje nam daje vpogled v kakovost partnerskih odnosov na kmetijah, ki smo jo analizirali tudi po spolu. Rezultati kažejo, da so ženske bolj pogosto nezadovoljne ($\bar{x} = 7{,}6; \delta = 2{,}3$) s svojimi partnerji kot moški ($\bar{x} = 8{,}3; \delta = 2{,}2$) (slika 5). Povprečna ocena je 7,9 standardni odklon pa 2,3.

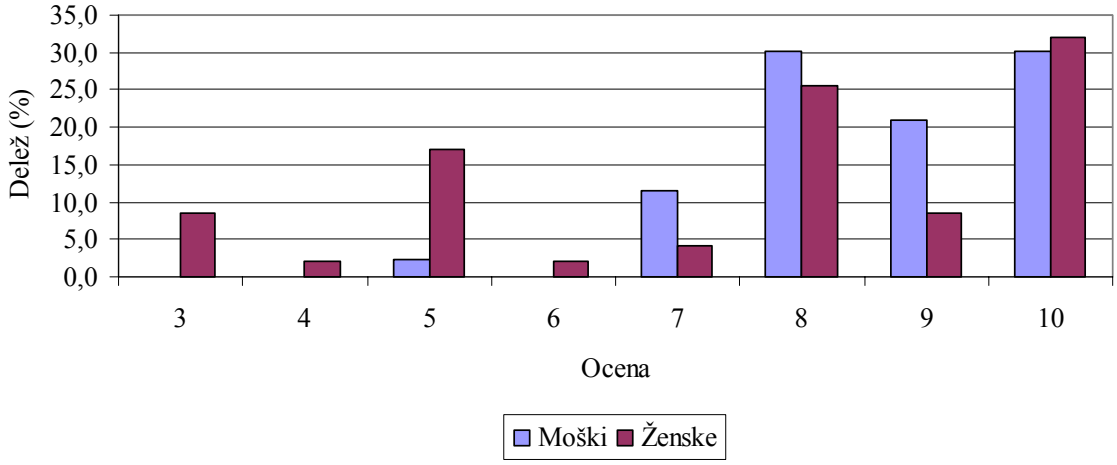

Slika 5: Zadovoljstvo anketirancev s partnerskim odnosom, izraženo v deležih (%), (N = 90)

V naši raziskavi smo lahko ugotavljali razloge morebitnih nesoglasij med partnerjema. Na voljo je bil seznam primerov, s katerega smo anketirance/ke spraševali, kako pogosto so razlog njihovih nesoglasij. Ugotovili smo, da se pari najpogosteje sporečejo zaradi anketirančevih ali partnerjevih staršev. Teme za nesoglasja pa so tudi: izraba prostega časa, odnosi s prijatelji in denar (preglednica 13). Anketiranci/ke se zelo redko sporečejo pri odločanju o rojstvu otrok, o spolnih odnosih in pitju alkohola.

Preglednica 13: Pogostost nestrinjanja parov o morebitno spornih stvareh

Nesoglasja	Redko		Včasih		Pogosto		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Gospodinjska opravila	64	72,7	19	21,6	5	5,7	88	100,0
Denar	58	65,9	29	33,0	1	1,1	88	100,0
Izraba prostega časa	50	56,2	34	38,2	5	5,6	89	100,0
Spolni odnosi	70	79,5	15	17,0	3	3,4	88	100,0
Odnosi s prijatelji	52	62,7	28	33,7	3	3,6	83	100,0
Odnosi s starši	50	62,5	21	26,3	9	11,3	80	100,0
Vzgoja otrok	54	69,2	19	24,4	5	6,4	78	100,0
Odločanje o rojstvu otrok	64	90,3	4	5,6	3	4,2	71	100,0
Pitje alkohola	66	74,2	18	20,2	5,0	5,6	89	100,0

Pari rešujejo nesoglasja na različne načine, nas je zanimalo kako (preglednica 14). Naš vzorec je zajemal največ takšnih parov, ki rešujejo nesoglasja med seboj na miren način s pogovorom. Nekaj je tudi takšnih, ki včasih nasilno končajo nesoglasja. Vprašanje je bilo zelo delikatno, zato lahko podvomimo v iskrenost nekaterih odgovorov, predvsem tistih, pri katerih je res prisotno nasilje v družini. Tudi opažanja med anketiranjem kažejo na »pretirano« zanikanje nekaterih žensk o nasilju v družini.

Preglednica 14: Kako pari rešujejo nesoglasja, izraženo v deležih (%)

Reševanje nesoglasja	Redko		Včasih		Pogosto		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Se mirno pogovorite	7	8,4	31	37,3	45	54,2	83	100,0
Ste razdraženi ali kričite	42	50,6	33	39,8	8	9,6	83	100,0
Nasilno končate nesoglasje	81	98,8	1	1,2	0	0,0	82	100,0

V proučevani populaciji nismo našli statistično značilnih razlik med nesoglasji, načinom, kako anketiranci rešujejo nesoglasja in velikostjo kmetije, usmeritvijo kmetije, lastništvom kmetije, urejenim nasledstvom, tipom naselja ter tipom vasi.

4.5 STARŠI IN DOM STARŠEV

V tem poglavju poročamo o rezultatih, ki se nanašajo na bivanje vprašanih s svojimi starši. Kar 18,2 % anketirancev živi z obema biološkima staršema, medtem ko jih 75,5 % ne živi več s svojimi starši. Moški (24,1 %) pogosteje živijo s svojimi starši kot ženske (12,5 %) (preglednica 15). Ta rezultat pa ne pomeni, da v gospodinjstvu ni starejšega para, partnerjevi straši namreč tu niso upoštevani.

Preglednica 15: Bivanje anketirancev s svojimi starši

Bivanje anketirancev pri starših	Moški		Ženske		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Živijo z obema staršema	13	24,1	7	12,5	20	18,2
Živijo s svojim očetom (ne z materjo)	1	1,9	1	1,8	2	1,8
Živijo s svojo materjo (ne z očetom)	5	9,3	0	0,0	5	4,5
Ne živijo s svojimi starši	35	64,8	48	85,7	83	75,5
Skupaj	54	100,0	56	100,0	110	100,0

Večina anketirancev (83,6 %) je živela večino svojega otroštva z obema biološkima staršema. Ostali pa so živeli s svojimi biološkimi materami. Rezultati kažejo, da so tisti, ki so v otroštvu živeli le z biološko materjo, danes stari 40 let in več. Verjetno je razlog za odsotnost njihovih očetov 2. svetovna vojna.

V tem poglavju smo pridobili tudi nekaj podatkov o izobrazbi staršev anketirancev, ki jo lahko primerjamo z izobrazbo iz popisa kmetijskih gospodarstev (preglednica 16). Stopnja izobrazbe staršev anketiranih je precej nižja od povprečne slovenske, še zlasti pri materah, pri katerih izrazito prevladuje delež z nedokončano in dokončano osnovno šolo.

Preglednica 16: Primerjava stopnje izobrazbe staršev anketirancev in današnje stopnje izobrazbe iz Popisa kmetijskih gospodarstev po spolu (Dernulc in sod., 2002)

Izobrazba	Moški			Ženske		
		Starši			Starši	
	Danes (%)	N	(%)	Danes (%)	N	(%)
Nepopolna osnovna šola	15,6	14	14,9	7,0	10	9,3
Osnovna šola	36,7	33	35,1	32,0	57	53,3
Poklicna šola	13,3	29	30,9	18,7	24	22,4
Srednja šola	18,9	7	7,4	30,1	11	10,3
Višja izobrazba	7,8	3	3,2	6,3	2	1,9
Visoka izobrazba	3,3	4	4,3	5,9	0	0,0
Anketiranec/ka ni vedel	4,4	4	4,3	0,0	3	2,8
Skupaj	100,0	94	100,0	100,0	107	100,0

Anketni vprašalnik je vključeval vprašanje o trajnosti partnerskih zvez staršev anketirancev. Iz slike 6, da se je malo staršev anketirancev razšlo. V našem vzorcu je bilo teh le 7,1 %.

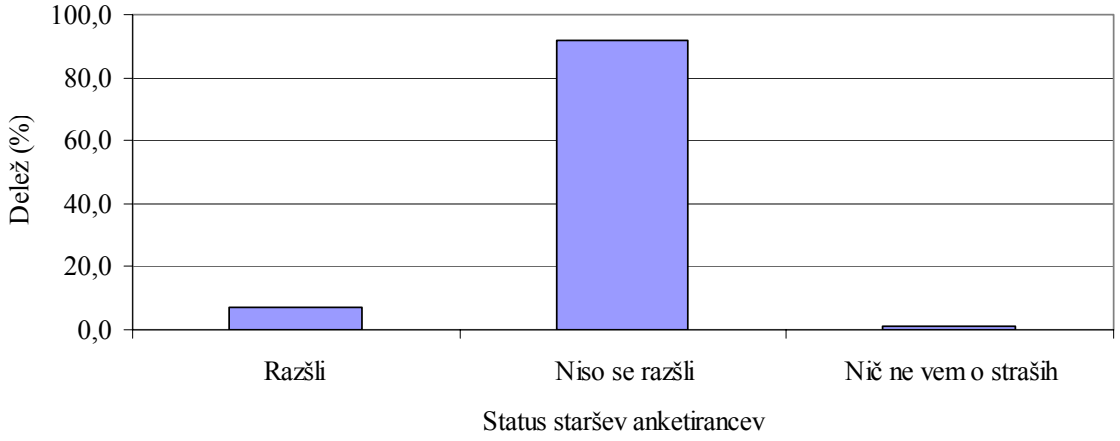

Slika 6: Trajnost partnerske zveze anketirančevih staršev, izraženo v deležih (%), (N = 84)

Da bi dobili vpogled v kakovost partnerskih odnosov staršev anketiranca, smo anketirance povprašali, kakšen se jim je zdel odnos med njihovimi starši v času njihovega otroštva. Oceniti so morali z vrednostmi od 0 do 10, slednja ocena je pomenila, da je bil odnos naravnost popoln. Majhen delež jih je ocenilo, da je bil odnos med starši zelo slab oziroma slab (3,2 %). Zanimiv je velik delež tistih, ki so odnos med staršema ocenili od vrednosti 8 naprej. Kar 78,7 % anketirancev je ocenilo odnos med svojimi starši v času otroštva kot odličen do popoln (Slika 7). Iz tega je moč sklepati, da je bila kakovost partnerskih odnosov dobra. Povprečna ocena odnosa je 8,3 standardni odklon pa 2,0.

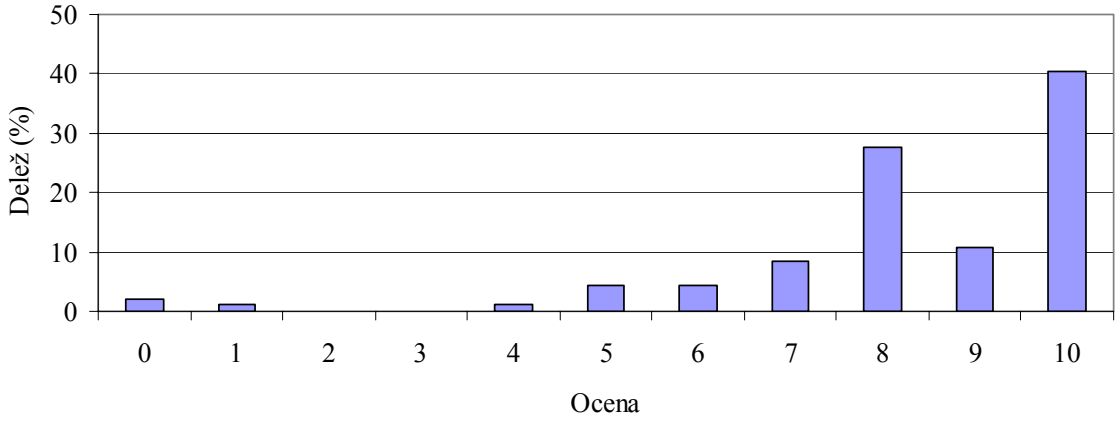

Slika 7: Ocena odnosa med staršema v anketirančevi mladosti v deležih (%), (N = 94)

Naš cilj je bilo tudi proučiti velikost anketirančeve družine, zato smo poizvedovali o številu njihovih bratov in sester. S primerjavo števila bratov in sester anketiranca smo ugotovili število otrok v anketirančevi nuklearni družini orientacije. Rezultati so pokazali na zelo različno število od enega pa do dvanajst otrok. Največ družin je imelo tri (14,5 %) ali dva (13,6%) otroka (slika 8). Tendenca števila otrok pada in se ustavi pri dvanajst. Več kot dvanajst otrok v našem vzorcu ni bilo, medtem, ko se tendenca anketirančevih otrok ustavi že pri petih otrocih (slika 8).

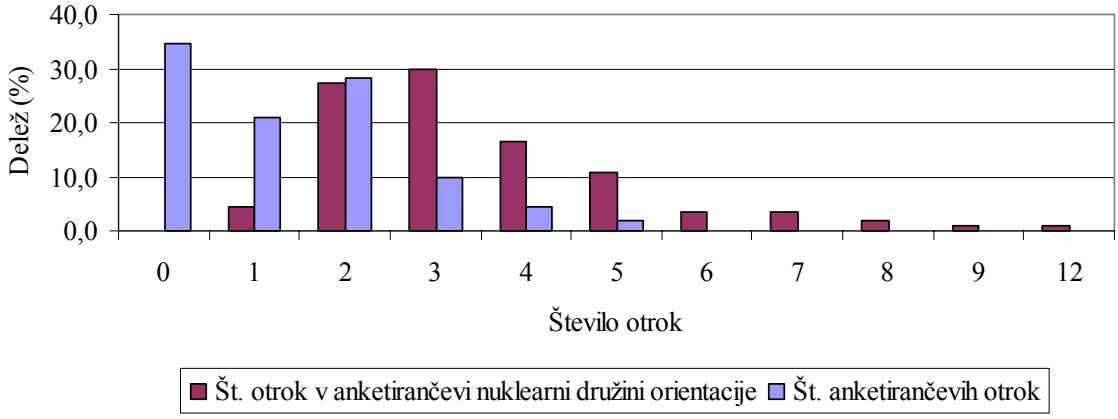

Slika 8: Število otrok v anketirančevi nuklearni družini orientacije in število anketirančevih lastnih otrok, izraženo v deležih (%), (N = 110)

4.6 ZDRAVJE IN BLAGINJA

Zdravje anketirancev je izrednega pomena za njihovo delo na kmetiji. Zanimalo nas je, kaj menijo o svojem zdravju. Podatke o zdravstvenem stanju anketirancev smo analizirali tudi glede na njihovo starost. Pokazalo se je, da večina mlajših od 50 let ocenjuje svoje zdravje kot dobro ali odlično. Večina starejših pa meni, da je njihovo zdravje zadovoljivo do slabo (preglednica 17). Med oceno zdravstvenega stanja anketirancev in velikostjo kmetije, usmeritvijo kmetije, zagotovljenim nasledstvom, tipom naselja in tipom vasi ni statistično značilnih razlik.

Preglednica 17: Ocene zdravstvenega stanja anketirancev po starostnih razredih

Ocena	20-30		31-40		41-50		51-60		>60	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Zelo dobro	4	18,2	2	9,1	1	4,3	0	0,0	1	5,3
Dobro	16	72,7	14	63,6	12	52,2	6	26,1	2	10,5
Zadovoljivo	2	9,1	5	22,7	9	39,1	16	69,6	12	63,2
Slabo	0	0,0	1	4,5	1	4,3	1	4,3	4	21,1
Skupaj	22	100,0	22	100,0	23	100,0	23	100,0	19	100,0

S starostjo narašča delež tistih, ki imajo eno ali več kroničnih obolenj. Največ vprašanih, ki imajo dolgotrajne težave z zdravjem, je starejših od 60 let (preglednica 18).

Preglednica 18: Prisotnost kronične ali dolgotrajne bolezni anketirancev po starostnih razredih

Kronične bolezni	20-30		31-40		41-50		51-60		>60	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Da	4	18,2	3	13,0	4	17,4	5	21,7	10	52,6
Ne	18	81,8	20	87,0	19	82,6	18	78,3	9	47,4
Skupaj	22	100,0	23	100,0	23	100,0	23	100,0	19	100,0

Anketirane smo povprašali, ali jih njihovo zdravstveno stanje ovira pri opravljanju običajnih vsakodnevnih dejavnosti. Kar 19,3 % anketirancev ima težave pri vsakdanjih opravilih zaradi poslabšanega zdravstvenega stanja, vendar nihče od anketirancev ne potrebuje pomoči pri svoji osebni negi in je tudi ne prejema. Ostalih 80,7 % pa z zdravjem nima težav. Opažena je bila tendenca, da imajo ženske pogosteje zdravstvene težave, kot moški.

4.6.1 Čustvena podpora

Čustvena podpora in sodelovanje med ljudmi je zelo pomembna za vsakodnevno življenje vsakega posameznika tako v urbanem okolju kot na podeželju. Anketirance smo povprašali, ali so v zadnjih 12 mesecih s kom govorili o svojih osebnih izkušnjah in občutkih. Iz rezultatov je razvidno (preglednica 19), da se več žensk (62,9 %) kot moških (54,7 %) pogovarja o svojih osebnih stvareh. Najpogosteje se pogovarjajo s svojimi najbližjimi, ponavadi je to partner/ka ali pa eden od staršev, najpogosteje mati.

V proučevani populaciji smo našli statistično značilne razlike med tem, ali se anketiranci pogovarjajo o svojih osebnih stvareh in velikostjo kmetije ($\chi^2 = 10{,}4; p < 0{,}01$), manjša kot je kmetija, bolj pogosto se ljudje pogovarjajo in zaupajo svoje osebne zadeve. Razlike pa so tudi med pogovorom o osebnih stvareh in tipom vasi ($\chi^2 = 6{,}4; p < 0{,}05$). Tip vasi oziroma razporeditev in število hiš znotraj vasi je izrednega pomena za komunikacije med ljudmi. Rezultati kažejo, da so ljudje, ki živijo v sklenjenih in obcestnih vaseh, bolj odprti za pogovore o svojih osebnih stvareh, kot tisti, ki živijo v zaselkih in na samotnih kmetijah.

Preglednica 19: Ali ste v zadnjih 12 mesecih s kom govorili o svojih osebnih izkušnjah in občutkih?

Pogovori	Moški		Ženske		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Da	29	54,7	34	62,9	63	58,8
Ne	24	45,2	20	37,0	44	41,1
Skupaj	53	100,0	54	100,0	107	100,0

V nadaljevanju smo ugotavljali, za katera področja anketiranci menijo, da jih bodo v prihodnje najbolj obvladovali, oziroma katera področja se jim v prihodnosti zdijo neobvladljiva. Vprašanim se zdi najbolj neobvladljivo njihovo zdravstveni stanje. Najbolj

pa menijo, da bodo obvladali svoje stanovanjske razmere, delo in finančni položaj (preglednica 20).

Preglednica 20: Obvladovanje življenjskih situacij na različnih področjih, izraženo v deležih (%)

Obvladovanje situacije	Nič		Malo		Precej		Zelo		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Finančni položaj	4	3,8	32	30,2	61	57,5	9	8,5	106	100
Delo	1	1,0	23	22,1	61	58,7	19	18,3	104	100
Stanovanjske razmere	6	5,6	13	12,1	52	48,6	36	33,6	107	100
Zdravje	8	7,6	41	39,0	40	38,1	16	15,2	105	100
Družinsko življenje	4	3,9	12	11,7	63	61,2	24	23,3	103	100

V proučevanem vzorcu nismo našli statistično značilnih razlik med obvladovanjem življenjskih situacij anketirancev in njihovim spolom ter starostjo.

4.6.2 Blaginja

Podpora sosedov in drugih prijateljev, njihovi občutki in zaupanje so pomembni dejavniki, ki omejujejo kvaliteto življenja. Zanimalo nas je koliko teh dejavnikov so anketiranci/anketiranke deležni. Večina anketirancev meni, da imajo dovolj ljudi, na katere se lahko zanesejo (preglednica 21). Iz že navedene literature vemo, da se pri kmetih pogosto pojavlja depresija. V našem vzorcu je bilo takšnih, ki imajo vsesplošen občutek praznine, kar 9,1 % (preglednica 21). Večino časa je depresivnih 0,9 %, pogosto je depresivnih 1,8 % in včasih 19,1 % (preglednica 22). Pri ostalih so takšna občutenja redka. Osamljenih oziroma tistih, ki pogrešajo ljudi okoli sebe, je bilo 14,5 % (preglednica 20). Delež tistih, ki lahko popolnoma računajo na veliko ljudi pa je 41,8 %, kar dokazuje, da si ljudje na kmetijah v stiski pomagajo.

Preglednica 21: Občutja anketirancev in prejemanje pomoči, izraženo v deležih (%)

Prejemanje pomoči	Da		Bolj ali manj		Ne		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Veliko je ljudi, na katere se lahko zanesem	40	36,7	51	46,8	18	16,5	109	100,0
Imam vsesplošen občutek praznine	10	9,1	15	13,6	85	77,3	110	100,0
Pogrešam ljudi okoli sebe	16	14,5	16	14,5	78	70,9	110	100,0
Veliko je ljudi, na katere popolnoma računam	46	41,8	43	39,1	21	19,1	110	100,0
Pogosto se počutim zavrnjenega	3	2,8	17	15,6	89	81,7	109	100,0
Dovolj je ljudi, ki so mi blizu	76	69,1	27	24,5	7	6,4	110	100,0

Vsesplošen občutek praznine imajo pogosteje ženske kot moški, kar je pokazala tudi statistična analiza ($\chi^2 = 7{,}9; p < 0{,}05$). Med ostalimi občutji anketirancev in spolom ter starostjo ni statistično značilnih razlik.

Serijo vprašanj o psihičnem stanju kmetov smo nekoliko podrobneje analizirali. Ugotovili smo, da večina anketirancev nima negativnih občutkov, ali pa se pri njih redko pojavljajo. Izjema je le vprašanje: »kako pogosto ste bili v zadnjem tednu žalostni«? Skoraj polovica jih je odgovorila, da včasih (preglednica 22).

Preglednica 22: Občutja anketirancev v zadnjem tednu, izraženo v deležih (%)

Občutja	Nikoli ali redko		Včasih		Pogosto		Večino časa		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Sem bil/a otožen (1)	76	70,4	28	25,9	2	1,9	2	1,9	108	100
Sem bil depresiven (2)	84	77,8	21	19,4	2	1,9	1	0,9	108	100
Moje življenje polomija (3)	85	79,4	19	17,8	3	2,8	0	0,0	107	100
Sem se bal (4)	79	72,5	30	27,5	0	0,0	0	0,0	109	100
Sem bil osamljen (5)	79	72,5	28	25,7	1	0,9	1	0,9	109	100
Sem imel izbruhe joka (6)	86	78,9	20	18,3	3	2,8	0	0,0	109	100
Sem bil žalosten (7)	50	45,9	52	47,7	7	6,4	0	0,0	109	100

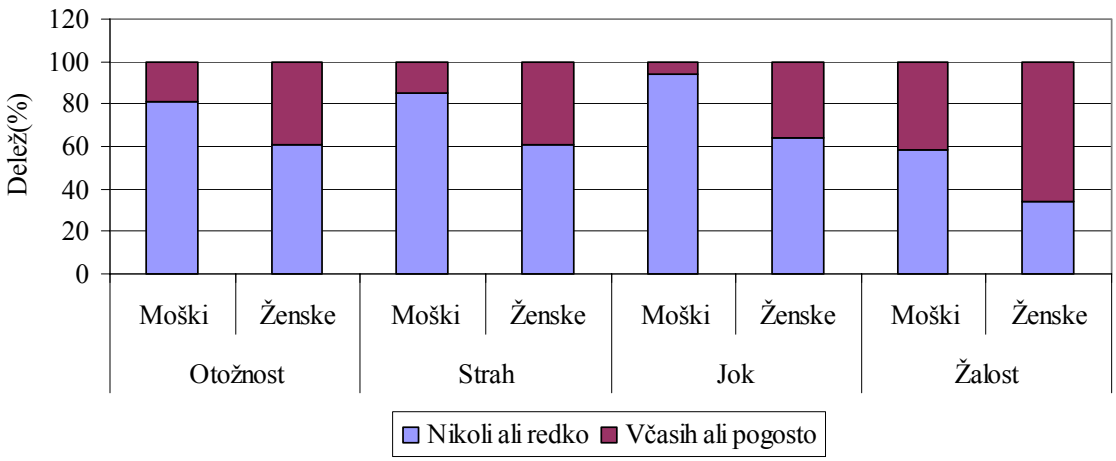

Slika 9: Razlike med otožnostjo, strahom, jokom in žalostjo, prikazane po spolu v deležih (%), (N = 109)

Med občutjem otožnosti (1) ($\chi^2 = 5{,}2; p < 0{,}05$), strahom (4) ($\chi^2 = 7{,}9; p < 0{,}05$), jokom (6) ($\chi^2 = 14{,}7; p < 0{,}01$), žalostjo (7) ($\chi^2 = 6{,}6; p < 0{,}05$) in spolom obstajajo statistično značilne razlike. Analiza podatkov je pokazala, da so ženske pogosteje otožne, jočejo, so žalostne in jih je strah (slika 9). Rezultati kažejo, da so občutja odvisna tudi od drugih dejavnikov. Statistično značilne razlike so se pokazale tudi med občutkom osamljenosti in

velikostjo kmetije ($\chi^2 = 9{,}4; p < 0{,}01$). Namreč, večja kot je kmetija, manj so ljudje osamljeni.

Med usmeritvijo kmetije, lastništvom kmetije, zagotovljenim nasledstvom, tipom naselja in tipom vasi in občutji anketirancev nismo našli statistično značilnih razlik.

4.7 EKONOMSKI POLOŽAJ

Anketirance/ke, ki imajo partnerje/ke, smo povprašali, kako par ureja svoje dohodke. Večina jih daje ves denar skupaj in od tega vsak vzame, kar potrebuje (preglednica 23). Majhen odstotek je tistih, ki sami nadzorujejo in razporejajo svoj in partnerjev dohodek. V naši raziskavi smo našli statistično značilne razlike med načinom urejanja dohodka in spolom ($\chi^2 = 7{,}4; p < 0{,}05$). Največ žensk meni (62,8 %), da dajeta s partnerjem ves denar skupaj in od tega vzame vsak toliko, kot potrebuje. Moški pa imajo deljena mnenja, saj jih 45,9 % meni, da imata s partnerko denar skupaj, enak delež pa jih meni, da ima vsak od njiju denar vsak zase. Med urejanjem dohodka in velikostjo kmetije, usmeritvijo kmetije, lastništvom kmetije, zagotovljenim nasledstvom tipom naselja ter tipom vasi pa ni statistično značilnih razlik.

Preglednica 23: Način urejanja dohodka med anketirancem/ko in njenim/njegovo partnerjem/ko

Urejanje dohodka	Moški		Ženske		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Sam urejam ves denar	3	8,1	6	14,0	9	11,3
Partner/ka ureja ves denar	0	0,0	2	4,7	2	2,5
Ves denar dajeva skupaj	17	45,9	27	62,8	44	55,0
Le nekaj denarja dajeva skupaj	13	35,1	6	14,0	19	23,8
Vsak od naju ima svoj denar zase	4	10,8	2	4,7	6	7,5
Skupaj	37	100,0	43	100,0	80	100,0

4.7.1 Nezaposleni

V proučevanem vzorcu je 3,7 % moških in 16,7 % žensk nezaposlenih (preglednica 4). Zanimalo nas je, če so pred tem imeli kakršnokoli delo ali posel. Kar 76,9 % nezaposlenih vprašanih ga je imelo. Večina nezaposlenih je nezadovoljnih s sedanjim stanjem. Stanje brez zaposlitve so ocenjevali na lestvici od 0 do 10. Večina jih je sedanje stanje ocenila od ena do tri. Povprečna ocena je bila 2,7 in standardni odklon 2,1. Kljub nezadovoljstvu pa bi se jih le 53,9 odstotkov zaposlilo, če bi imeli možnost. Ostali ne bi sprejeli zaposlitve, saj so to ljudje, ki trdo delajo na domačih kmetijah, vendar niso zaposleni na kmetiji. Podporo za nezaposlene in aktivne iskalce dela prejema le 45,4 % nezaposlenih anketirancev. Povprečna višina podpore anketirancev pa znaša 44.750 tolarjev. Zaradi majhnega števila opazovanj (N = 11) ni bilo smiselno analizirati nezaposlenega anketiranca po spolu in starosti.

4.7.2 Upokojenci

Upokojenih je 25,7 % anketirancev od tega 24,1 % moških in 27,3 % žensk (preglednica 4). Vsi prejemajo pokojnino. Višina pokojnine je različna, od 32.000 SIT pa do 177.000 SIT, povprečna pokojnina znaša 145.260 SIT.

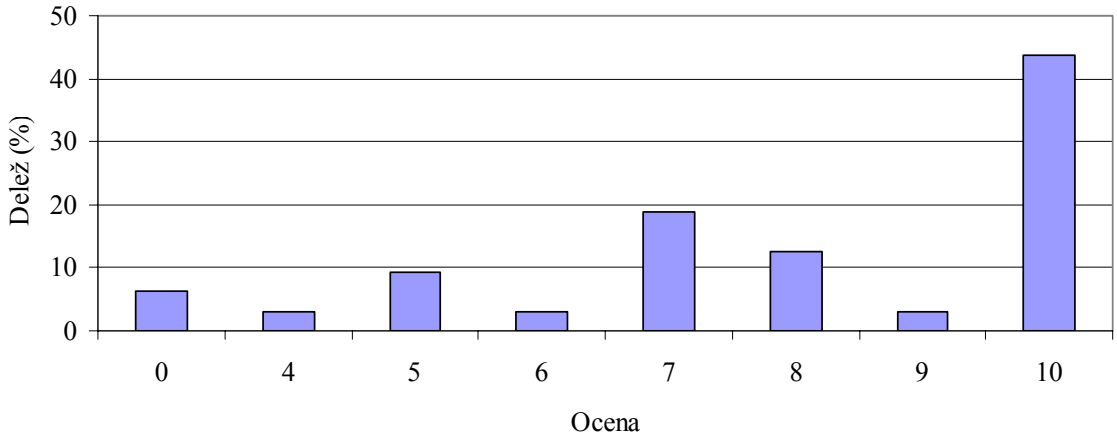

Slika 10: Zadovoljstvo anketirancev z upokojitvijo, ocenjeno na lestvici od 0 do 10, prikazano v deležih (%), (N = 32)

Upokojenci so na splošno kar zadovoljni s tem, da so upokojeni. Kar 43,75 % jih je popolnoma zadovoljnih (slika 10). Povprečna ocena je 2,7 in standardni odklon je 2,7.

Dohodek bolnih in nezmožnih je lahko večkraten, saj tisti, ki prejemajo invalidnino, niso nujno v skupini dolgotrajno nezmožnih ali stalno bolnih. Dva od treh sta upokojena in prejemata poleg invalidnine še pokojnino. Od naših anketirancev invalidnino prejemajo le trije.

4.7.3 Delavno aktivni

Največ vprašanih moških je zaposlenih na kmetijah (34,3 %). Žensk pa so najpogosteje zaposlene kot uradnice za pisarniško poslovanje (21,7 %). Žensk, zaposlenih na kmetijah, je zelo malo, le 4,3 % in prav toliko je tudi gospodinj (preglednica 24).

Za poklic kmeta se odloča več moških kot žensk, obstajajo statistično značilne razlike med izbiro poklica (med kmetovalcem in ostalimi poklici) in spolom ($\chi^2 = 7{,}1; p < 0{,}01$). Zanimalo nas je, ali obstajajo tudi razlike med izbiro poklica in velikostjo kmetije. Ugotovili smo, da imajo tisti, ki jim je kmetovanje poklic (76,9 %), več kot 10 ha kmetijske površine in gozda. Torej statistično značilne razlike obstajajo med izbiro poklica (med kmetovanjem in drugim poklicem), ter med velikostjo kmetije ($\chi^2 = 8{,}6; p < 0{,}01$) in lastništvom kmetije ($\chi^2 = 4{,}9; p < 0{,}05$). Med izbiro poklica in usmeritvijo kmetije, zagotovljenim nasledstvom ter tipom naselja pa ni statistično značilnih razlik.

Preglednica 24: Glavna dejavnost, s katero se ukvarjajo anketiranci po spolu

Poklici anketirancev	Moški		Ženske		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Visoki uradniki: zakonodajalci (politiki)	0	0,0	1	4,3	1	1,7
Strokovnjaki: tehnično-tehnoloških ved	1	2,9	4	17,4	5	8,6
Tehniki in drugi strokovni sodelavci	5	14,3	4	17,4	9	15,5
Uradniki: uradniki za pisarniško poslovanje	2	5,7	5	21,7	7	12,1
Poklici za storitve: kuharji, natakarji, cvetličarji	6	17,1	2	8,7	8	13,8
Kmetovalci, gozdarji, lovci, ribiči	12	34,3	1	4,3	13	22,4
Poklici za neindustrijski način dela: mehaniki	3	8,6	0	0,0	3	5,2
Upravljavci strojev in naprav	4	11,4	2	8,7	6	10,3
Poklici za preprosta dela: preprosta prodajna	2	5,7	3	13,0	5	8,6
Gospodinja	0	0,0	1	4,3	1	1,7
Skupaj	35	100	23	100	58	100

Večina tistih, ki delajo, so zaposleni s polnim delovnim časom (87,7 %) (osem ur ali več), ostali pa s skrajšanim. Osem urni delavnik ima le 35,1 % zaposlenih. Zelo izstopajo kmetovalci, ki imajo praktično celodnevni delavnik. Kar 69,2 % kmetov dela med 60 in 90 urami na teden (preglednica 25). V povprečju to znaša približno 10 ur na dan vključno s soboto in nedeljo. Vendar so anketiranci povedali, da delajo čez teden več, da pa si v nedeljo vzamejo nekaj več počitka, če jim le delo to dopušča.

Preglednica 25: Delovni čas različnih poklicev anketirancev v deležih (%)

Delovni čas	<39 ur		40 ur		41-59 ur		60-90 ur		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Visoki uradniki	0	0,0	1	100	0	0,0	0	0,0	1	100
Strokovnjaki	1	25,0	1	25,0	2	50,0	0	0,0	4	100
Tehniki in drugi	1	11,1	3	33,3	4	44,4	1	11,1	9	100
Uradniki	2	28,6	2	28,6	3	42,9	0	0,0	7	100
Poklici za storitve	2	25,0	1	12,5	5	62,5	0	0,0	8	100
Kmetovalci	0	0,0	3	23,1	1	7,7	9	69,2	13	100
Neindustr. poklici	0	0,0	3	100	0	0,0	0	0,0	3	100
Upravljavci strojev	1	16,7	3	50,0	2	33,3	0	0,0	6	100
Preprosta dela	0	0,0	3	60,0	2	40,0	0	0,0	5	100
Gospodinja	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	100	1	100

4.7.3.1 Zaposleni

V kmetijski dejavnosti so večinoma samozaposleni, razen izjem, ki so zaposleni pri svojih partnerjih/partnerkah na domači kmetiji. Približno polovica jih je zaposlenih v javnih in približno polovica v zasebnih podjetjih. Vprašalnik je vseboval tudi vprašanja o zaslužku

anketiranca. V preglednici 26 je prikazan tako zaslužek samozaposlenih kot zaposlenih anketirancev.

Preglednica 26: Mesečni zaslužek anketirancev različnih poklicev, razvrščeni v razrede

Zaslužek (v 000 SIT)	<120		121-240		241-360		>361		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Visoki uradniki	0	0,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	1	100,0
Strokovnjaki	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0
Tehniki in drugi	1	33,3	2	66,7	0	0,0	0	0,0	3	100,0
Uradniki	1	50,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	2	100,0
Poklici za storitve	0	0,0	4	100,0	0	0,0	0	0,0	4	100,0
Kmetovalci, drugi	2	40,0	2	40,0	0	0,0	1	20,0	5	100,0
Neindustr. poklici	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0
Upravljavci strojev	2	40,0	2	40,0	0	0,0	1	20,0	5	100,0
Preprosta dela	2	66,7	1	33,3	0	0,0	0	0,0	3	100,0

Vprašanja o dohodku so bila za anketirance zelo neprijetna, zato velik delež (77,3 %) vprašanih ni želel odgovarjati na to vprašanje, ali pa se je izgovoril, da ne ve, koliko mesečno zasluži. Opazili smo, da so anketiranci vprašanja o dohodku jemali zelo osebno. Nekaj se jih je kljub anonimnosti vprašalnika balo, da so anketarji iz davčne uprave ali katere druge institucije, ki bi jih lahko dodatno obdavčila ali na kakšen drug način oškodovala. Premalo število odgovorov nam je onemogočilo obdelavo podatkov in primerjanj z drugimi spremenljivkami.

4.7.3.2 Samozaposleni

Največji del samozaposlenih anketirancev je kmetovalcev, ki imajo tudi največ zaposlenih za plačilo. Ponavadi je to njihov partner/ka ali bližnji sorodnik. Tudi pri zadovoljstvu s samozaposlitvijo so kmetovalci najbolj zadovoljni.

Pričakovanja v prihodnjih treh letih glede razvoja kmetij so deljena. Kar 20 % vprašanih samozaposlenih kmetovalcev meni, da bo njihova kmetija nazadovala in se skrčila. Da bo kmetija ostala v naslednjih treh letih na enaki ravni, kot je danes, meni 40 % vprašanih kmetovalcev. Prav toliko jih ima v načrtu napredovanje, posodabljanje in razširitev lastnih kmetij. Zanimalo pa nas je tudi, koliko kmetovalcev namerava opustiti kmetijsko dejavnost. Kar 10 % kmetovalcev namerava opustiti svojo dejavnost, 40 % jih verjetno ne bo opustilo kmetovanje in 50 % jih zagotovo ne bo opustilo svoje dejavnosti.

4.7.3.3 Dodatno delo ali posel

Večina anketirancev se poleg glavnega dela ali posla ukvarja še z dodatnim delom ali poslom. Pričakovali smo, da se bodo vsi anketiranci, ki niso samozaposleni ali zaposleni na kmetiji, ukvarjali dodatno s kmetijsko dejavnostjo. Vendar temu ni tako. Kljub temu, da smo anketiranca iskali v kmečkem gospodinjstvu, to še ne pomeni, da se ukvarja s kmetijsko dejavnostjo.

Z dodatno dejavnostjo se ukvarja skoraj polovica anketirancev/anketirank in polovica njihovih partnerjev/partnerk, največ zaposlenih in samozaposlenih. Opažanja med anketiranjem so nakazala, da anketiranci tega vprašanja niso dobro razumeli in ga tudi ni bilo moč razložiti, saj se jim popoldansko kmetovanje ni zdela dodatna dejavnost, ampak nekaj, kar pač počnejo že celo življenje. Problem se je pojavil tudi pri upokojencih, ki kmetujejo že celo življenje in jim upokojitev ni prinesla nikakršnih sprememb, vendar kmetovanja poleg tega, da so v pokoju, še vedno ne jemljejo kot dodatne dejavnosti.

Vprašani različno zaslužijo od dodatne kmetijske dejavnosti. Vendar imamo za analizo zopet premalo podatkov. Žal so bili tudi pri tem vprašanju anketiranci zadržani oziroma so zneske zaslužka navajali zelo približno. Ocenjujemo, da so vprašani navajali nerealne zneske zaslužkov (ponavadi nižje).

Več kot polovica (56,3 %) tistih, ki se ukvarjajo z dodatnim delom ali poslom, delajo brez plačila v družinskem podjetju (na kmetiji). Nekaj jih dela (21,9 %) plačana priložnostna različna kmetijska opravila. Preostali pa se ukvarjajo z gozdarstvom, žganjekuho in drugimi nekmetijskimi dodatnimi dejavnostmi.

Čas, ki ga vprašani porabijo za dodatno delo ali posel, je različen. Pri zaposlenih in samozaposlenih je to od 5 pa do 50 ur na teden. Pri študentih je ta čas od 10 do 20 ur na teden, pri upokojencih pa tudi do 50 ur na teden.

4.7.4 Imetje gospodinjstva in ekonomska prikrajšanost

Imetje je pomemben dejavnik, ki vpliva na kakovost življenja. Ocenjevati smo začeli pri nastanitvi, oziroma lastništvu hiše, v katerem anketiranci živijo. Večina anketirancev (90 %) je lastnikov svojega stanovanja ali pa lastnik živi z njimi v gospodinjstvu. Preostali anketiranci imajo brezplačno nastanitev, ali pa katero drugo situacijo. Podnajemnikov v našem vzorcu ni. Preverili smo tudi, če imajo vprašani urejene osnovne sanitarne pogoje za življenje. Iz preglednice 27 vidimo, da ima večina urejen dostop do tekoče vode in urejene sanitarije. S temi rezultati smo potrdili trditve Černič Istenič (2002), ki navaja, da so kmečka gospodinjstva danes dobro opremljena tako z osnovnimi sanitarnimi pogoji kot z ostalo belo tehniko (preglednica 28).

Preglednica 27: Urejenost osnovnih sanitarnih pogojev anketirancev

Sanitarni pogoji	V stanovanju		Izven stanovanja		Sploh nimajo		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Dostop do tekoče vode	108	99,0	1	1,0	0	0,0	109	100,0
Kopalna kad ali tuš	105	96,3	0	0,0	4	3,7	109	100,0
Stranišče s splakovalnikom	104	96,3	1	0,9	3	2,8	108	100,0

Nadalje nas je zanimalo, kaj si vprašani glede na svoje dohodke in izdatke lahko privoščijo. Ocenili smo opremljenost v njihovih gospodinjstvih. Vprašalnik je vseboval seznam predmetov, ki jih je bilo potrebno navesti, ali jih v gospodinjstvu imajo ali ne. Ni bilo pomembno, ali je predmet v lasti gospodinjstva. Če predmeta nimajo, nas je zanimalo,

ali bi ga radi imeli, pa si ga ne morejo privoščiti ali pa ga nimajo zaradi kakšnih drugih razlogov. Kmečka gospodinjstva anketiranih so dobro opremljena (preglednica 28) s predmeti, ki olajšajo gospodinjska dela in izboljšajo kakovost življenja. Rezultati so pokazali, da imajo praktično že vsa gospodinjstva TV, pralni stroj, telefon in tudi avto. Več kot polovica jih ima tudi drugi avto, video snemalnik ali DVD predvajalnik, osebni računalnik in pomivalni stroj. V naši raziskavi nismo našli statistično značilnih razlik med stvarmi, ki jih anketiranci imajo in, ki si jih lahko privoščijo ter med usmeritvijo kmetije, velikostjo kmetije, dejavnostjo, lastništvom kmetije zagotovljenim nasledstvom, tipom naselja in tipom vasi.

Preglednica 28: Imetje gospodinjstva

Imetje gospodinjstva	Da		Bi rad imel		Nimam, drug razlog		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Barvni TV	108	100,0	0	0,0	0	0,0	108	100,0
Video snemalnik, DVD predv.	63	57,8	10	9,2	36	33,0	109	100,0
Pralni stroj	105	96,3	3	2,8	1	0,9	109	100,0
Mikrovalovno pečico	48	44,0	18	16,5	43	39,4	109	100,0
Osebni računalnik	71	65,1	5	4,6	33	30,3	109	100,0
Pomivalni stroj	63	58,3	13	12,0	32	29,6	108	100,0
Telefon (stacionarni, mobilni)	107	99,1	1	0,9	0	0,0	108	100,0
Avto ali kombi (privat)	101	93,5	3	2,8	4	3,7	108	100,0
Drugi avto	66	62,3	15	14,2	25	23,6	106	100,0
Drugi dom (npr. za počitnice)	13	12,1	37	34,6	57	53,3	107	100,0

4.7.4.1 Skupen dohodek gospodinjstva

Skupen dohodek gospodinjstva je definiran kot dohodek vseh članov gospodinjstva v zadnjih 12 mesecih. Gospodinjstvo ima lahko različne vire dohodkov. Vprašane smo prosili, da seštejejo vse vire dohodkov, ki jih je gospodinjstvo prejelo v zadnjih 12 mesecih. Na vprašanje je odgovorilo 52 anketirancev/anketirank. Povprečna letna neto vrednost dohodka kmečkega gospodinjstva je v proučevanem vzorcu 3.466.226 tolarjev, standardni odklon pa 2.642.908 tolarjev. Glede na rezultate lahko trdimo, da smo po dohodku v naš vzorec zajeli zelo heterogena gospodinjstva. Povprečno vrednost dohodka gospodinjstva smo razdelili na 12 mesecev in ugotovili vrednost dohodka v enem mesecu. Ta vrednost znaša 288.852 tolarjev. Predvidevali smo, da je dohodek odvisen od števila članov gospodinjstva: več kot je članov, višji je dohodek. Vendar je statistična analiza ovrgla naša predvidevanja, saj med dohodkom gospodinjstva in številom članov gospodinjstva ni statistično značilnih razlik. Tudi med dohodkom gospodinjstva in velikostjo kmetije, usmeritvijo kmetije, lastništvom kmetije, zagotovljenim nasledstvom, tipom vasi in tipom naselja. Zanimalo nas je tudi, kako se s temi prihodki anketiranci in njihova gospodinjstva »prebijejo skozi mesec«. Ugotovili smo, večina brez večjih težav razporedi dohodke skozi mesec. Velike težave ima le 14,1 % (Slika 11).

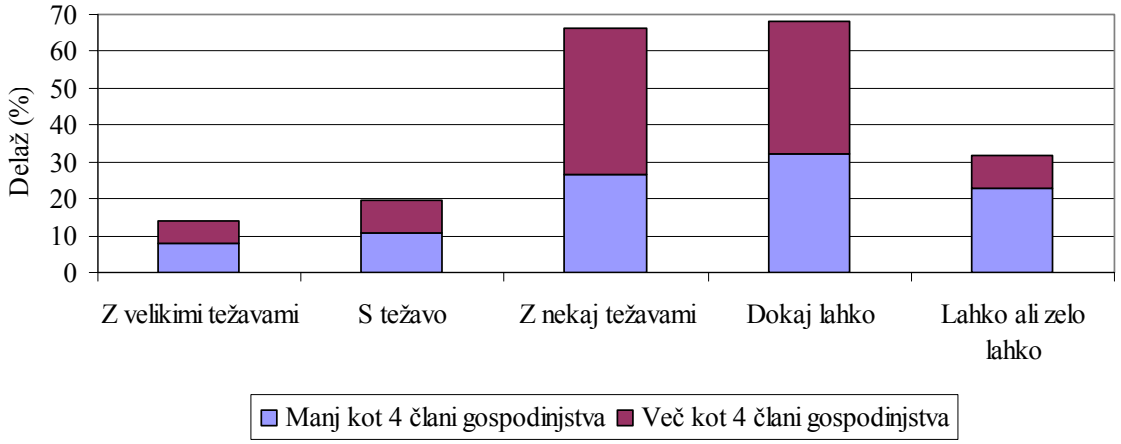

Slika 11: Kako se kmečko gospodinjstvo »prebije »skozi mesec glede na število članov gospodinjstva v deležih (%), (N = 108)

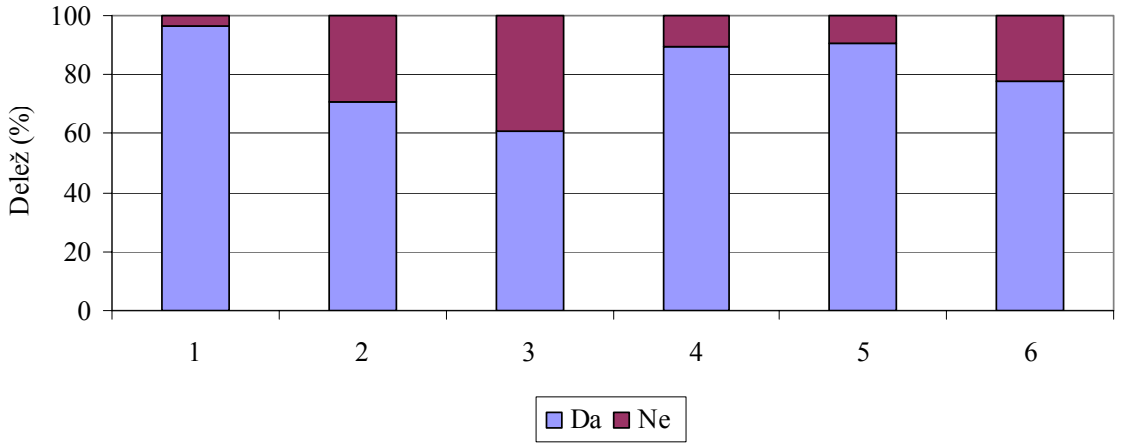

Slika 12: Stvari, ki si jih anketiranci lahko privoščijo v deležih (%), (N = 106)

Da bi dobili čim bolj popolno sliko o imetju gospodinjstva vprašanih, smo anketirance povprašali, ali imajo dovolj ogrevan dom (1), ali si lahko privoščijo teden dni letnih počitnic izven doma (2), ali lahko zamenjajo izrabljeno pohištvo (3), ali lahko kupujejo bolj nove kot rabljene obleke (4), če si lahko privoščijo jesti meso vsak drugi dan (5) in ali bi lahko, če bi želeli, povabili prijatelje in sorodnike na pijačo ali kosilo vsaj enkrat na mesec (6).

Skoraj vsi anketiranci imajo brez večjih težav dovolj ogrevan dom (slika 12). Večina anketirancev lahko uživa meso vsaj vsak drugi dan. Pri tem vprašanju smo anketarji naleteli na zanimive komentarje. Največkrat so vprašani navajali, da uživajo meso samo zato, ker ga pridelajo doma, drugače pa ga nebi. Nekateri so celo vztrajali, pri odgovoru, da si ga ne morejo privoščiti, češ, ker ga ne morejo kupiti, čeprav ga pridelajo doma.

Veliko vprašanih, več kot 92 %, nima težav s plačevanjem položnic za stroške in odplačevanje posojil. Zanimalo nas je tudi, če jim na koncu meseca še kaj ostane, da lahko prihranijo in kar 61,8 % jih je odgovorilo pritrdilno.

4.8 VREDNOTE, USMERITVE IN STALIŠČA

4.8.1 Stališča o veroizpovedi

Edina veroizpoved, za katero so se anketiranci (94,5 %) proučevanega vzorca opredelili je bila rimokatoliška veroizpoved, za ateiste se je opredelilo 3,7 % vprašanih. Tistih, ki so verniki, vendar ne pripadajo nobeni veroizpovedi je 1,8 %. Približno polovica vernikov se tedensko udeležuje verskih obredov. Približno četrtina jih obiskuje verske obrede mesečno, ostali pa le nekajkrat na leto. Izvzeti so bili obiski pri obredih ob priložnostih, kot so poroke, pogrebi, krsti in podobno.

Za otroka je pomembno, da je sprejet v primeren verski obred, za ljudi, ki se poročijo na matičnem uradu, je pomembno, da imajo tudi cerkveno poroko in pomembno je, da ima pogreb tudi verski obred, so trditve, ki so jih ocenjevali anketiranci. Njihovo strinjanje in z navedenimi trditvami prikazuje slika 13.

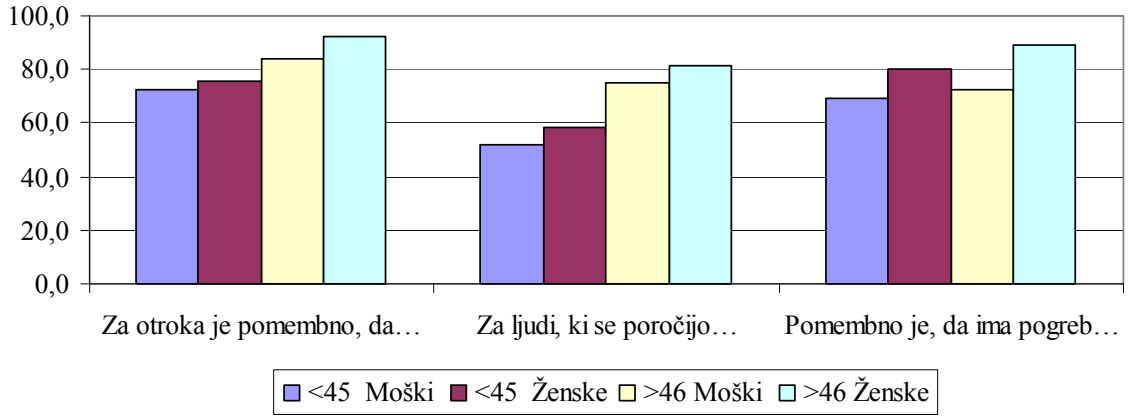

Slika 13: Strinjanje anketirancev s trditvami o verskih obredih po spolu in starosti, izraženo v deležih (%), (N = 52)

Kljub temu, da je vernih skoraj 95 % anketirancev, pa cerkvena poroka niti ni zelo cenjena. Le 66,1 % jih meni, da je cerkvena poroka pomembna. S trditvijo se najbolj strinjajo ženske starejše od 46 let. Kar 13,8 % anketirancev jih celo meni, da to sploh ni pomembno, najpogosteje moški mlajši od 45 let. Na osnovi tega je moč sklepati, da je zakon kot vrednota, ki je včasih bila na kmetih neizogibna »nuja« in edino prav, kar precej izgubila na svojem pomenu. Ob vprašanjih o otrocih in smrti so odgovori anketirancev bolj čustveni. Tako jih je kar 80,9 % menilo, da je za otroka pomembno, da je krščen in sodeluje tudi pri drugih verskih obredih. Tudi tu opazimo prevladujoče strinjanje s trditvijo pri ženskah starih nad 46 let.

Ugotavljali smo, ali obstajajo razlike med zgoraj navedenimi trditvami in velikostjo kmetje, usmeritvijo kmetije, lastništvom kmetije, zagotovljenim nasledstvom, tipom naselja in tipom vasi. Rezultati so pokazali, da obstajajo statistično značilne razlike med trditvijo, da je za ljudi, ki se poročijo na matičnem uradu pomembna tudi cerkvena poroka in usmeritvijo kmetije ($\chi^2 = 7{,}5; p < 0{,}01$). Namreč kmetije, ki so živinorejsko usmerjene, se v večji meri ne strinjajo s trditvijo, kot kmetije, ki se ne ukvarjajo z živinorejo. Opazili smo tudi, da je strinjanje s cerkveno poroko odvisno tudi od tipa vasi ($\chi^2 = 9{,}5; p < 0{,}01$). Vprašanim, ki živijo v zaselkih in na samotnih kmetijah, je cerkvena poroka večja vrednota, kot živečim v sklenjenih in obcestnih vaseh. Ugotovili smo tudi, da tip vasi ($\chi^2 = 6{,}3; p < 0{,}05$) vpliva na strinjanja oziroma nestrinjanja s trditvijo o cerkvenem pogrebu, namreč anketiranci, ki živijo v zaselkih in na samotnih kmetijah, se pogosteje strinjajo s trditvijo, da mora pogreb imeti cerkveni obred.

4.8.2 Vrednotenje partnerske zveze in družine

Zanimalo nas je kaj vprašani menijo o nekaterih trditvah. Zakonska zveza za večino vprašanih (80,7 %) ni zastarela institucija. Po drugi strani pa jih 59,1 % meni, da naj se par, ki v zvezi ni srečen, loči, čeprav ima otroke. Po rezultatih sodeč je mogoče sklepati, da se anketiranci ne vedo prav jasno opredeliti glede zakonske zveze. Nekateri menijo, da je zakonska zveza doživljenjska, vendar ob tem tudi menijo, če par ni srečen, naj se vseeno loči. Hkrati tudi približno polovica pravi, da neporočen par lahko živi skupaj.

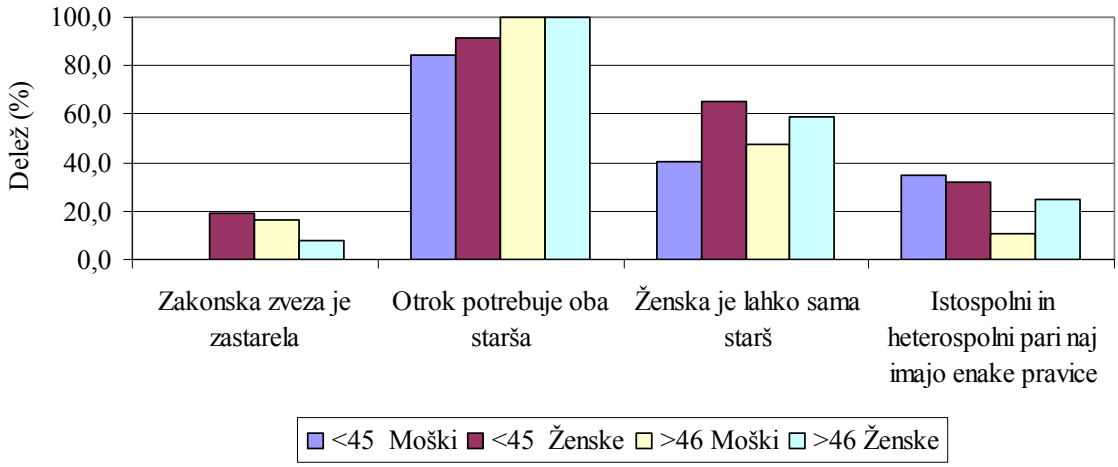

Slika 14: Mnenje anketirancev o partnerski zvezi, zakonski zvezi in otrocih po spolu in starosti, izraženo v deležih (%), (N = 45)

Največje razlike med odgovori strinjanja in nestrinjanja so pri trditvah na sliki 14. Moški, mlajši od 45 let, se brez izjeme strinjajo, da zakonska zveza ni zastarela institucija. Da potrebuje otrok dom z obema staršema, da lahko srečno odrašča, se strinjajo brez izjeme vse ženske, ne glede na starost. Tudi moški se s to trditvijo v veliki večini strinjajo. S trditvijo o istospolnih partnerstvih se najmanj strinjajo moški, ki so stari nad 46 let (89.5 %) (slika 14).

Statistično značilne razlike obstajajo med trditvijo, da je zakonska zveza zastarela institucija in tipom naselja ($\chi^2 = 5{,}0; p < 0{,}05$). Da je zakonska zveza zastarela, meni več prebivalcev urbanih območij kot podeželskih območij. Otroci bi morali pričeti samostojno živeti, ko dopolnijo 18 let, je trditev, ki je povezana s tipom vasi ($\chi^2 = 10{,}1; p < 0{,}01$). V zaselkih in na samotnih kmetijah, se pogosteje ne strinjajo s trditvijo, da bi otroci z osemnajstimi leti morali samostojno živeli. V sklenjenih in obcestnih vaseh, pa so tej trditvi bolj naklonjeni. Tudi trditev o istospolnih partnerstvih je povezana s tipom vasi ($\chi^2 = 11{,}0; p < 0{,}01$). Namreč, prebivalci zaselkov in samotnih kmetij odločno nasprotujejo, da bi imeli istospolni pari enake pravice kot heterospolni pari. Iz teh rezultatov je moč sklepati, da ima tip naselja in tip vasi veliko vlogo pri vrednotenju posameznih stališč in mnenj, kakor tudi pri izmenjavi mnenj in komunikaciji med ljudmi.

Anketirancem smo pokazali seznam enajstih lastnosti, ki jih lahko imajo otroci. Prosili smo jih, da med njimi izberejo tiste, za katere menijo, da bi jih otroci morali razviti. Imeli so možnost izbrati tri. Za prvo najpomembnejšo lastnost lepo vedenje se jih je opredelilo največ. Za drugo izbiro jih je največ izbralo: strpnost in spoštovanje do drugih ljudi, na tretje mesto pa sta se uvrstili odločnost in vztrajnost.

Ljudje imamo različna mnenja o medgeneracijskih odnosih in odnosih med spoloma, zanimalo nas je, kaj menijo o nekaterih trditvah anketiranci. Na sliki 15 lahko vidimo njihove odgovore. V analizo smo vključili le pritrdilne odgovore. Anketirance, ki niso imeli mnenja, smo izločili.

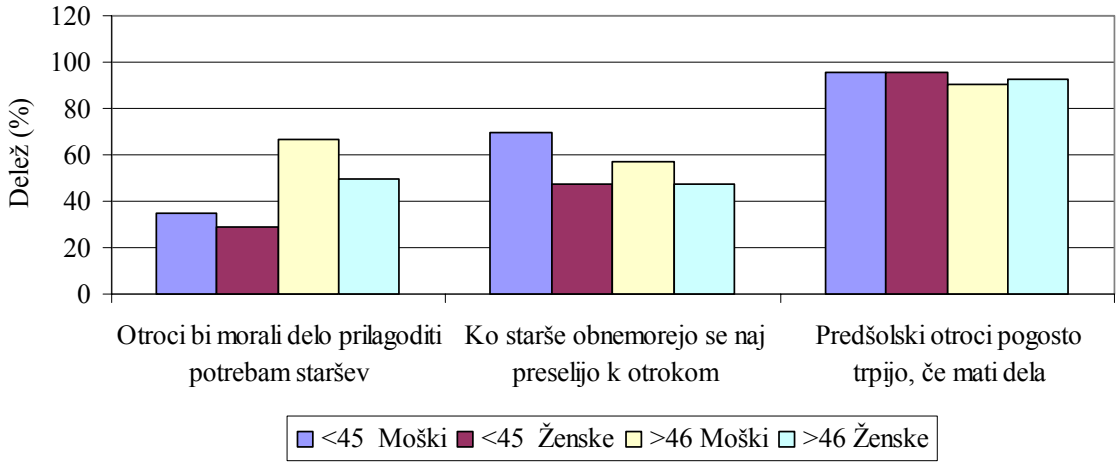

Slika 15: Strinjanje s trditvami, ki se tičejo družine, otrok in staršev po spolu in starosti v deležih (%), (N = 45)

Anketiranci so naklonjeni medsebojni pomoči staršem, vnukom in otrokom. Dajanje in prejemanje pomoči je sprejemljivo za približno tri četrtine anketirancev, dokler dajanje pomoči ni prevelik poseg v način njihovega življenja. Le 31,2 % bi jih bilo pripravljenih delo in življenje prilagoditi svojim staršem (slika 15). S trditvijo se najbolj strinjajo moški, starejši od 46 let. Najbolj odklonilni do trditve pa so mlajši od 45 let, pogosteje ženske. Z mnenjem, da bi morali ostarele starše sprejeti njihovi odrasli otroci na svoj dom, se strinja

41,1 % vprašanih (slika 15). Najpogosteje moški, mlajši od 45 let. S trditvijo, da je skrb za dom in družino prav tako izpolnjujoča, kot zaslužiti denar, se strinjajo skoraj vsi vprašani izstopa le nekaj moških, starejših od 46 let. S trditvijo, da otroci pogosto trpijo, če njihova mati dela oziroma je zaposlena, se strinja kar 82,1 % vprašanih, predvsem pa moški in ženske, mlajše od 45 let (slika 15).

4.8.3 Vrednote in stališča glede družbe in države

Zaupljivost ljudi je zelo pomembna za medsebojne in medgeneracijske odnose. Delež tistih, ki v našem vzorcu večini ljudem zaupa, pa je majhen (35,5 %). Večinoma so previdni in ljudem ne zaupajo. Prav tako jih 58,2 % meni, da bi jih ljudje izkoristili, če bi imeli možnost. V poštenost ljudi jih verjame slaba polovica.

Mnenja o tem, kako naj bi naša skupnost skrbela za ljudi, se zelo spreminjajo. Zanimalo nas je, kaj menijo anketiranci o tem, kdo je odgovoren skrbeti za ostarele ljudi, urediti varstvo otrok po šoli, skrbeti za varstvo predšolskih otrok, denarno pomagati ostarelim in staršem z otroki.

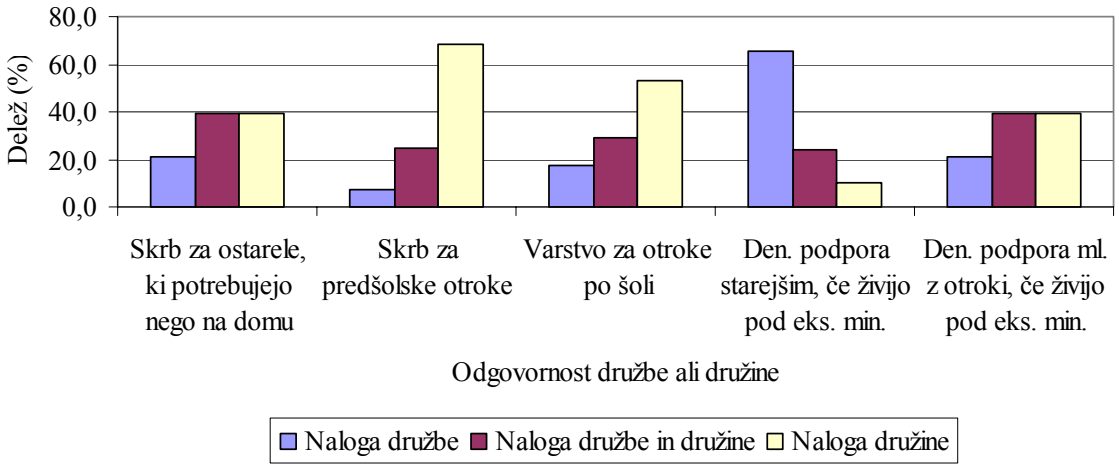

Slika 16: Mnenja anketirancev o tem, ali je za ostarele, otroke in denarne podpore odgovorna družba, družina ali obe v deležih (%), (N = 110)

Da je skrb za ostarele, ki potrebujejo nego in varstvo na svojem domu, naloga družine, meni 39,4 % vprašanih (slika 16). Enak delež anketirancev tudi meni, da je to tako naloga družbe kot družine. Preostali so dodelili to nalogo družbi. S trditvijo, da so predšolski otroci naloga družine, se strinja kar 68,2 % vprašanih. Tudi glede varstva po šoli jih več kot polovica meni, da je to naloga družine. Glede denarne podpore starejšim ljudem, ki živijo pod eksistenčnim minimumom, 65,7 % anketirancev meni, da je to naloga družbe. Za mlajše ljudi z otroki, če živijo pod eksistenčnim minimumom pa naj poskrbi družina (39,4 %) ali pa družina in družba (39,4 %).

Ljudje se včasih pogovarjamo o tem, kakšne naj bodo usmeritve države v naslednjih 10 letih. Zanimalo nas je, kaj o tem menijo anketiranci v našem proučevanem vzorcu. Ugotovili smo, da se jim zdi najbolj pomembno stabilno gospodarstvo in boj proti

kriminalu. Anketiranci so pogosto komentirali, da bi bili ljudje bolj zadovoljni, če bi bilo gospodarstvo stabilno, posledično bi bilo tudi manj brezposelnosti in manj kriminala.

Anketirancem smo pokazali seznam enajstih področij dela, za katere ljudje mislimo, da so pomembna. Vprašani so si lahko izbrali tri najpomembnejše. Približno tretjina jih je menila, da je za delo najpomembnejši dober zaslužek, druga tretjina je menila, da je najpomembnejše stabilno delavno mesto. Za drugo najpomembnejšo izbiro je največ vprašanih menilo, da je to stabilno delavno mesto in tretji najpomembnejši vidik dela je delo, ki ustreza posameznikovim sposobnostim. Anketiranci najbolj cenijo stabilno delavno mesto, kar po vsej verjetnosti odraža stanje in število brezposelnih v državi.

Kadar primanjkuje delovnih mest, bi morali imeti ljudje z otroki več pravic do njih kot ljudje brez otrok, meni kar 67,0 % vprašanih. S trditvijo, starejši bi morali dati prednost mlajšim kadar primanjkuje delovnih mest, se strinja 56,0 % vprašanih. Mnenje, da bi morali moški imeti več pravic do delovnih mest kot ženske, ima pa le 19,3 %. Ti rezultati dokazujejo, da je še vedno prisotna podrejenost kmečke ženske v gospodinjstvu. Mlajši od 45 let, ne glede na spol, se v večji meri s tem ne strinjajo, da bi ženske morale odstopiti delovno mesto moškim (slika 17). Izstopa tudi delež žensk nad 46 let, ki soglasno menijo, da naj ljudje brez otrok dajo prednost na delovnem mestu tistim, ki imajo otroke.

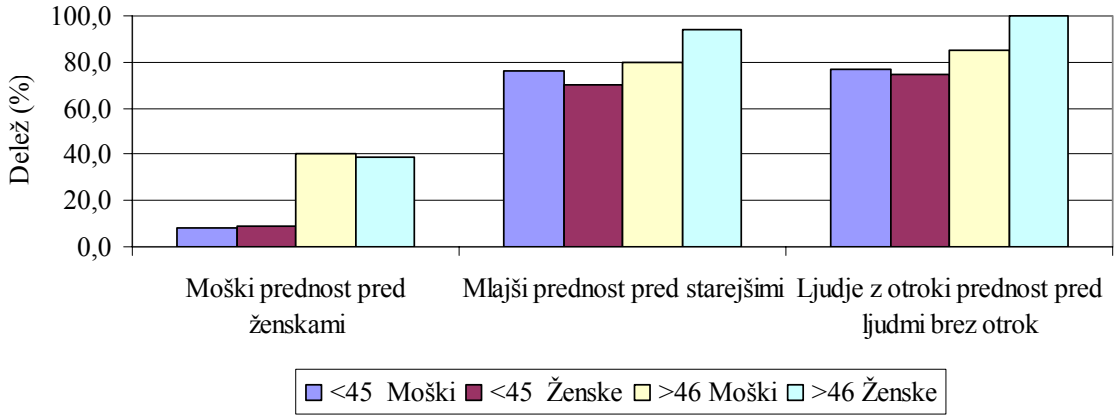

Slika 17: Mnenje anketirancev o dajanju prednosti drugim na delovnih mestih v deležih (%), (N = 110)

Med trditvijo, da bi moški morali imeti več pravic do delovnih mest kot ženske in lastništvom kmetije ($\chi^2 = 5{,}7; p < 0{,}05$) obstajajo statistično značilne razlike. Več lastnikov, kot nelastnikov kmetij, se s to trditvijo strinja. Nelastniki kar s 83,1 % nasprotujejo trditvi. Trditev, da bi starejši dali na delovnih mestih prednost mlajšim, in tip naselja ($\chi^2 = 4{,}3; p < 0{,}05$) sta povezana v tej smeri, da se prebivalci podeželja v večji meri strinjajo s to trditvijo, kot prebivalci mestnih in obmestnih območij. Velikost kmetije, njena usmeritev, zagotovljeno nasledstvo in tip vasi pa ne vplivajo na mnenja vprašanih glede dajanja prednosti na delovnih mestih.

4.9 NASLEDSTVO

Anketirancev/anketirank, ki živijo s svojimi partnerji/partnerkami je v našem proučevanem vzorcu 73,6 %. Pri tistih, ki ne živijo s svojimi partnerji/kami, smo ugotovili, da jih 69,0 % sploh nima partnerja/ke (preglednica 29). Nasledstvo kmetije pa je velikokrat pogojeno prav s tem, ali ima dedič ali naslednik partnerja/ko ali ne.

Preglednica 29: Delež anketirancev, ki nimajo partnerja/ke ali jih imajo, vendar ne živijo skupaj po spolu

Partnerji/partnerke	Moški		Ženska		Skupaj	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Da - ima partnerja/ko a ne živita skupaj	5	31,3	4	30,8	9	31,0
Ne, nima partnerja/ke	11	68,8	9	69,2	20	69,0
Skupaj	16	100,0	13	100,0	29	100,0

Statistično značilnih razlik med tem ali ima anketiranec/ka partnerja/ko, s katero ne živi oziroma ga/jo nima in med velikostjo kmetije, njeno usmeritvijo, lastništvom kmetije, zagotovljenim nasledstvom, tipom naselja in tipom vasi nismo našli.

Za obstoj kmetije ni pomembno le to, ali ima naslednika in ali namerava ta kmetovati. Kot zelo pomembna je pravočasna predaja kmetije mlajši generaciji. Zaskrbljujoč je podatek, da kar 44,5 % anketirancev ne ve, kdaj bodo predali kmetijo nasledniku (preglednica 30).

Preglednica 30: Predaja kmetije nasledniku ali dediču

Predaja kmetije nasledniku	N	Delež (%)
Po smrti sedanjega gospodarja	29	26,4
Po pridobitvi (kmečke) pokojnine za gospodarja	2	1,8
Po končanem šolanju	5	4,5
Po poroki naslednika	5	4,5
Še ni določeno kdaj	49	44,5
Brez odgovora	20	18,2
Skupaj	110	100,0

Med predajo kmetije in velikostjo kmetije, usmeritvijo, lastništvom, zagotovljenim nasledstvom in tipom naselja nismo našli statistično značilnih razlik. Razlike pa smo našli med predajo kmetije nasledniku in tipom vasi ($\chi^2 = 6{,}3; p < 0{,}05$), namreč v zaselkih in na samotnih kmetijah imajo v večjem deležu določeno, kdaj bo naslednik prevzel kmetijo. V sklenjenih in obcestnih vaseh pa je večji delež tistih, ki še ne vedo, kdaj bo naslednik prevzel kmetijo.

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Partnerski odnosi na kmetijah ostajajo tradicionalni, vendar jih je manj kot v preteklosti. Pri vprašanih, ki imajo partnerja/ko, vendar niso poročeni, smo zaznali zmanjšan interes za vstop v zakonsko zvezo, kar potrjuje tudi raziskava Rodnostno vedenje Slovencev. Tistih, ki niso imeli partnerjev/partnerk pa jih je bilo v vzorcu skoraj 20 %. Naši podatki kažejo, da danes ni več mogoče več govoriti o obvezni, brezpogojni poroki na kmetiji, kot je bilo to včasih.

Raziskava je tudi pokazala, da je na kmetijah zaposlenih več moških kot žensk, kar je potrdilo naša pričakovanja. Delavni čas kmetov je neprivlačen za mlade generacije, posebej za dekleta, ki naj bi se poročila na kmetijo. To je tudi eden od razlogov za problematično stanje naslednikov na slovenskih kmetijah. Problem pa niso le mladi na kmetiji, ampak tudi visok delež upokojencev. Njihov velik delež je potrdil naša pričakovanja o pozni predaji kmetije mlajši generaciji. Morda je tudi to eden od razlogov, da se mlajše generacije raje odločajo za zaposlitve izven kmetijskega sektorja. Na osnovi tega lahko trdimo, da je zagotovljeno nasledstvo povezano z medgeneracijskimi odnosi in odnosi med spoloma. Eden od dejavnikov, ki vpliva na zmanjšano število naslednikov, so tudi manjševilčna kmečka gospodinjstva. Primerjava anketirančeve družine orientacije in anketirančeve sedanje družine je potrdila izsledke iz literature. V anketirančevi družini orientacije smo zasledili tudi do dvanajst otrok, medtem ko v anketirančevi le do pet. Zaskrbljujoč je podatek, da je bilo največ vprašanih brez otrok. Naslednja najbolj zastopana skupina so bili anketiranci z dvema otrokoma. Zaradi manjšega števila otrok je seveda predaja kmetije nasledniku težja, če upoštevamo, da vsak, ki je dedič kmetije, še ne pomeni, da bo kmetoval. S tem se izbira naslednikov zožuje.

Delitev dela v kmečkem gospodinjstvu je še vedno razdeljena na tipična moška in ženska opravila. Gospodinjska opravila veljajo še danes za tipična ženska. Pri mlajši generaciji smo v manjši meri izsledili vključevanje moških v različna dela, predvsem v opravila pri skrbi za otroke. Po pričakovanjih pa smo zasledili vključevanje starejše generacije, predvsem pri varstvu otrok.

Izobrazbena struktura anketirancev nekoliko odstopa od povprečne slovenske. Delež tistih, ki imajo nedokončano osnovno šolo, dokončano visoko ali višjo izobrazbo je majhen. Večina moških ima dokončano srednjo poklicno šolo, ženske pa imajo večinoma dokončano štiri ali pet letno srednjo šolo. Pokazala se je povezava med izobrazbo in usmeritvijo kmetije, lastništvom kmetije (lastniki kmetij imajo nižjo izobrazbo) in tipom naselja obstajajo. Verjetno je oddaljenost od izobraževalnih ustanov tudi eden od dejavnikov, ki je povezana s stopnjo izobrazbe.

Zdravstveno stanje anketirancev je v večini dobro. Rezultati so pokazali, da se zdravstveno stanje slabša s staranjem in narašča število kroničnih obolenj, kar je bilo pričakovano. Analiza po spolu je pokazala, da imajo ženske nekoliko več zdravstvenih težav kot moški. Pokazalo se je tudi, da so ženske bolj čustvene in odprte za pogovore kot moški. Zasledili

smo tendenco, da se ljudje na majhnih kmetijah pogosteje pogovarjajo. Na pogostost pogovorov vpliva tudi tip vasi. Negativni vpliv na pogostost pogovorov smo opazili pri samotnih kmetijah in zaselkih. Izmenjava informacij, pogovori o zasebnih stvareh so v določeni meri povezani tudi z vrednotenjem stvari. Analiza podatkov je pokazala, da so vrednote, usmeritve in stališča vprašanih povezane s tipom vasi in tipom naselja.

Medgeneracijski odnosi in odnosi med spoloma so povezani z velikostjo kmetije, usmeritvijo kmetije, lastništvom kmetije, zagotovljenim nasledstvom, tipom vasi in tipom naselja. Vseh podatkov, ki smo jih z anketo pridobili, zaradi majhnega vzorca žal nismo uspeli analizirati. Rezultatov tudi ne moremo posplošiti na celotno kmečko populacijo v Sloveniji, lahko pa nam nudijo grobo sliko medgeneracijskih odnosov in odnosov med spoloma na slovenskih kmetijah.

5.2 SKLEPI

- Proučevana gospodinjstva kažejo tipično organizacijo del v kmečkem gospodinjstvu. Pripravljanje obrokov, pomivanje posode, pospravljanje in organiziranje skupnih družabnih dejavnosti so tipična ženska opravila, medtem, ko so tipična moška opravljanje majhnih popravil v in izven stanovanja.

- Povprečno število otrok v kmečkem gospodinjstvu našega vzorca je 1,3 otroka s standardnim odklonom 1,3 otroka. Največ anketirancev je brez otrok (38,0 %), naslednja najbolj zastopana kategorija so anketiranci, ki imajo dva (31,0 %) in enega (23,0 %) otroka.

- Skrb za otroke je v našem vzorcu pretežno žensko opravilo, čeprav je opažena tendenca, da se opravil pri skrbi za otroke udeležujejo tudi moški, vsaj kar se tiče prevoza otrok v vrtce in šole. Moški so na splošno bolj zadovoljni z delitvijo opravil pri skrbi za otroke kot ženske.

- Kar 75,5 % vprašanih ne živi s svojimi starši. Opazili smo, da so tisti, ki živijo s svojimi starši, pogosteje moški kot ženske.

- Največ družin v anketirančevi nuklearni družini orientacije je imelo tri otroke, vendar je tendenca števila otrok padla in se ustavila pri dvanajstih otrocih. Največ anketirančevih družin pa ima dva otroka, tendenca števila otrok pada in se ustavi pri petih otrocih.

- Komunikacije med anketiranci in njihovimi bližjimi so odvisne od velikosti kmetije, tipa naselja in tipa vasi. Za pogovore o osebnih stvareh so bolj odprte ženske kot moški. Prav tako smo pri ženskah opazili bolj poudarjeno čustvovanje kot pri moških. Ženske namreč pogosteje izražajo čustva in so pogosteje žalostne, otožne, jih je strah in jočejo. Statistično značilne razlike obstajajo med velikostjo kmetije in občutkom osamljenosti in izbruhi joka.

- Za poklic kmeta se odloča več moških kot žensk. Večja kot je kmetija, več anketirancev kmetovanje izbere za poklic, ki v proučevanem vzorcu zahteva povprečno deset urni delovni dan (sedem dni na teden). Na drugi strani pa imamo 10,0 % takšnih kmetov, ki nameravajo v naslednjih treh letih opustiti kmetovanje.

- Na osnovi rezultatov sklepamo, da je v našem vzorcu zakon kot vrednota nekoliko izgubil na pomenu. Na stališča o veroizpovedi vpliva tip vasi, velikost kmetije in njena usmeritev. Cerkvena poroka, da je otrok sprejet v primeren verski obred in da ima pogreb tudi verski obred, so trditve, s katerimi se najbolj strinjajo ženske, starejše od 46 let.

- Stališča o partnerski zvezi in družini so povezana s tipom naselja in tipom vasi. Anketiranci so naklonjeni medsebojni pomoči staršem, vnukom in otrokom, dokler niso ta dejanja prevelik poseg v njihovo zasebnost.

- Denarno podporo starejšim, ki živijo pod eksistenčnim minimumom, naj priskrbi država, skrb za varstvo predšolskih in šoloobveznih otrok naj prevzame družina, za onemogle starejše ljudi in starše z otroki, ki imajo denarne težave, pa naj poskrbita družba in družina, je mnenje večine anketirancev.

6 POVZETEK

Namen diplomske naloge je bil pridobiti informacije o medsebojnem sodelovanju generacij in posameznikov na slovenskih kmetijah. Poskušali smo dobiti vpogled v življenje na kmetiji. Iz literature je razvidna problematika nasledstva kmetij v Sloveniji, majhnost kmetij in zapostavljenost kmečkih žensk v gospodinjstvih. Naš cilj je bil preveriti ali so medgeneracijski odnosi in odnosi med spoloma odvisni od dejavnikov kot so velikost, usmeritev, lastništvo kmetije, zagotovljeno nasledstvo, tip vasi in tip naselja.

Naši rezultati so v večini primerov potrdili izsledke iz literature, kot je na primer organizacija dela v kmečkem gospodinjstvu, vprašanje in problematika nasledstva, nižja izobrazba kmetov od povprečne slovenske in visok delež tistih, ki kmetujejo poleg zaposlitve in jim je kmetovanje le dopolnilna dejavnost.

Kmečka družina je še vedno tradicionalna, vsaj kar se tiče poroke in vrednotenja istospolnega partnerstva. Rezultati so pokazali, da je neporočenih parov izredno malo, istospolnih partnerstev pa sploh nismo našli. Kmečka tradicija je najbolj izrazita pri delitvi dela, ki se kaže v delitvi del na tipično moška in tipično ženska. Gospodinjstvo je skoraj pri vseh primerih žensko breme, čeprav smo zasledili udejstvovanje moških pri opravilih pri skrbi za otroke. Struktura gospodinjstev v našem vzorcu je večgeneracijska, kar se kaže v medgeneracijskem sodelovanju med člani gospodinjstva. Število otrok anketirancev je nižje kot število otrok v anketirančevi družini orientacije.

Velik delež je tistih, ki se s kmetijstvom ukvarjajo kot z dopolnilno dejavnostjo. Predvsem je velik delež upokojencev, ki kmetujejo. Kmečko gospodinjstvo ima tako več različnih virov dohodka tako iz kmetijske in nekmetijske dejavnosti. Tistih, ki se ukvarjajo samo s kmetijsko dejavnostjo je malo, le dobra tretjina vprašanih, seveda pa so tisti, ki si za poklic izberejo kmetovanje večinoma moški. Gospodinjstva, ki smo jih proučevali so dobro opremljena tako z osnovnimi sanitarnimi pogoji, kot z belo tehniko in stvarmi, ki izboljšajo kvaliteto življenja.

Komunikacija, vrednote in stališča so odvisna od tipa naselja in od tipa vasi oziroma razporeditve hiš. V vasi in sicer v vaseh, kjer hiše ločuje vaška cesta in tam kjer so hiše strnjene skupaj, je komunikacija bolj poudarjena. Ljudje v zaselkih se manj družijo oziroma si manj zaupajo. Opaziti je neopredeljenost kmečke proučevane populacije do poroke in na splošno do partnerstva. Naši anketiranci se niso znali opredeliti kaj je legitimno, poroka, ali, da dva le živita skupaj, ločitev ali trpljenje v nesrečnem zakonu.

Problematika nasledstva ostaja problem slovenskega kmetijstva. Število samskih naslednikov in naslednic je v našem vzorcu visoko. Pri predaji kmetije je pomemben tudi čas predaje kmetije, ki pri skoraj polovici vprašanih še ni določen. Na ta način starejša generacija zavira ambiciozne, potencialne naslednike, ki predolgo čaka na predajo kmetije mlajši generaciji. Naleteli smo tudi na primere naslednikov, ki bodo podedovali kmetije, a ne nameravajo kmetovati.

7 VIRI

Bajzek J. 1995. Kriza in perspektive evropske družine. V: Družina. Zbornik predavanj in razprav na osrednjih strokovnih prireditvah v Sloveniji v letu družine, Ljubljana, 25-26 okt. 1994. Ramovš J. (ur.). Ljubljana, Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno: 87-121

Barbič A. 1990. Kmetov vsakdan. Položaj in prihodnost družinskih kmetij na slovenskem. Ljubljana, Cankarjeva založba: 349 str.

Barbič A. 1991. Prihodnost slovenskega podeželja. Prostor, prebivalci, gospodarske dejavnosti. Novo mesto, Dolenjska založba: 266 str.

Barbič A. 1993. (Samo) obnavljanje kmečkega sloja v Sloveniji. Sodobno kmetijstvo, 26, 5: 209-217, 6: 258-266

Barbič A. 2000. Kmetica in kmečka družina v tranziciji. Družboslovne razprave, 16, 34-35: 97-125

Blair A., Sandler D.P, Tarone R., Lubin J., Thomas K., Lynch C., Zahm S., Rothman N., Alavanja M.C.R. 2002. Mortality among farmers and spouses in the agricultural health study. Annals of Epidemiology, 12, 7: 507-508

Bollman R.D., Bryden J.M. 1997. Rural employment. An International Perspective. Manitoba, Canadian Rural Restructuring Foundation c/o Rural Development Institute Brandon University: 465 str.

Chase J. 1999. Trapped Workers, Urban freedoms and labor control in brazilian agriculture: Evidence from Southwest Goias. Journal of Rural Studies, 15, 2: 201-220

Chilowa W. 1998. The impact of agricultural liberalisation on the food security in Malawi. Food policy, 23, 6: 553-569

Černič Istenič M. 2002. Predlog nacionalnega načrta za vključevanje žensk v razvoj podeželja. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: 20 str.

Černič Istenič M. 1990. Kulturološki vidiki družine. Nastajanje nove družine. Magistrska naloga. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za sociologijo: 93 str.

Černič Istenič M. 1998. Proces oblikovanja družine v Sloveniji. Družboslovne razprave, 14, 27/28: 157-166

Černič Istenič M. 1994. Rodnost v Sloveniji. Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče Ljubljana: 155 str.

Černič Istenič M. 2000. Moč in uveljavljenost norme odgovornega starševstva v Sloveniji. V: Kakovost življenja stanja in spremembe. Mandič S. (ur.). Ljubljana, Fakulteta za družbene vede: 29-42

Černigoj Sadar N., Brešar A. 1996. Vpliv socialnega položaja na zdravstveno stanje. V: Kakovost življenja v Sloveniji. Ivan Svetlik (ur.). Ljubljana, Fakulteta za družbene vede: 183-196

Dernulc S., Iljaš U., Kutin B., Orešnik I., Cunder T., Golež M., Juvančič L. 2002. Popis kmetijskih gospodarstev, Slovenija, 2000. Rezultati raziskovanj 777. Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije: 256 str.

Djurfeldt G. 1996. Defining and operationalizing family farming from sociological perspective. Sociologia Ruralis, 36, 3: 140-351

Erhart V., Juvančič L., Erjavec E. 2004. Percepcija dopolnilnih dejavnosti v slovenskem kmetijstvu. 1. izdaja. Domžale, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko: 101 str.

Flere S. 1992. Uvod v sociologijo. Ljubljana, Časopisni zavod Uradni list republike Slovenije Ljubljana: 207 str.

Gasson R. 1998. Educational Questions of UK Farmers. Journal of Rural Studies, 14, 4: 478-498

GGP (Generations and gender programe). Population activities unit. 2004. UNECE United Nations Economic Commission for Europe. http://www.unece.org/ead/pau/pau/pau_framepau.htm (23. maj. 2005).

Gidarakou I. 1999. Young women's attitudes towards agriculture and women's new roles in the Greek countryside: A first approach. Journal of Rural Studies, 15, 2: 147-158

Giddens A., Birdsall K. 2002. Sociology. 4th edition. Oxford, Blackwell Publishing Company: 428 str.

Hill B. 2000. Farm Incomes, Welth and Agricultural Policy. 3th edition. Aldershot, Ashgate Publishing Company: 373 str.

Hojnik Zupanc I. 1994. Medgeneracijski odnosi in medsebojna pomoč. Firis, 2, 9: 24-33

Hribernik F. 1994. Demografsko staranje prebivalstva-omejujoč razvojni dejavnik. Sodobno kmetijstvo, 27, 2: 51-56

Jastrzebska Szklarska J. 2002. »She has done me no work«: language and power asymmetry in improverishes families in Poland. Communist and Post-Communist Studies, 35, 4: 433-456

Juvančič L., Brydon J. 1998. Rural developmen, European enlargement and the WTO trade talks. Report of the 1998 Arkleton Trust Seminar, Douneside, Aberdeenshire, February 1998: 30 str.

Juvančič L., Kožar M., Erjavec E. 2005. Survey-based Analysis of Income Diversification and Determinants of Labor Adjustment in Rural Household in Slovenia. Bodenkultur (v tisku)

Kalton G., Vehovar V. 2001. Vzorčenje v anketah. Knjižna zbirka Profesija. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede: 189 str.

Kovačič M. 1996. Socio ekonomska in velikostna struktura kmetij v Sloveniji v obdobju 1981-1991. Agrarna ekonomika in politika. Študije 2. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, Inštitut za agrarno ekonomiko: 105 str.

Kovačič M., Gosan L., Fabijan R., Perpar T. 2000. Razvojno-tipološka členitev podeželja v Republiki Sloveniji. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Odd. za agronomijo, Inštitut za agrarno ekonomiko: 129 str.

Kovačič M., Udovč A. 2003. Razvojni trendi v slovenskem kmetijstvu. Zbornik Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. Kmetijstvo (zootehnika), 81, 2: 297-311

Kovačič M. 2001. Podjetniške in sociološke značilnosti kmetij v Sloveniji. V: Učinki reforme slovenske kmetijske politike. Erjavec E., Juvančič L. (ur.). Domžale, Biotehniška fakulteta, Odd. za zootehniko: 209-221

Kovše B. 2000. Kmečka družina na Pohorju in predšolski otrok. Diplomska naloga. Maribor, Pedagoška fakulteta, Odd. za predšolsko vzgojo: 83 str.

Kožuh Novak M., Obersnek Kveder D., Černič Istenič M., Šircelj V., Vehovar V. 1998. Rodnostno vedenje Slovencev. Nacionalno poročilo. Likar V. (ur.). Ljubljana, Založba ZRC, Znanstvenoraziskovalni center SAZU: 128 str.

Lauener P.R., Birchler T., Adamski J., Braun Fahrlanded C., Bufe A., Herz U., Von Mutius E., Nowak D., Riedler J., Waser M., Sennhauser H.F. Alex study group. 2002. Expression of CD14 and Tool-like receptor 2 in farmer's and nonfarmer's children. The Lancet, 360, 9331: 465-466

Macura M. 2001a. Generations and Gender Programme: Goal, Framework, Requisite Data and Research Aims. V: First Meeting of the informational working group of the Generations and Gender Programme, Budimpešta, 24-25 sep. 2001. Geneva, United Nations Economic Commission for Europe: 60 str.

Macura M. 2001b. Generations and Gender Programme: A Study of the Dynamics of Families and Family Relatinships. Advencing knowledge for policy-making in law-fertility, ageing societies. Geneva, United Nations, Economic Commission for Europe: 11 str.

Makarovič M. 1996. Medsebojna pomoč, medsebojni stiki in povezava na podeželju. Anthropos, 28, 3-4: 126-139

Makarovič M. 1995. Družinsko življenje v luči slovenskega narodopisja. V: Družina, Zbornik predavanj in razprav na osrednjih strokovnih prireditvah v Sloveniji v letu družine, Ljubljana, 25-26 okt. 1994. Ramovš J. (ur.). Ljubljana, Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno: 221-261

Musek J. 1993. Psihologija. Človek in družbeno okolje. 1. izdaja. Ljubljana, EDUCY: 77 str.

Musek J. 1995a. Ljubezen, družina, vrednote. 1. izdaja. Ljubljana, EDUCY: 80 str.

Musek J. 1995b. Družina in vrednote. V: Družina, Zbornik predavanj in razprav na osrednjih strokovnih prireditvah v Sloveniji v letu družine. Ljubljana, 25-26 okt. 1994. Ramovš J. (ur.). Ljubljana, Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno: 191-211

Musek J., Pečjak V. 1993. Psihologija. 2. izdaja. Ljubljana, Državna založba Slovenije: 171 str.

Oblak O., Juvančič L., Erjavec E. 2003. Ocena skupnega dohodka na kmečkih gospodarstvih v Sloveniji. V: Slovensko kmetijstvo in Evropska unija. 2. konferenca DAES, Ljubljana, 14. apr. 2003. Kavčič S., Erjavec E., Kuhar A. (ur.). Domžale, Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije-DAES: 273-288

Ondersteijn C.J.M., Giesen G.W.J., Huirne R.B.M. 2003. Identification of farmer characteristics and farm strategies explaining changes in evironmental management and environmental end economic performance of dairy farms. Agricultural System, 78, 1: 31-55

Pentek M. 1999. Stereotipi o značilnostih starejše populacije. Zdravstveno varstvo, 38, 1-2: 1-4

Populatinon in Europe and North America on the Eve of Millenium: Dynamics and Policy Responses. V: Regional population meeting, Budimpešta, 7-9 dec. 1998. Geneva, United Nations Economic Commision for Europe: 284 str.

Schmitt G. 1991. Why is the agriculture of advanced Western economies still organized by family farms? Will this continue to be so in the future? European Review of Agricultural Economics, 19, 3: 443-456

Sieder R. 1998. Socialna zgodovina družine. Ljubljana, Založba ZRC: 384 str.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. 1994. Ljubljana, Državna založba Slovenje: 1714 str.

Sofer M. 2001. Pluriactivity in the Moshav family farming in Israel. Journal of rural studies, 17, 3: 363-375

Stiernström E. L., Holmberg S., Thelin A., Svärdsudd K. 2001. A prospective of morbidity and mortality rates among farmers and rural and urban nonfarmers. Journal of Clinical Epidemiology, 54, 2: 121-126

Thurston W. E., Blundell Gosselin H. J., Robinson Vollman A. 2003. Health concerns of male and female farmers: implications for health promotion planning. Canadian Journal of Rural Medicine, 8, 4: 239-246

Ule M., Kuhar M. 2003. Mladi, družina, starševstvo. Spremembe življenjskih potekov v pozni moderni. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, za založbo Hermina Krajnc: 156 str.

Zakon o kmetijstvu. Ur.l. RS št. 54-2497/2000

Zwerling C., Merchant A. J., Nordstrom L. D., Stromquist M. A., Burmeister F. L., Reynolds J. S., Kelly M. K. 2001. Risk factors for injury in rural Iowa. American Journal of Preventive Medicine, 20, 3: 230-233

Williams F., Monge P. 2001. Reasoning with statistics. How to Read Quantitative Reasearch. 5th edition. Orlando, Harcount College Publishers: 228 str.

ZAHVALA

Mesec in pol terenskega dela, anketiranja v zimskem času mi je dalo spominov, ki so nepozabni. Verjetno, če bi se zavedala kako naporno bo, se nebi lotila, vendar pa mi je dalo širši vpogled v življenje na podeželju in na kmetiji. Moje poglede na ljudi in življenje so oblikovali obiski pri revnih, bogatih, starih in mladih, velikih in majhnih kmetijah. Čeprav sem bila pred začetkom anketiranja izredno optimistična in sem se v celoti zanašala na odprtost in prijaznost ljudi, pa sem naletela tudi na odklonilne in neprijazne obraze. V teh trenutkih sem bila najbolj vesela ljudi, ki so me podpirali in mi pomagali pri iskanju novih anketirancev. V prvi vrsti se zahvaljujem svoji »boljši« polovici Vrtačnik Jerneju za podporo in obiske na terenu in svoji mami Alenki Pinterič, ki me je ves čas podpirala. Zahvaljujem pa se tudi Tanji Podržaj, Simoni Grm in Mateji Verbič ki so mi omogočile, da sem našla prave anketirance. Seveda pa gre posebna zahvala tudi podiplomskim študentom na Biotehniški fakulteti, ki so mi priskrbeli 50 anket in s tem pripomogli k kvaliteti mojega diplomskega dela in mentorici doc. dr. Majdi Černič Istenič za hitro, temeljito popravljanje diplome in prijetno sodelovanje.

PRILOGE

Priloga A:

Izbrani rezultati ankete

Zakonska zveza je zastarela institucija (1), prav je, da neporočen par živi skupaj, čeprav se ne namerava poročiti (2), zakonska zveza je doživljenjska zveza in se nikoli ne bi smela prekiniti (3), prav je, da se par, ki v zvezi ni srečen, loči, čeprav ima otroke (4), ženska mora imeti otroke, če se želi izpolniti (5), moški mora imeti otroke, če se želi izpolniti (6), otrok potrebuje dom z obema staršema, da lahko srečno odrašča (7), ženska je lahko sama starš otroku, tudi če ne želi trajne zveze z moškim (8), ko otroci dopolnijo 18-20 let, bi morali pričeti samostojno živeti (9), istospolni pari bi morali imeti enake pravice kot heterospolni pari (10).

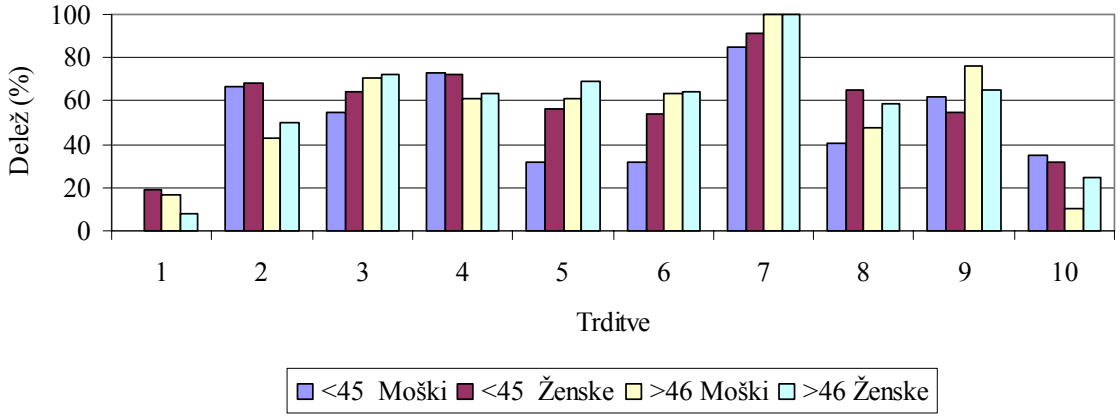

Slika 13: Mnenje anketirancev o partnerski zvezi, zakonski zvezi in otrocih po spolu in starosti, izraženo v deležih (%), (N = 45)

Stari starši bi morali skrbeti za vnuke, če starši tega ne zmorejo (11), starši bi morali denarno pomagati svojim odraslim otrokom, kadar imajo ti denarne težave (12), če so njihovi odrasli otroci v stiski, bi jim starši morali pomagati in temu prilagoditi svoje življenje (13), otroci bi morali prevzeti odgovornost za skrb svojih staršev, kadar jih ti potrebujejo (14), otroci bo morali svoje delo prilagoditi potrebam svojih staršev (15), kadar starši potrebujejo pomoč, bi morale bolj hčere kot sinovi prevzeti odgovornost za njihovo skrb (16), otroci bi morali denarno pomagati staršem, kadar imajo ti denarne težave (17), ko starši ne morejo več skrbeti zase, bi se morali preseliti k otrokom (18), za par je bolje, če je moški starejši od ženske (19), če ženska zasluži več kot partner, to slabo vpliva na zvezo (20), v splošnem so moški boljši politične vodje od žensk (21), ženske bi morale imeti pravico, da potrošijo lastni denar, ne da bi morale za dovoljenje spraševati partnerja (22), skrb za dom in družino je prav tako izpolnjujoča kot zaslužiti denar (23), predšolski otroci pogosto trpijo, če njihova mati dela (24), otroci pogosto trpijo, ker so njihovi očetje preveč osredotočeni na svoje delo (25), če se starša razvežeta, je za otroke bolje, da ostanejo z materjo kot pa z očetom (26).

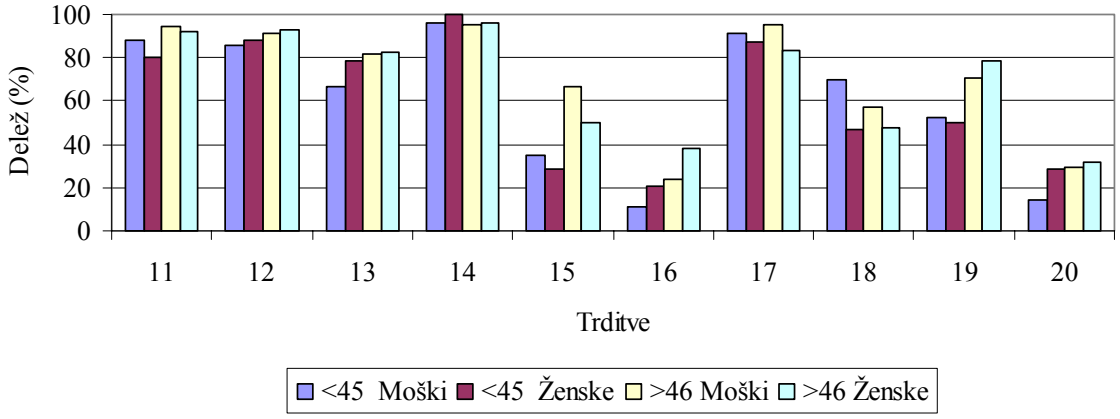

Slika 14: Strinjanje s trditvami, ki se tičejo družine, partnerskih odnosov, otrok, ostarelih in staršev po spolu in starosti v deležih (%) (1. del), (N = 45)

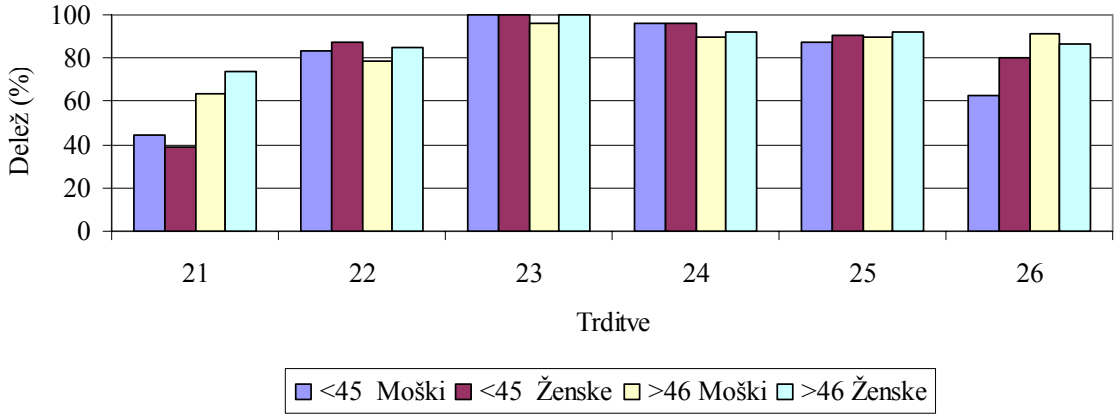

Slika 15: Strinjanje s trditvami, ki se tičejo družine, partnerskih odnosov, otrok, ostarelih in staršev po spolu in starosti v deležih (%) (2. del), (N = 45)

Priloga B:

Zgoščenka: Vprašalnik povzet po Generation and Gender Survey z dodatnimi vprašanji o značilnostih kmetije

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Lucija PINTERIČ

MEDGENERACIJSKI ODNOSI IN ODNOSI MED SPOLOMA NA SLOVENSKIH KMETIJAH

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2005